JAGUAR

JAMAICA KINCAID

Annemin Otobiyografisi

JAMAICA KINCAID

25 Mayıs 1949'da, Antigua ve Barbuda'nın başkenti St. John's'ta dünyaya geldi. Doğum adı Elaine Potter Richardson'dı. 9 yaşına dek ailenin tek çocuğu olarak büyüdü; fakat bu yaştan 16'sına dek üç erkek kardeşi dünyaya geldi. 16'sında, artık üvey babası hastalığından dolayı iş göremediği için annesi Jamaica'yı aileye destek olması için okuldan aldı. Bir yıl sonra New York'un en müreffeh semtlerinden Scarsdale'a hizmetçi olarak çalışması için gönderildi. Annesinin bu kararına çok içerledi ve ayrıldıktan 20 yıl sonra memleketine ilk kez dönene dek ailesiyle irtibatını kesti. Bir yandan hizmetçi olarak çalışırken diğer yandan bir yüksekokulda akşam derslerine katılmaya başladı. Üç yıl sonra hizmetçilik işini bıraktı ve New Hampshire'daki Franconia College'a tam burslu girmeye hak kazandı. Bir yıl sonra okulu bırakıp New York'a döndü, *The Village Voice*, *Ingénue* ve *Ms.* gibi dergilerde çalıştı. 1973'te Jamaica Kincaid ismini kullanmaya başladı. *The New Yorker*'ın editörü William Shawn tarafından keşfedildi ve 1976'da bu dergide kadrolu yazar olarak çalışmaya başladı. 1979'da, William Shawn'un besteci oğlu Allen Shawn ile evlendi ve bu evlilikten biri kız biri erkek iki çocukları oldu. 1983'te öykü derlemesi *At the Bottom of the River* yayımlandı. Bu derlemeyi *Annie John* (1985), *Lucy* (1990) ve *Annemin Otobiyografisi* (1996) adlı romanları takip etti. 1996'da, editör Tina Brown'un aktris Roseanne Barr'ı özgün bir feminist ses olarak bir sayıya konuk editör olarak seçmesi üzerine, Brown'un dergiyi daha az edebî, daha çok ünlü ve tiraj odaklı hale getirmesine muhalefetle *The New Yorker*'dan istifa etti. 2002'de Allen Shawn'dan boşandı. Diğer romanları *Mr. Potter* 2002'de, *See Now Then* ise 2013'te yayımlandı.

Kincaid eserlerinde kendi geçmişinden ve güncel tecrübelerinden fazlasıyla beslenerek kolonyalizm, emperyalizm, ırkçılık, sınıf, iktidar, aile, ergenlik ve cinsellik gibi temaları işledi. Yazar hâlen Vermont'ta yaşamaktadır. Yazarın *Annie John* ve *Lucy* romanları da Jaguar Kitap tarafından yayımlanacaktır.

UMAY ÖZE

1983'te doğdu. Lisans eğitimini İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde tamamladıktan sonra, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları bölümünde yüksek lisans eğitimi aldı. *Toy Taylar* adlı ilk novellası 2021 yılında A7 Kitap tarafından yayımlandı. Henry David Thoreau'nun *Yürümek* (A7 Kitap, 2021) adlı deneme kitabını, J. L. Carr'ın *Taşrada Bir Ay* (Jaguar Kitap, 2021) romanını ve Claire Keegan'ın *Böyle Küçük Şeyler* (Jaguar Kitap, 2022) adlı novellasını Türkçeye kazandırdı. Ankara'da yaşıyor.

Annemin Otobiyografisi /
Jamaica Kincaid

Kitabın Özgün Adı
The Autobiography of My Mother

© Jamaica Kincaid, 1996
© Jaguar Kitap, 2023

1. Baskı: Aralık 2023
ISBN: 978-625-7027-43-4

İngilizce Aslından Çeviren
© Umay Öze

Editör
Berk Çetin

Sayfa Tasarım
Hakan Güngör

Baskı-Cilt
Ana Basın Yayın San. Tic. A. Ş.
Sertifika No: 52729

Bu kitabın yayın hakları Jaguar Kitap'a aittir. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

JAGUAR KİTAP
Cemal Nadir Sk. No: 16/77
Cağaloğlu / İstanbul
Tel: 0 212 522 94 22
www.jaguarkitap.com
iletisim@jaguarkitap.com
Sertifika No: 49851

/jaguaryayinlari /jaguarkitap /jaguarkitap

ANNEMİN OTOBİYOGRAFİSİ

JAMAICA KINCAID

Çeviren
Umay Öze

DEREK WALCOTT'A

Annem ben doğduğum an öldü, bu yüzden hayatım boyunca sonsuzlukla aramda tek şey olmadı; sırtımda daima kasvetli, siyah bir rüzgâr esti. Hayatımın başında bunun böyle olacağını bilemezdim, bunu ancak hayatımın ortalarında, artık genç olmadığım ve eskiden çokça sahip olduğum kimi şeylerin daha azına, hiç sahip olmadığım kimi şeylereyse fazla fazla sahip olduğumu fark ettiğim bir dönemde anlamaya başladım. Ve kayıplarımla kazanımlarıma ilişkin bu farkındalığım beni hem geriye hem de ileri bakmaya itti: Hayatımın başında yüzünü bir kez olsun görmediğim o kadın vardı, ama hayatımın sonuna geldiğimde, dünyanın karanlık odasıyla aramda tek bir şey, tek bir kişi yoktu. Hayatım boyunca hep bir uçurumun kenarında durduğumu, kayıplarımın beni savunmasız, katı ve çaresiz kıldığını hissetmeye başladım; bunu anladıktan sonra da içim kendime dönük bir keder, utanç ve acımayla doldu.

Annem ölüp beni dünyanın tüm tehlikeleri karşısında savunmasız, küçük bir çocuk olarak tek başıma bırakınca babam beni aldı ve belli bir ücret karşılığında çamaşırlarını yıkattığı kadının kollarına teslim etti. Kadına iki bohça arasındaki farkı önemle belirtmiş olması mümkün: Birindeki çocuğuydu, bu dünyadaki tek çocuğu olmasa da en azından o zamana kadar evlendiği tek kadından sahip olduğu tek çocuğuydu; diğerindekiyse kirli çamaşırlarıydı. Bir bohçayı diğerinden daha özenli taşımış, onunla ilgili uyarılarını

daha büyük bir titizlikle yapmış, onun diğer bohçanın gördüğünden daha ciddi bir özeni görmesini beklemiş olması mümkün; ama bunun hangi bohça olduğundan emin değilim, çünkü babam caka satmaya bayılan bir adamdı, nasıl göründüğü onun için çok önemliydi. Ona yük olduğumu biliyordum, kirli çamaşırları da ona yüktü, biliyordum; tek başına bana nasıl bakacağını da çamaşırlarını nasıl yıkayıp temizleyeceğini de bilmiyordu, bunu da biliyordum.

Annemle ufacık bir evde yaşamışlardı. Yoksul bir adamdı, ama bunun nedeni iyi biri olması değildi, sadece henüz yeterince kötü şey yaparak köşeyi dönmemişti. Evi bir tepenin başındaydı, bir elinde çocuğu, diğerinde kirli çamaşırlarıyla tepeden aşağı yürümüş, bu iki bohçayı, kirli çamaşırlarıyla çocuğunu bir kadına teslim etmişti. Kadın onun veya annemin akrabası değildi; adı Eunice Paul'du, kendisinin de zaten altı çocuğu vardı, dahası en ufakları henüz bebekti. Dolayısıyla kadının memeleri süt doluydu ve beni de emzirecekti, ama sütü ağzımda ekşi bir tat bıraktı, emmek istemedim. Kadın diğer evlerin hayli uzağında, denize ve dağlara bakan bir evde yaşıyordu ve huysuzlanıp kendi kendimi avutamadığım zamanlarda beni bir ağacın gölgesine oturtuyor, düşmeyeyim diye arkama eski kumaş parçaları koyuyordu, ben de bu amansız denizden, bu amansız dağlardan korkup içim dışıma çıkana kadar ağlıyordum.

Eunice Anne merhametsiz biri değildi, kendi çocuklarına nasıl davranıyorsa bana da öyle davranıyordu, ama bu kendi çocuklarına şefkat gösterdiği anlamına gelmiyor kuşkusuz. Böyle bir yerde tek gerçek miras gaddarlık, zaman zaman herkese öylece sunuluveren tek şey acımasızlıktır. Onu sevmiyor, bir kez olsun görmediğim yüzü özlüyordum; sanki yolunu gözlediğim biri varmış da her an gelebilirmiş gibi, başımı çevirip arkama bakıp duruyordum, Eunice Anne de başlarda sırf şaka olsun diye bana dönüp neye baktığımı soruyordu.

Ama ben bunu yapmaya devam ettim ve o da nihayetinde benim ruhları görebildiğime hükmetti. Ruhları görebildiğim falan yoktu; sadece o yüzü, sonsuza dek yaşasam dahi hiçbir zaman görmeyeceğim yüzü arıyordum ben.

Babamın beni bıraktığı bu kadını hiçbir zaman sevemedim, bana karşı merhametsiz değildi, ama nazik de olamıyordu çünkü bunu nasıl yapacağını bilmiyordu —belki benim onu sevememe nedenim de aynıydı: Ben de bunu nasıl yapacağımı bilmiyordum. Eunice Anne sütünü emmediğimden ve dişlerim de henüz çıkmadığından, ezip süzgeçten geçirdiği yiyeceklerle besledi beni. Sonra da dişlerim çıkar çıkmaz yaptığım ilk şey bana yemeğimi yedirirken elini ısırmak oldu. Acıdan çok şaşkınlık ifade eden, incecik bir ses çıkardı; ne yaptığımın farkındaydı, nankörlüğümü gösteren ilk eylemimdi bu, dolayısıyla o günden sonra bana karşı her an tetikte olacaktı.

Dört yaşına basana kadar konuşmadım. Bu durum kimsenin mutluluğundan tek şey eksiltmedi; kimsenin böyle bir şeyi dert edip kaygılanacak hali yoktu. Konuşabileceğimi biliyordum, sadece konuşmak istemiyordum. Babamı iki haftada bir temiz çamaşırlarını almaya geldiğinde görüyordum. Hiçbir zaman geliş nedeninin beni görmek olduğunu düşünmedim, temiz çamaşırlarını almaya geldiğini düşündüm hep. Geliyordu, yanına götürülüyordum ve bana halimi hatırımı soruyordu, ama bunu sadece laf olsun diye yapıyordu; ne bir kez olsun elimi tuttu ne de gözlerimin içine baktı. Gözlerimin içine baksa ne görecekti ki? Eunice çamaşırlarını yıkıyor, ütülüyor, katlıyor, sonra da bunları iki parça temiz pamuk kumaşla hediye paketi gibi sararak, babamın gelip alması için evdeki tek masanın üzerine koyuyordu. Babamın ziyaretleri son derece rutindi, dolayısıyla aksi yaşandığında, bunu hemen fark ettim. Ve "Babam nerede?" diye sordum.

İngilizce konuşmuştum, yerel aksanlı Fransızca ya da yerel aksanlı İngilizce değil, temiz bir İngilizce; ve bunun –konuşmuş olmam değil, İngilizce, yani hiç kimseden duymadığım bir dilde konuşmuş olmamın– çevremdekileri hayrete düşürmesi beklenirdi. Eunice Anne ile çocukları Dominika dili, yani yerel aksanlı Fransızca konuşuyordu, yine babam da beni küçük gördüğünden değil, sırf başka bir dili anlamadığımı düşündüğünden benimle bu dilde konuşuyordu. Ama kimse asıl şaşılası şeyi fark etmedi; onlar sadece nihayet konuşmama ve babamın yokluğunu fark edip onun nerede olduğunu sormama şaşırmışlardı. Ağzımdan çıkan ilk sözcüklerin hayatım boyunca hiçbir zaman hoşlanmayacağım, sevmeyeceğim bir ulusun dilinde olması bugün benim gözümde bir gizem değil; hayatımdaki her şey, kördüğüm bağlı olduğum iyi kötü her şey bir acı kaynağı.

Dört yaşındaydım ve dünyayı uç uca iliştirilen bir dizi yumuşak çizgiden ibaret görüyordum, tıpkı kömürle çizilen bir eskiz gibi. Babam çamaşırlarını almaya geldiğinde, ana yoldan yaşadığım evin kapısına doğru uzanan küçük patikada birdenbire belirdiğini görür, sonra da işini halleder halletmez patikanın çıktığı ana yola yönelip gözden yitişini izlerdim. Patikanın ötesinde ne vardı bilmiyordum, babam görüş alanımdan çıktıktan sonra hâlâ babam olarak kalmaya devam mı ediyordu, yoksa büsbütün başka bir şeye, onu bir daha asla babam olarak göremeyeceğim boyutta başka bir şeye mi dönüşüyordu bilmiyordum. Bu durumu kabullenmiştim. Bunun dünyanın kuralı olduğunu düşünmeye başlamıştım. Konuşmuyordum, konuşmayacaktım.

Bir gün yanlışlıkla bir tabak kırdım; Eunice'in sahip olduğu tek Çin porseleni tabağı kırdım ve "Özür dilerim" demedim. Onun bu kayıp nedeniyle duyduğu üzüntü ise ağzımı açık bıraktı; çok sevdiği bir yakını ölmüş gibi, öyle

kahredici, öyle derin bir kedere boğuldu. Karnını örten kalın kumaşı tutup sıka sıka, saçlarını çekiştire çekiştire, göğsüne vura vura dövündü ve öyle dolu dolu ağladı ki, gözlerinden boşanan, yanaklarından süzülen iri yaşlar öyle çoktu ki tüm bu gözyaşları destanlardaki, masallardaki gibi bir pınara dönüşseydi, çocuk halimle buna hiç şaşırmazdım. Takıntılı bir merakla tabağa bakıp durduğumu görmüş ve beni o tabağa asla dokunmamam konusunda defalarca uyarmıştı. Ama ben ne yapsam gözümü tabaktan alamıyor, üstüne işlenmiş resmi merakla inceliyordum: sarının, pembenin, mavinin ve yeşilin en yumuşak tonlarında çiçeklerle bezenmiş, geniş, çimenlik bir alan resmedilmişti; gökyüzü güneşliydi ama bu yakıcı, kor bir güneş değildi; bulutlar felaket habercisi büyük öbekler halinde değil, incecik ve dağınık halde, âdeta dekor niyetine serpiştirilmişlerdi göğe. Resim güneşli bir günde çiçeklerle bezenmiş bir çimenlikten ibaretti, ama yine de gizli bir gönenç, mutluluk ve huzur atmosferi sunuyordu; altında da yaldızlı harflerle CENNET yazıyordu zaten. Bu elbette ki cennetin resmi falan değildi; idealize bir İngiltere kırsalı tasviriydi, ama tabii ben bunu bilmiyordum, o zamanlar henüz İngiltere kırsalı diye bir yerin olduğunu bile bilmiyordum. Eunice de bilmiyordu; o bunun dertsiz tasasız, eksiksiz bir hayat vaat eden cennetin resmi olduğunu düşünüyordu.

Üzerine bu resmin işlendiği Çin porseleni tabağı kırıp Eunice Anne'nin hüngür hüngür ağlamasına neden olunca hiç üzülmedim, ne hemen o an ne de kısa bir süre sonra; çok sonraları üzüldüğümdeyse bunu ona söylemek için çok geçti, çünkü ölmüştü; belki de cennete gitmiş, o tabakta vaat edileni yaşıyordu. Tabağı kırıp da bunun için özür dilemeyince, Eunice Anne ölmüş anneme küfürler yağdırdı, babama küfürler yağdırdı, bana küfürler yağdırdı. Söyledikleri bana hiçbir anlam ifade etmiyordu; anlıyor ama incinmiyordum, çünkü onu sevmiyordum. O da beni sevmiyordu.

Beni güneşi gün boyu tepeden alan bir noktaya, bir taş yığınına götürüp dizlerimin üstüne çökmeye zorladı, ellerimi havaya, başımın üstüne kaldırttı ve iki elime iki büyük taş koydu. Niyeti beni "Özür dilerim" diyene kadar orada öyle tutmaktı, ama bunu demeyecektim, diyemezdim. İrademin ötesinde bir şeydi bu; ağzımdan bu sözler çıkmayacaktı. O, bana ve gelmişime geçmişime küfretmekten yorulana dek orada öyle durdum.

Tutsak edenle tutsak, efendiyle köle arasındaki ilişkiyi tüm yönleriyle yansıtan bu ceza; büyük ile küçük, muktedir ile âciz, güçlü ile güçsüz motiflerini tamı tamına yansıtan bu ceza; toprağın, denizin ve göğün huzurunda verilen bu ceza; Eunice'in –üstünkörü dikilmiş, üst kısmıyla alt kısmı hem renk hem de desen anlamında birbirine taban tabana zıt, ince, pamuklu elbisesi, aylardır yıkanmamış, taranmamış saçları ve saçlarından da uzun zamandır yıkanmamış eski püskü yemenisiyle– tepemde dikilmiş, ağzından çıkan her sözde başka bir öfkeli ve insan dışı şeye dönüşerek verdiği bu ceza niye üstümde kalıcı bir iz bırakacaktı ki? Ve tekrar elbiseye dönecek olursak; o da bir zamanlar yeni, tertemiz bir elbiseydi, kir eskitmişti onu, kir ona daha önce sahip olmadığı gölgeler katarak onu yeni bir elbiseye dönüştürmüştü, kir onu sonunda paramparça edecekti, halbuki Eunice pis bir kadın değildi, ayaklarını her gece yıkardı.

Hava açıktı, yağmur mevsimi değildi, birkaç adam denizde ağ atıyordu, ama çok balık çıkmazdı, çünkü hava açıktı; Eunice'in çocuklarının üçü ekmek kemiriyorlardı, ben dizlerimin üstünde dururken, Eunice'in çocukları avuçlarında yuvarlayarak küçük taşlara dönüştürdükleri ekmek içlerini bana atıp güldüler; gökyüzü bulutsuzdu, havada yaprak kımıldamıyordu; bir karasinek yüzümün çevresinde dolanıp dururken, bir karasinek arada bir ağzımın kenarına konup sonra tekrar havalanırken, ekmekağacından olgun bir meyve

düştü ve yere düşen meyveden çıkan ses insanın yumuşacık, taptaze bir noktasına inen bir yumruk gibiydi. Hepsi bu kadar, bütün hatırlayabildiğim bu —niye üstümde kalıcı bir iz bırakacaktı ki bu?

Orada dizlerimin üstünde dururken, evin altındaki küçük oyuğa ağır adımlarla girip çıkan üç kara kaplumbağası gördüm ve görür görmez onlara âşık oldum, yanımda, yakınımda olmalarını istedim, hayatımın geri kalanında her gün sadece onlarla konuşmak istedim. O günkü çilem bittikten çok sonra (Eunice Anne'yi memnun etmeyen bir son olmuştu çünkü özür dilememiştim) bu üç kaplumbağayı aldım ve istedikleri gibi girip çıkamayacakları, dolayısıyla tamamen bana bağımlı kalacakları kapalı bir yere yerleştirdim. Onlara yeşil yapraklı sebze götürdüm, küçük deniz kabuklarında su taşıdım. Güzel olduklarını düşünüyordum, uçuk sarı halkalarla bezeli koyu gri kabukları, uzun boyunları, yargılamayan gözleri, hareketlerindeki o bilinçli yavaşlık... Ama başlarını benim istemediğim zamanlarda kabuklarından dışarı çıkarıyor, bunu yapmalarını istediğimdeyse aksine kabuklarına saklanıyorlardı. Onlara bir ders vermek istedim; nehir yatağından biraz çamur aldım ve başlarını çıkardıkları o küçük delikleri bu çamurla kapayıp çamur kuruyana kadar bekledim. Yaşamlarını sürdürdükleri alanı taşlarla çevreledim, sonra da onları günlerce unuttum. Tekrar hatırladığımda ise ne durumda olduklarını görmek için onları bir başlarına bıraktığım yere gittim. Üçü de çoktan ölmüştü.

Okula gönderilmemi babam istedi. Bu sıradışı bir istekti, kızlar okula gitmezdi, Eunice Anne'nin kızlarının hiçbiri okula gitmiyordu. Babamın neden böyle bir şey yaptığını hiçbir zaman bilemeyeceğim. Konu üzerine öyle uzun uzadıya kafa yormadan benim için böyle bir şey arzulamış olsa gerek, düşünüp de bulabildiğim tek yanıt bu, çünkü sonuçta eğitim benim gibi birinin ne işine yarayacaktı ki? Ben

sadece sahip olmadığım şeyi söyleyebilir, bunu ancak sahip olduğum şeyle karşılaştırabilirim: Ve bu ikisi arasında bulduğum tek fark ise sefillik. Ama işte, ama işte... evimden uzayıp giden patikanın ötesini ancak bu sayede görmeye başladım. Etek ve bluzdan oluşan –çok kalınlardı, çünkü yenilerdi– kıyafetimin verdiği hissi çok iyi hatırlıyorum; gerek renkleri gerekse kesimleri başka bir yerdeki, çok uzaklarda bir yerdeki bir okulun üniformasının kopyasıydı: yeşil etek üstüne bej bluz. Ayaklarımdaysa babamın nereden alıp getirdiğini bilmediğim kahverengi pamuklu çoraplarla bir çift kahverengi, ağır bez ayakkabı vardı. Bunların nereden geldiğini bilmediğimi, nasıl şeyler olduklarını merak ettiğimi söylerken, aslında ayakkabı, çorap gibi şeyleri hayatımda ilk kez giydiğimi, bunların ayaklarımın şişip ağrımasına, derimin su toplamasına, sonra bu topların patlamasına yol açtığını, ama ayaklarım alışana kadar bunları giymeye devam etmek zorunda bırakıldığımı ve sonunda ayaklarımın –ve her bir parçamın– alıştığını söylüyorum. Diğer sabahlardan farksız, alelade bir sabahtı: Bazı yerler güneşli, bazı yerlerse değildi ve bu ikisi –güneşli ve bulutlu hava– göğün farklı kısımlarına sakince kurulmuştu; yapraklar yeşildi, göz alıcı ağaçların çiçekleri kıpkırmızı açmıştı, kaju ağacının yemişleri hastalık sarısı rengindeydi; ıhlamur kokuyordu, badem kokuyordu, nefesim kahve kokuyordu, Eunice'in eteği hafif esen rüzgârla yüzüme yüzüme uçuşuyor, bacak arasından heyecan uyandıran kokular tütüyordu; bu kokuları hiç unutmayacak, dahası ne zaman kendimi koklasam Eunice'i hatırlayacaktım. Nehir zayıf akıyordu, dolayısıyla suyun taşların üstünden coşkuyla akarken çıkardığı sesi duymuyordum; rüzgâr yumuşacık esiyor, dolayısıyla ağaçlarda yapraklar hışırdamıyordu.

Tüm bu görmelerim, koklamalarım ve duymalarım patikadan okuluma doğru çıktığım yolculuk boyunca sürdü.

Yola vardığımda, ilk kez ayakkabı giymiş ayaklarımı yola bastığımda, bunu ilk kez yaptığımın farkındaydım. Küçük taşlarla sıkıştırılmış toprak bir yoldu ve attığım her adım tuhaf bir his veriyordu; zemin yerinden oynuyor, ayaklarım geri geri kayıyordu. Yol önümde boylu boyunca uzanıyor ve bir dönemeçte öylece yok oluyordu; bu dönemece doğru yürümeyi sürdürdük, sonra karşımıza başka bir dönemeç çıktı, bu ikinci dönemeç önümüze aynı yolun daha uzununu açtı, sonra da başka bir dönemeç belirdi. Nihayet bu dönemecin sonuna gelmeden okuluma vardık. Tek kapılı, dört pencereli, küçük bir binaydı; zemini ahşaptı, çatısında küçük bir sürüngen kirişe boylu boyunca uzanmıştı; arka arkaya dizilmiş üç uzun sıra vardı, yüzü bu üç uzun sıraya bakan geniş, ahşap bir masayla bir sandalye vardı, ahşap masayla sandalyenin arkasındaki duvarda bir harita asılıydı ve haritanın tepesinde "BRİTANYA İMPARATORLUĞU" yazıyordu. Okumayı öğrendiğim ilk sözcükler bunlar oldu.

O sınıfta hep yalnızca oğlan çocukları oldu; başka kızların da okuduğu bir sınıfta ancak daha ileriki yaşlarımda okuracaktım. Bu yeni durumdan korkmuyordum: Neden böyleydi o zaman da bilmiyordum bugün de bilmiyorum. Ama korkmuyordum, çünkü annem zaten ölmüştü ve bir çocuk sadece bundan korkar; ben doğduğumda annem ölmüştü ve tüm o yılları Eunice'le, annem olmayan, beni sevmeyen bir kadınla, dahası babasız, babamı bir daha ne zaman göreceğimi bilemeden yaşamıştım, dolayısıyla bu yeni durum karşısında kendim için endişelenip korkmadım. (Ve eğer o gün korkmadığım aslında doğru değilse, savunmasızlığımı kendime itiraf etmediğim tek an bu değildi.)

O ilk günleri dupduru ve derin bir kavrayışla anlatıyor oluşum, tüm bunları uydurduğum anlamına gelmiyor, bu durum sizi şaşırtmasın, her şey nasıl yaşandıysa, belleğimde bugün artık kanıksadığım bir keskinlikle öyle duruyor;

o zamanlar bu benim için bir anlam ifade etmiyordu, bir bağlamı yoktu, olayların tarihçesini, öncül gelişmeleri henüz bilmiyordum. Öğretmenim, Metodist misyonerler tarafından eğitilmiş bir kadındı; Afrikalıydı, bunu görebiliyordum ve o bunda bir utanç kaynağı, kendinden nefret etmek için bir neden buluyordu; umutsuzluğu bir giysi gibi giyiyor, bir örtü gibi kuşanıyordu: Onun umutsuzluğu sürekli dayandığı bastonuydu, bize devredeceği mirasıydı. Bizi sevmedi, biz onu sevmedik, biz birbirimizi de sevmedik, o zaman da başka zaman da, hiç sevmedik. Yedi oğlan, bir de ben vardım. Oğlanların hepsi Afrikalıydı. Öğretmenim de bu oğlanlar da bana baktıkça baktılar: Kaşlarım kalındı, saçlarım kabarık, kalın telli ve dalgalıydı; bir çift bademi andıran gözlerimin arası fazla açıktı; dudaklarım, dudaklarım dolgundu ve araları şaşırtıcı biçimde dardı. Ben de Afrikalıydım, ama ben sadece Afrikalı değildim. Annem Karayipli bir kadındı ve oğlanlarla öğretmenimin bana baktıklarında gördükleri şey buydu: Karayipliler yenilmiş ve bahçedeki yaban otlar gibi köklerinden koparılıp atılmışlardı; Afrikalılar yenilmiş ama hayatta kalmışlardı. Bana baktıklarında sadece Karayiplileri görüyorlardı. Yanılıyorlardı, ama bunu onlara söylemedim.

O günden sonra –çoğunlukla kendi kendime, başkalarıyla ise ancak gerçekten gerektiğinde– düpedüz konuşmaya başladım. Derste İngilizce –yerel aksanlı değil, doğru dürüst bir İngilizce– konuşuyorduk, kendi aramızdaysa yerel aksanlı Fransızca konuşuyorduk ve bu, hiçbir şekilde doğru dürüst bir Fransızca sayılmazdı, Fransa'dan gelen birinin asla konuşamayacağı ve ancak çat pat anlayabileceği bir Fransızcaydı. Kendi kendime konuşma nedenim ise sesimin tınısını sevmemdi. Sesim kulağıma hoş geliyor, yalnızlığımı azaltıyordu, çünkü yalnızdım ve yüzlerinde kendimden bir şeyler bulacağım insanlar görmek istiyordum. Çünkü ben kimdim? Annem ölmüştü. Babamı uzun zamandır görmemiştim.

Okuma yazmayı çabucak söktüm. Hafızam, öğrendiklerimi akılda tutma, en ufak ayrıntıyı bile hatırlama, kimin ne zaman ne dediğini asla unutmama kabiliyetim, sadece neyin iyi neyin kötü olduğunu bilmek üzere eğitilmiş ve bu konuda daima yanlış yargılara ulaşan öğretmenimin gözünde öyle sıradışı bir kabiliyetti ki içine şeytan kaçmış, lanetli biri olduğumu söyledi; bu su götürmez gerçeğin kanıtı olarak da bir kez daha annemin Karayipli oluşuna işaret etti.

O dönem dünyam –kendine özgü savunmasızlığı bakımından sessiz, yumuşak ve bitkiler gibi, başkalarının güçlü kırbaç darbelerine maruz kalan ve her sabah ufukta beliren solgun ışıkla başlayıp her akşamüstü birden çöken karanlıkla sona eren gündelik dünyam– benim için hem bir gizem hem de olağanüstü bir haz kaynağıydı: Göğün gri, gözenekli, kumlu ve ıslak yüzünün sabahları beni okula kadar geçirmesini, üstüme yumuşacık su okları yağdırmasını seviyordum; aynı göğün yüzü, insafsız bir güneşe arka plan oluşturan, kaskatı, korunak tanımaz bir maviye kestiğindeyse, kavurucu sıcak er geç tıpkı kanım gibi bir parçam halini alıyordu; dur duraksız serpilip büyümüş sık ve gür ağaçlar (bazısının dalları küçük ağaçların gövdeleri kadar iriydi) güzellik sanki sırf cüsseden ibaretmiş gibi bir his uyandırırken, gözlerimi yumup yaprakların birbirine sürte sürüne çıkardıkları sese kulak kesildiğimde tüm yaprakları ayrı ayrı hissedebiliyordum; ve sedir ağaçlarının beyaz yapraklarının işitebildiğim bir sessizlik içinde yere düşmeye başladıkları ana bayılıyordum, taçyaprakları henüz tazeliklerini yitirmeden pembe, beyaz, yumuşacık birer öpücük gibi değerdi yere ilkin, sadece bir gün sonra ise çiğnenmiş, solmuş, bozarmış halde, çirkinlikleriyle göze batarlardı bu kez; ve nehir... bir gün kendi kendine akış yönünü değiştirip küçük bir lagüne dönüşen nehir: Kıyısında oturup kuş ailelerini ve yavrulayan kurbağaları izlerdim, gökyüzü siyahtan maviye, maviden

siyaha döner, lagünün ötesindeki denize yağmur yağardı, ama denizin ötesindeki dağa bu yağmurdan tek damla düşmezdi. Annemi düşlemeye de ilk kez bu nehir kenarında otururken başladım; yeri örten taşların üstünde uyuyakalmıştım, küçücük gövdem yere tüy gibi gömülmüştü. Düşümde bir merdivenden iniyordu annem. Uzun, beyaz bir elbise giymişti, elbisesinin etekleri ayaklarına kadar iniyordu, vücudunun sadece bu kısmı, sadece ayakları görünüyordu; annem merdivenden inmeye devam etti ama başka hiçbir yeri görünmedi. Sadece ayakları ve bir de elbisesinin etekleri. İlk başta daha fazlasını görmeyi ölesiye istedim, ama sonra bana doğru yürüyen ayaklarını görmek yetti. Uyandığımda artık başka bir çocuktum. Babamı görmeye can attım, hep onun yanında olayım istedim.

Hatırladığım kadarıyla diğer günlerden farksız başlayan bir gün bana basit bir mektup yazmanın temel kuralları öğretildi. Bir mektup altı kısımdan oluşur: gönderenin adresi, tarih, alıcının adresi, hitap veya selamlama, mektubun içeriği ve mektubu bitiriş. Benim de büyüdüğümde olmam beklenen pozisyondaki birinin –bir kadının, hem de yoksul bir kadının– mektup yazmak gibi bir şeye hiçbir zaman ihtiyaç duymayacağı herkesçe çok iyi biliniyordu, ama bana bunu, yani mektup yazmayı öğretme işi bir şekilde herkese müthiş yoğun bir tatmin yaşatmıştı. Yanlış yaptığımda dayak yiyor, hakaretlere maruz kalıyordum. Yakınmaları, görüşleri veya sevinçleri ilgimi çekmeyen bir başkasının mektuplarını kopyalama alıştırması beni öfkelendirmemişti (henüz kibrin bıçak gibi tehlikeli bir silah olabileceğini bilemeyecek kadar küçüktüm) ama bende, yedi yaşında bir çocuk olarak kendi hayatıma dair hislerimi ifade edebileceğim kendi mektuplarımı yazma isteğini uyandırmıştı. Dolayısıyla babama yazmaya başladım. Hoş, zarif bir el yazısıyla, dayaklar ve hakaretlerin vergisi bir el yazısıyla "Sevgili Baba," diye yazdım.

Ona Eunice'in bana hem sözel hem de fiziksel anlamda kötü davrandığından, onu çok özlediğimden, onu çok sevdiğimden bahsettim. Aynı şeyleri tekrar tekrar yazdım durdum. Ayrıntı yoktu. Küçük yaralı bir hayvanın içli çığlığından başka tek şey yoktu: "Sevgili Baba, sen benim bu dünyada sahip olduğum tek insansın, kimse beni sevmiyor, beni sadece sen sevebilirsin, sözcüklerle dövülüyorum, sopalarla dövülüyorum, taşlarla dövülüyorum, seni her şeyden çok seviyorum, beni ancak sen kurtarabilirsin." Bu sözcüklerin teki bile babam için değildi, hepsi sadece ayaklarını görebildiğim kadına yazılmıştı. Her gece ayaklarını görüyordum, benimle buluşmak için merdivenlerden inen, benimle buluşmak için sonsuza dek merdivenlerden inecek olan ayaklarını.

Bu mektupları babama gönderme niyetiyle yazmamıştım, zaten bunu nasıl yapacağımı, nasıl mektup gönderileceğini bilmiyordum. Onları yırtılmaları halinde sekiz küçük kareye dönüşecekleri şekilde katlıyordum. Bunun gizli, gizemli bir anlamı yoktu; sadece onları okul kapısının hemen dışında duran büyük taşın altına daha iyi gizleyebilmek için yapıyordum. Her gün okuldan ayrılırken, babama yazdığım yeni bir mektubu taşın altına koyuyordum. Tüm bu mektupları kısacık teneffüslerde ve işimi bitirip kimsenin gözünün üstümde olmadığı zamanlarda gizlice yazmıştım. Kendimi bütünüyle yapmam gereken işe vermişim numarası yaparak babama mektup yazıyordum.

Bu cılız imdat çığlığı bana anlık bir rahatlama getirmedi. Sefilliğimi görüp kabullendim, ama bunun hafifletilebileceği –hayatımın değişebileceği, koşullarımın değişebileceği– hiç aklıma gelmemişti.

Mektuplarım gizli kalmadı. Roman adında bir çocuk beni onları gizli yerime koyarken görmüş ve ben arkamı dönüp gittikten sonra da oradan almış. Empati kurma yetisinden yoksun bir çocuktu, acımasızdı, güçsüzü koruyup kollama

içgüdüsü içinden sökülüp atılmıştı. Mektuplarımı öğretmenimize verdi. Babama yazdığım bu mektuplarda, "Herkes benden nefret ediyor, beni bir sen seviyorsun," diye yazmıştım ama bu mektupları babama göndermeyi hiç düşünmemiştim, kaldı ki bunlar gerçekte babama yazılmış bile değillerdi; o an bana gerçekten herkesin benden nefret ettiğini, beni sadece babamın sevdiğini mi düşündüğüm sorulsaydı, ne yanıt verirdim bilmiyorum. Ama öğretmenimin mektuplarıma, o ufacık harflerle yazılmış sözlere tepkisi benim için son derece sarsıcı oldu. "Herkes" ile kastettiğimin kendisinden başkası olmadığına hükmetti. Yazdıklarımın yalan, iftira olduğunu, benden utandığını, dahası benden korkmadığını söyledi. Tüm bunları bana sınıfta, diğer öğrencilerin önünde söyledi. Aşağılandığımı düşündüler ve beni böyle aşağılanmış görmek epey hoşlarına gitti. Ama ben kendimi hiç de aşağılanmış hissetmedim. Başka şeyler hissettim. Öğretmenimin dişlerinin eğriliğini ve sarılığını görebildim ve nasıl bu hale geldiklerini merak ettim. Elbisesinin koltukaltlarında iri yarım aylar oluşturmuş ter izleri vardı ve ben de bir gün kadın olduğumda böyle terleyecek miyim, terleyeceksem terim nasıl kokacak diye merak ettim. Öğretmenimin omuzlarının ardındaki duvarda kocaman bir dişi örümcek, yumurta kesesini taşıyordu ve ben duvara uzanıp çıplak avucumla onu ezmek istedim, çünkü önceki gece uykuya dalmamdan hemen önce, ağzımın kenarında birikmiş tükürüğü emen ve bana can acıtıcı üç küçük ısırık armağan eden örümcekle aynı aileden miydi, onun akrabası mıydı merak ediyordum. Dışarıda yağmur çiseliyordu, çinko dama düşen damlaların sesini duyabiliyordum.

Öğretmenim vicdanının nasıl da rahat olduğunu göstermek için, mektuplarımı babama gönderdi. Beni azarlıyorsa bunu sevdiğinden yaptığını, benim tüm o azarları bir nefretin kanıtı saymakla hata ettiğimi, onu yanlış anladığımı,

bunun da kibir günahını işlediğimi gösterdiğini söyledi. Ayrıca bana, sevgi ile nefret arasındaki farkı öğrenmemi umut ettiğini söyledi. Bu ikisi arasındaki farkı anlamaya çok çalıştım, ama bugün hâlen anlayabilmiş değilim, çünkü genelde neredeyse tıpatıp aynı suretteler. Öğretmenim bana bunları söylerken, beni cidden seviyor mu, çoğunlukla peş peşe indirilen sert yumrukları andıran sözleri aslında sevgi ifadesi mi diye anlayabilmek için doğrudan doğruya yüzüne bakıyordum. O an yüzü bana hiç de sevgi doluymuş gibi gelmiyordu, ama belki de ben yanılıyordum; bunu anlayamayacak, bilemeyecek kadar küçüktüm belki de.

Yaşanan neydi, ben ne yapmıştım, bunu o an sıcağı sıcağına fark etmedim ama her ne kadar bilinçsizce yapmış, yaparken böyle bir şeyi amaçlamamış olsam da, bazı sözcükleri kullanarak içinde bulunduğum durumu değiştirmiş, hatta belki de hayatımı kurtarmıştım. Sonrasında da kendi durumumu gerek kendime gerekse başkalarına anlatmayı alışkanlık edindim. Kendimin bu denli bilincinde, gereksinimlerimle ve onları karşılamakla bu denli ilgili, hoşnutsuzluklarımın da hazlarımın da bu denli farkında olmamı buna borçluyum. Acımı böyle odaksız bir şekilde ve çocukça ifade etmem hayatımı değiştirdi ve ben bunu belleğime kazıdım.

Babam beni almaya üstünde gardiyan üniformasıyla geldi. Bu durum ona bir anlam ifade etmiyordu, onun için hiçbir önemi yoktu bunun. Polis memuru olarak görev yaptığı St. Joseph köyünden Roseau'ya dönüyordu. O gün geleceği bana söylenmemişti, onu görmeyi beklemiyordum. Okuldan dönüşte, kaldığım eve giden yoldaki son dönemeçte durmuş beni bekler halde buldum onu. Şaşırmıştım, ama bunu kendime sakladım, şaşkınlığımı kimsenin bilmesine izin vermedim. Babamın öyle gözümde tütmesinin nedeni –artık kaldığım eve gelmiyor, kirli çamaşırlarını yıkatmaya getirmiyor oluşunun nedeni– tekrar evlenmesiydi. Bana bundan söz

edilmişti, ama bunun ne anlama geldiği benim için hâlen bir gizemdi; dünyanın yuvarlak olduğunu ilk duyduğumda yaşadığım şaşkınlığa benzer bir şaşkınlık yaşamıştım. Bunun ne anlama geldiğini, neden böyle olması gerektiğini düşünüp duruyordum. Babam tekrar evlenmişti. Elimi tutup benimle konuştu; benimle İngilizce konuştu, ağzı sarf ettiği sözcüklerin ekseninde eğilip büküldü ve bu hali onu halim selim, sempatik, hatta kibar birine dönüştürdü. Söylediklerini anlamıştım: Artık bana bir ev sunabiliyordu, iyi bir ev; karısını, yani yeni annemi sevecektim; babam beni kendisi kadar, hatta belki kendi canından bile çok seviyordu, çünkü ona bir zamanlar canından bile çok sevdiğinden adı gibi emin olduğu kişiyi hatırlatıyordum. Yeni evimi sevecektim; başımın üstündeki gökyüzünü, ayaklarımın altındaki yeryüzünü sevecektim.

"Sevmek" fiilini bu kadar sık yinelemesi, yedi yaşındaki çocuk kalbime, yedi yaşındaki çocuk aklıma böyle bir eylemin gerçekte var olmadığını gösteren bir işaretti. Babam gözlerini önce kıstı, hemen ardındansa kocaman açtı; ne söylüyorsa inanarak söylüyordu ve bu iyi bir şeydi, çünkü ben inanmıyordum. Ama bu gelişmeye, bu yeni şeye, oradan gitme olasılığına ket vurmak istemiyordum; babama inanmıyordum ama ortada ona inanmamamı gerektirecek bir neden, somut bir neden yoktu. O zamanlar henüz kuşkucu biri değildim ve duyduğum onca şeyin ardında bütünüyle farklı bir hikâyenin, asıl hikâyenin yattığını düşünüyordum.

Eunice'e bana baktığı için teşekkür ettim. Ama bu teşekkürümde içten değildim, olamazdım, ona nasıl yürekten teşekkür edebilirdim bilmiyordum —şimdi olsa edebilirim. Ona hoşça kal demedim; o zamanlar yaşadığım dünyada veda diye bir şey yoktu, bugün yaşadığım dünyada da yok, bu dünya küçük bir dünya. Tüm eşyalarım bez bir sırt çantasındaydı, çantayı babamın eşeğinin terkisine bağladığı heybeye

koydum. Babam beni eşeğin sırtına oturttuktan sonra kendisi de arkama oturdu. Hayatımın ilk yedi yılını geçirdiğim küçük eve sırtımı dönerken, işte böyle görünüyorduk: çoktan önemli bir konuma gelmiş bir adam ile küçük kızı; bir günün, sıradan bir günün, üstü yazıyla kaplı bir sayfada ufacık bir mürekkep lekesinden fazlası değilse, sizin için hiçbir şey ifade etmeyen bir günün sonunda eşek sırtındayız. Başımın arkası ara ara babamın göğsüne değiyordu, gömleğinin altında, üniformasının altında atan kalbini duyabiliyordum; insanlar babamın üstünde bu kıyafetle kendilerine yaklaştığını gördüklerinde korkudan tir tir titrerlerdi, çünkü babamın üniformalı varlığı neredeyse hiçbir zaman iyiye işaret olmazdı. Ama o an babamın hayatımdaki varlığı iyi bir şeydi; üstünü değiştirmeyi akıl etmemiş olmasıysa korkunç bir şeydi, üstünü değiştirmeyi akıl edemediğini fark etmem korkunç bir şeydi, böyle bir şeyi dert ediyor olmam korkunç bir şeydi.

Geçmişi gerçek anlamda geride bırakmak, bir yerden başka bir yere gitmek ve o zamana kadar yaşanmış bitmiş her şeyin hep aynı kalacağını bilmek; bu yepyeni deneyimi bir armağan, doğal bir hak olarak, hiç düşünmeden kabul ettim. Öylece sırtını dönüp gitmek bu hayatta yapılması en zor şeylerden biridir, ama bir kez başardığınızda, bunun aslında nasıl da kolay olduğuna şaşırır kalırsınız. Bunu kendi başıma başarmış değildim, ama böyle bir şeyi mümkün kılan olayları başlatanın ben olduğumu görebiliyordum. Bir gün yine o sınıfta oturacak olsam, kendimi yine Eunice'in bahçesinde otururken, yatağında uyurken, çocuklarıyla birlikte yemek yerken bulacak olsam, bunların üstümde hiç de geçmişteki kadar güçlü bir etkisi olmazdı; artık hiçbiri bana kendimi çaresiz hissettiremez, beni kendi çaresizliğimden utandıramazdı.

Eşek sırtında ilerlerken, babamın yüzünü göremiyor, aklından geçenleri bilmiyor ve aklından geçenleri kestirecek

kadar onu iyi tanımıyordum. Okulun tam zıddı yönde ilerliyorduk. Yolun bu kısmını ilk kez görüyordum ama aynı zamanda beni üzen bir yakınlığı da vardı. Döndüğümüz her dönemeç henüz insan elinin sınırlamaya cesaret edemediği bir yabanlıkla serpilmiş ağaçlardaki o tanıdık koyu yeşille, hem muazzam bir güzelliğe hem muazzam bir çirkinliğe hem de muazzam bir alçakgönüllülüğe, hepsine birden ermiş bir yeşille örtülüydü; bir kendisinden ibaretti, ona tek şey eklenemez, tek şey çıkarılamazdı ondan. Yol boyunca karşımıza çıkan her uçurum dik ve tehlikeliydi, bir şekilde düşmek ya ölüm ya da ömür boyu sakat kalmak demekti. Ve her tırmanışın ardından bir iniş geliyor, aşağıda bizi her biri benim henüz bilmediğim bir amaçla çiçeğe kesmiş bitkilerle bezeli aynı gür örtü karşılıyordu. Ve sola doğru uzayan her dönemeç çok sürmeden yerini sağa doğru uzayıp giden başka bir dönemece bırakıyordu.

Sonra gün bir sonun renklerine, kaldırılan bir cenazenin renklerine, griye, leylak moruna ve siyaha bürünmeye başladı. İçimi keder kapladı. Eski hayatımı, yedi yıl boyunca yaşadığım hayatı ardımda bırakan keder alayının bir parçasıydım. Ama bu kederin altında ezilmedim. Gecenin karanlığı her zamanki gibi birden çöktü. Babam beni bir şeyden –serin havada göremediğim bir tehlikeden, kötü bir ruhtan, cennetten kovulmuş melekten– sakınırcasına bir koluyla sardı. Başta usulca sarıldı, sonra demir bir kuşak gibi sımsıkı sardı, ama yine o kolun altında da ezilmedim.

Köye karanlıkta girdik. Her yer zifirikaranlıktı, ne bir köpek havladı ne bir insana rastladık. Babamın evine girdiğimizde, hoş, cam bir lamba ışık saçıyordu, hayatımda ilk kez böyle bir şey görüyordum; ışığı yakan şey lambanın altlığındaki saydam sıvıydı ve altlığın kendisi benim bilmediğim hayvanların kafalarından oluşan kabartmalarla süslüydü. Lamba bir rafta duruyordu ve uçları yumruk gibi sıkılmış

pençeleri andıran iki dirseğin taşıdığı bu raf kaju ağacındandı. İki kişinin yan yana oturabileceği bir koltuk, sadece tek kişinin oturabileceği iki ayrı koltuk ve beyaz, keten bir örtüyle kaplı küçük, alçak bir sehpa odayı tıka basa doldurmuştu. Evin duvarlarıyla bu odayı evin kalanından ayıran ara bölme kâğıtlarla kaplanmıştı ve bu kâğıtlar küçük, pembe güllerle süslüydü. Daha önce böyle bir şey görmemiştim, sadece bir seferinde, okulda incelediğim bir kitapta görmüştüm bunu; ama kitapta gördüğüm resim, ailesiyle birlikte tarlada yaşayan küçük bir memelinin yuvasının içindekileri gösteren bir çizimdi. Onların duvarları da benzer bir kâğıtla kaplıydı. Küçük bir memelinin hayatını anlatan bu öykünün çocukları eğlendirmek için uydurulmuş bir hayal ürünü olduğunu anlamıştım, ama benim kanlı canlı babamın evinde, evin lambayla aydınlatılan bir odasında, özel bir amaç için dayanıp döşenmiş gibi duran bu odada da aynı kâğıtlar vardı.

İşte o an, hiç bilmediğim o en büyük şey –hiç tanımadığım annem– dışında da bilmediğim çok fazla şey olduğunu fark ettim. Babamı tanımıyordum, nereli olduğunu, anne babasının kim olduğunu, nelerden hoşlandığını bilmiyordum; bir hayvanın sırtında çıkıp geldiğim bu yeri bilmiyordum; kim olduğumu ve neden orada, özel bir amaç için dayanıp döşenmiş, lambalı bir odada olduğumu bilmiyordum. Bilmediğim tüm bu şeyler önümde engin bir denize dönüştü, azgın dalgaları beni öldüğümden emin olduğum ana kadar tekrar tekrar içine çekip çekip en sonunda yuttu.

Sadece bayılmıştım. Çok geçmeden gözlerimi araladım ve yüzümün hemen üstünde babamın karısının yüzünü gördüm. Kötülük akan bir yüzdü. Başka herhangi bir yüzle karşılaştıramayacağım türde bir yüzdü; tek söyleyebileceğim kötülük akan bir yüz olduğuydu. Benden hoşlanmamıştı. Bunu görebiliyordum. Beni sevmemişti. Görebiliyordum. Başka hiçbir yerini göremiyordum, bir yüzünü görüyordum.

Yarı Afrikalı yarı Fransızdı. Geceydi ve o kendi evindeydi, haliyle saç bağını çözmüştü; saçları düz, ama aynı zamanda bukleliydi, ortadan ikiye taranıp örülmüş ve bu örgüler arkada firketeyle tutturulmuştu. Dudakları soğuk iklim insanlarının dudakları gibiydi: ince ve etsiz. Siyah gözlerinde güzellik değil, hinlik vardı. Burnu ok gibi uzun ve sivriydi, yine elmacık kemikleri de sivri sivriydi. Benden hoşlanmamıştı. Beni sevmemişti. Bunu yüzünden okuyabiliyordum. Ruhum bu zorluğun üstesinden gelebilirdi. Sevgi yoktu ve ben böyle bir yerde yaşayabilirdim. Bu ortamı, bu havayı çok iyi biliyordum. Beni sevgi alt edebilirdi. Sevgi beni daima alt ederdi. Sevginin olmadığı bir ortamda rahatça yaşayabilirdim; sevginin olmadığı bir ortamda kendime bir hayat kurabilirdim. Babamın karısı bir eliyle yüzümü okşarken, diğer elindeki bardağı dudaklarıma götürdü ve bardak bana soğuk bir his verdi; babamın karısı bana bir bardak çay içiriyordu, bu beni kendime getirecekti, ama çayın tadı acıydı, berbat bir ilaç gibiydi. Küçücük dilim ağzıma bir damladan fazla çay girmesine izin vermese de bu tek acı damla körpe yüreğimi ısıtmaya yetti. Doğruldum. Gözlerimiz buluşup birbirine kilitlenmedi; o zamanlar henüz böyle iddialı bir meydan okumaya kalkışamayacak kadar küçüktüm, tek yapabildiğim içgüdülerimle hareket etmekti.

Kısacık bir koridordan başka bir odaya götürüldüm. Burası benim odamdı; babam kendime ait bir odaya sahip olabileceğim kadar geniş bir evde yaşıyordu. Bu ufacık gelişme anında hayatımın merkezi oluverdi: Bu apaçık mahremiyete sorgusuzca uyum sağladım. Odamı bugünkü yaşlı yumruğum boyutunda, küçük bir lamba aydınlatıyordu ve yatağımı görebiliyordum: küçük, ahşap bir yatak, kurutulmuş hindistancevizi kabuklarıyla doldurulmuş bir döşek, döşeğin üstüne serili beyaz çarşaf ve kare şeklinde, yassı bir yastık. Ayrıca odamda üstünde içi su dolu leğeni ve tasıyla

bir lavabo vardı. Havlu görmemiştim. (O sırada henüz kendi kendime düzgünce yıkanmayı bilmiyordum, zamanı gelince değme hakarete maruz kalarak küfür kıyamet öğrenecektim.) Duvarda tablo yoktu. Duvarlar kâğıtla kaplanmamış, çıplak ahşap, çıplak çam boyanmamıştı. Bu oda evin en sade odasıydı ama bana hayal bile edemeyeceğim bir konfor sağlıyor, bana bir şey sunuyordu, ihtiyaç duyduğumdan bile habersiz olduğum bir şey: Bana yalnızlık sunuyordu. Hem fiziksel hem de ruhsal anlamda, küçücük varlığım burada huzur bulabilirdi; bu ufacık yer bana aitti ve oturup durum değerlendirmesi yapabilirdim.

Yatağıma oturdum. Kalbim kırılıyordu. Ağlamak istiyordum, kendimi öyle yalnız hissediyordum. Tehlikede, tehdit altında olduğumu hissediyordum; geçip giden her an birinin benim ölmemi dilediğini hissediyordum. Babamın karısı gelip bana iyi geceler dedi ve lambayı söndürdü. Benimle yerel aksanlı Fransızca konuştu, oysa babamın yanındayken benimle İngilizce konuşmuştu. Birbirimizi gördüğümüz ilk andan itibaren bana bunu hep yaptı, ama ilk kez özel alanımda, odamda ve ben yedi yaşındayken yaptı ve ben bunu beni yok sayılan insanların –hep küçük görülen, hep aşağılanan gölge insanların– uydurduğu bir dille ilişkilendirmek ve böylece beni gayrimeşrulaştırmak için yaptığını daha o an anladım. Sonra da evin babamla birlikte yattıkları kısmına gitti; bu kısım, babamın karısının ayak seslerinin ağır ağır yitişini duyabileceğim kadar uzaktaydı, yine de babamla konuşurlarken, salına salına tavanın altındaki boşluğa yükselen seslerini duyabiliyordum. Sohbet ediyorlardı, sözcükleri çıkaramıyordum, ama sakin, sıradan bir konuşma gibiydi, hararetli bir tartışma ya da soğuk bir atışma değildi. Ara ara sessizlik oldu, kısa homurdanmalar ve iç geçirmeler duydum, insanların uyurken çıkardıkları sesleri, ağızdan öylece çıkıveren soluğun sesini duydum.

Uyuyup düşümde annemi görmek için uzandım; bunu yapacağımı biliyordum, buna ihtiyacım olduğunu ve kendimi buna şartlayacağımı biliyordum. Annem yine merdivenlerden indi, tekrar tekrar merdivenlerden indi, yine sadece ayakları ve bir de beyaz elbisesinin etekleri göründü ve annem tekrar tekrar merdivenlerden aşağı inmeye devam etti. Bütün gece düşümde onu izledim. Yüzünü görmedim. Ama düş kırıklığı yaşamadım. Yüzünü görmeyi elbette ki çok isterdim, ama artık bunun özlemiyle yanıp tutuşmuyordum. Annem bana bir şarkı söyledi, sözsüz bir şarkıydı bu; ninni değildi, duygu yüklü değildi, ruhum hayatın acımasızlığı karşısında çalkalanıp dururken, beni yatıştırması beklenen bir şarkı değildi; alelade bir şarkıydı, ama annemin sesi, sesindeki o tını terk edilmiş bir sandıkta bulunan küçük bir define gibiydi, şaşkınlık değil, hoşnutluk ve sonsuz bir haz uyandıran bir define gibiydi annemin sesi.

Bütün gece deliksiz uyudum ve uykumda annemin ayaklarının merdivenleri bir bir inişini izledim, yüzünü hiç görmedim ve o şarkıyı bazen mırıldanan, bazense ağız dolusu söyleyen sesini dinledim. Bugüne kadar defalarca düşüme girdi annem, ama bir daha ne bir şarkı söylediğini ne de benzer şekilde mırıldandığını duydum; yalnızca her zamanki gibi merdivenlerden indi ve bana sadece ayaklarını ve bir de elbisesinin beyaz eteklerini gösterdi.

Babamın evine karanlığın konforlu örtüsünü, geceyi kuşanarak gelmiştim; haliyle bunu sabah izledi. Ve ben doğduğum sahte cennette, öleceğim sahte cennette, o hep bildiğim, her yönüyle kusursuz manzarada, aynı anda hem güzel hem çirkin, hem alçakgönüllü hem de gururlu, hem hayatla hem de ölümle dolup taşan ve birini sürdürürken kaçınılmaz bir şekilde diğerini talep eden yerde uyandım.

Babamın karısı bana kendi kendime nasıl yıkanacağımı öğretti. Bunu nazikçe yapmadı. İnsan bedenim ve kokum

beni aşağılaması için müthiş bir fırsattı. Bense bugün artık karakteristik bir özelliğim olan tavrımla, her neyden nefret etmem söylendiyse en çok onu severek karşılık verdim. Kulaklarımın arkasındaki incecik kirin kokusunu, yıkanıp çalkalanmamış ağzımın kokusunu, bacak aramdan tüten kokuyu, koltukaltımdan tüten kokuyu, yıkanmamış ayaklarımdan tüten kokuyu sevdim. Hangi özelliğim kusur kabul edildiyse, hangi özelliğim bana özgüyse, hangi özelliklerim elimde olmamaları bir yana, ahlaki birer zaaf da değilse, en çok o özelliklerimi tutkuyla, bağlılıkla sevdim. Babamın karısının bana dokunan elleri soğuktu ve canımı acıtıyordu. Birbirimizi hiçbir zaman sevmeyecektik. Onun içinde, uzun süredir bastırdığı bir arzudan ileri gelen bir çaresizlik vardı: Hâlâ babama çocuk verebilmiş değildi. Benden korkuyordu; korkuyordu, çünkü babam sırf benim yüzümden ondan çok annemi düşünecek, boyuna onu hatırlayıp duracaktı. Babamın karısı o evdeki ilk sabahımda bana yiyecek bir şeyler verdi, fakat bunlar öyle uzun zamandır durmuş, küflenmiş yiyeceklerdi ki sanki sırf beni hasta etmek için bekletilmişlerdi. O günden sonra bana verdiği hiçbir şeyi yemedim, kendi yemeğimi hazırlamayı öğrendim, bunu alışkanlık edindim; öyle ki insanlar beni bu yönümle bilir oldular: Ben kendi yemeğini kendi hazırlayan kızdım.

Bugünden dönüp baktığımda, o dönemki hayatımın bazı kısımları, o dönem başımdan geçen olaylar sanki ufacık, karanlık bir kuytuda, oyuncak bir bebek evi kadar ufacık bir yerde yaşanmış gibi; bu bebek evi bir çukurun dibinde ve ben çukurun tepesinde durmuş ufacık evin içine bakıyor, aşağıda, orada neler olup bittiğini anlamaya çalışıyorum. Ama aynı manzaraya bir süre sonra tekrar baktığımda, bazı şeylerin son baktığımda gördüğüm yerde olmadıklarını fark ediyorum: Farklı zamanlarda farklı şeyler karanlıkta, farklı şeyler aydınlıkta duruyor.

Babamın karısı benim ölmemi istiyordu; başlarda bunun arkamdan korkunç bir yasa boğulmuşçasına kederli görünmesine olanak tanıyacak şekilde gerçekleşmesini istedi: bir kaza, takdiriilahi. Fakat böyle bir kaza olmayınca ve Tanrı benim yaşamamı da ölmemi de umursuyormuş gibi görünmeyince, babamın karısı bu işi kendisi halletmeye soyundu. Bana kurutulmuş orman meyveleri, cilalanmış dal parçaları, taş ve deniz kabuklarından yaptığı bir gerdanlık hediye etti. Bir çocuk için çok güzel, fazla güzel bir gerdanlıktı; ama bir çocuğun, gerçek bir çocuğun büyüleneceği, kanacağı, hemen alıp boynuna takacağı türden bir gerdanlıktı. Oysa ben gerçek bir çocuk değildim. Babamın karısına tekrar tekrar teşekkür ettim. Bu gerdanlığı küçük odama hiç sokmadım. Onu uzun süre elimde tutmayı da düşünmüyordum. Evin arkasındaki sık ve geniş korulukta küçük bir yer yapmıştım. Babamın karısı o zaman henüz bu yeri keşfetmiş değildi; nihayet keşfettiğinde ise, bir şeyi –ne olduğunu görememiştim– yaşasın diye oraya yolladı ve bu şey beni oradan uzaklaştırdı. Ama gerdanlığı onunla ne yapacağıma karar verene kadar sakladığım gizli yer de orasıydı. Babamın karısı boynuma bakıp gerdanlığı takmadığımı gördü, fakat konuyu tekrar açmadı. Bir kez olsun yapmadı bunu. Gerdanlığımı takmam konusunda hele, hiç ısrarcı olmadı. Babamın karısının dizinin dibinden ayırmadığı bir köpeği vardı; onu kanlı canlı insanlardan gelebilecek kötülüklerden, gözle görülür kötülüklerden korusun ve o kendisini bir şekilde güvende hissetsin diye ona bu köpeği babam hediye etmişti. Bir gün gerdanlığı köpeğin boynunda, tüylerinin altına gizlenmiş halde gördüm ve yirmi dört saat geçmeden köpek kudurarak öldü. Babamın karısı gerdanlığı köpeğin boynunda gördü mü bilmiyorum ama gördüyse bile bana bu konuda tek kelime etmedi. Derken hamile kaldı, iki çocuğundan ilkini doğurdu ve ben ilgi alanından çıktım; ama o benim ölmemi dilemeye devam etti.

Okulum sekiz kilometre uzağımızdaki komşu köydeydi ve oraya çoğunluğunu oğlanların oluşturduğu diğer çocuklarla yürüyerek gidiyordum. Okula varmak için nehrin karşı yakasına geçmek zorundaydık, ama kurak mevsimlerde bu hepi topu nehir yatağındaki taşların üstünde yürümemiz anlamına geliyordu. Yağmur yağıp da nehir suları fazla yükseldiğindeyse, kıyafetlerimizi çıkarıp tortop ederek bohça gibi başımızın üstüne koyuyor ve çıplak halde nehri geçiyorduk. Yine böyle suların yükseldiği bir gün çıplak halde nehrin karşısına doğru ilerlerken, nehrin denize döküldüğü yerde bir kadının durduğunu gördük. Nehrin o kısmı derindi ve kadın oturuyor muydu yoksa ayakta mı duruyordu emin değildik, ama onun da çıplak olduğunu görüyorduk. Güzel bir kadındı, hayatımda gördüğüm en güzel kadındı; Avrupai değil, bize anlam ifade eden bir güzelliği vardı: Koyu kahverengi tenliydi, simsiyah, ışıl ışıl, kıvır kıvır saçları kafasının dört bir yanında küçük halkalar halindeydi. Yüzü ay gibiydi; yumuşacık, kahverengi, pırıl pırıl bir ay gibi. Ağzını açtığında çıkan ses tuhaf ama bir o kadar da hoştu. Büyüleyici bir sesti; öyle ki olduğumuz yerde durup ona bakakaldık. Dört bir yanı meyvelerle, mangolarla doluydu –tam mevsimiydi– ve mangoların hepsi olgunlaşmıştı, kırmızıları, pembeleri, sarıları aklımızı başımızdan alıyor, ağzımızı sulandırıyordu. Güzel kadın eliyle yaklaşmamızı işaret etti. İçimizden biri onun gerçek bir kadın olmadığını, yanına gitmememiz, aksine oradan kaçıp gitmemiz gerektiğini söyledi. Hiçbirimiz yerimizden kımıldayamıyorduk. Sonra sırf o çok iyi bildiğim eril aldırışsızlık ve kendini beğenmişlik maskesini kuşanmış olduğundan, yüzünü bugün hâlen hatırlayabildiğim o çocuk kahkaha ata ata kadına doğru yüzmeye başladı. Tam kadının durduğu noktaya varıyordu ki kadın uzaklaştı; kadın aslında hep aynı yerde duruyor, çocuk ona ve meyvelere doğru yüzmeye devam ediyor ve ona tam yaklaştığı an kadın

daha da uzaklaşıyordu. Çocuk yorgunluktan batmaya başlayana kadar böyle yüzüp durdu; artık sadece başının tepesini görebiliyorduk, sadece ellerini görebiliyorduk; derken hiçbir şey göremez olduk, çocuğun olduğu yerde, sanki biri tam o noktaya bir taş atmış gibi giderek genişleyen halkalardan başka bir şey kalmadı. Sonra da kadın sanki hiç orada olmamış, sanki tüm bunlar hiç yaşanmamışçasına, meyveleriyle birlikte öylece gözden yitti.

O çocuk kayboldu, onu bir daha gören olmadı, ölüsü bile bulunmadı; nehrin o kısmı sığlaştığında gidip baktık, ama izine rastlamadık. Sanki böyle bir şey hiç yaşanmamıştı, bizim bu olaydan bahsetme tarzımız bile sanki her şeyi kendimiz uydurmuşuz gibiydi; çünkü bu konuyu asla yüksek sesle dillendirmedik, sadece yaşandığını kabul ettik ve sonunda bu olay bir çeşit inanç gibi sadece zihinlerimizde var olmaya başladı; nasıl bazı insanlar İsa'nın Bakire Meryem'den doğduğuna ve benzeri mucizelere inanıyorlarsa, biz de bu olaya inanıyorduk; inanıp inanmamak noktasında, onlardan aşağı kalır yanı da yoktu; İsa'nın Bakire Meryem'den doğmasından tek farkı vardı: Biz bunu kendi gözlerimizle görmüştük. Ben gördüm. Her gün okula birlikte yürüdüğüm bir çocuğun çıplak halde, kendisi gibi çıplak ve çevresi olgun meyvelerle dolu bir kadına doğru yüzdüğünü ve nehrin denize döküldüğü kısımda çamurlu sularda gözden kaybolduğunu gördüm ben. Çocuk orada öylece kayboldu ve bir daha onu gören olmadı. O kadın gerçek bir kadın değildi, kadın suretine bürünmüş başka bir şeydi. Bu dehşet öyle ezici bir gerçekliğe sahipti ki bizim değil de çok eski zamanlarda yaşamış başka insanların başına gelmiş gibi, bir efsaneye dönüştü. Bu olaya benimle birlikte tanık olup sonra benim de o gün orada olduğumu unutarak bana yaşananları farklı bir şekilde anlatan ve kendilerine inanmamı bekleyen arkadaşlarım vardı; bunun tek nedeni, anlattıklarına kendilerinin inanmıyor

olmalarıydı; kendi gözleriyle gördükleri şeye ve kendi gerçekliklerine inanmayı bırakmış olmalarıydı. Bu durum artık bana hiç de açıklanamaz bir şey gibi gelmiyor. Bizimle ilgili her şeye kuşkuyla yaklaşılır ve gerçek olmayan her şey, insan olmayan her şey, sevgiden ve merhametten yoksun her şey tanımını biz yenilenlerde bulur, hepsinin karşılığı biziz. Kendi deneyimlerimizi yorumlamak bizim harcımız değil; onlardaki hakikati biz bilmeyiz. Bizim Tanrımız doğru Tanrı değil, bizim cennet cehennem anlayışımız saygıyı hak etmiyor. Kollarını iki yana açıp küçük bir çocuğu ölüme çağıran çıplak kadın hayaline duyulan inanç; gayrimeşru olanın, yoksul olanın, aşağı olanın inancı. Ve ben o hayale o zaman da inandım şimdi de inanıyorum.

Benim babam kimdi? Sadece benim, yani çocuğunun gözünde değil; benim babam kimdi, nasıl biriydi? Polisti, ama sıradan bir polis değildi; onun pozisyonundaki birinden beklenenden çok daha fazla korku saçardı. İnsanlara, adamlara kendi evinde, ailesiyle –ki bu artık benim de bir şekilde parçası olduğum bir kurumdu– birlikte yaşadığı evde randevu verir, sonra da onları saatlerce bekletir, hatta bazen hiç karşılarına çıkmazdı. Adamlarsa ama bahçe kapısının hemen iç kısmında bir taşa oturup ama bahçenin içiyle dışı arasında volta atarak onu bekler, bahçeye her giriş çıkışlarında kapıyı gıcırdatır, bunun üzerine babamın karısı öfkeden kudurup onlara çıkışır, kapı gıcırtısının verdiği rahatsızlıktan katbekat sinir bozucu kabalıkta sözler söylerdi. Adamlar hiç söylenip sızlanmadan bekler, kimi ayakta uyuklar, kimi yere oturup kestirir ve karasinekler gelip bir karış açık kalmış ağızlarının kenarlarından sızan salyaları emerdi. Adamlar beklemeye devam eder, babam gelmeyince dönüp gider, ertesi gün bu kez onu görmeyi başarmayı umarak tekrar gelir, babamı bazen görür, bazen de görmezlerdi. Babam bu tavrı nedeniyle herhangi bir sorunla karşılaşmıyordu; o insanlara böyle

davranıyordu. Umursamıyordu, daha doğrusu başlarda ben böyle olduğunu sanıyordum ama elbette ki umursuyordu; bu insanlara eziyet çektirme yöntemi, bu dört dörtlük yöntem pekâlâ enine boyuna düşünülüp planlanmış bir şeydi; ada üzerinde acıyı kalıcı hale getiren bütün bir yaşam tarzının bir parçasıydı bu.

Onunla yaşamaya başladığım dönemde, hayatının geri kalanı boyunca yüzüne geçirdiği maskede çoktan ustalaşmıştı: gergin bir yüz, âdeta kafatasının içine, derinlerde bir yere çöreklenmişçesine çökük, ser verip sır vermeyen küçük gözler ve gülümseyen, ayrık dudaklar. Güven veren bir görüntüsü vardı. Kıyafetleri daima lekesiz, temiz ve jilet gibiydi. İnsanların kendisini iyi tanımalarından hoşlanmazdı; yabancıların önünde, kendisinden korkan insanların önünde asla yemek yememeye özen gösterirdi.

Babam kimdi, nasıl biriydi? Hâlâ kendi kendime bu soruyu sorup duruyorum. Kimdi o? Uzun boylu bir adamdı, kızıl saçlıydı, gözleri kül rengiydi. Karısı, beni doğururken ölen annemden sonra evlendiği kadın; bir hırsızın, kendi tarlasında muz, kahve ve kakao yetiştiren (bu ürünler daha sonra bunların ihracatını yapan Avrupalı bir adama satılıyordu) bir adamın kızıydı. Kadın babama beş parasız varmıştı, ama babası babama pek çok bağlantı sunmuştu. Birlikte başkalarının arazilerini satın alıyor, kârı iki tarafı da memnun edecek bir şekilde bölüşüyor, asla tartışmıyorlardı, ama iki sıkı dost gibi de durmuyorlardı; babamın sıkı dostu yoktu. Babam ara ara suç ortaklığı yaptığı bu adamın kızıyla ne zaman tanıştı bilmiyorum. Belki o gece gök boydan boya yıldız doluydu, belki gökte tek ışık yoktu, ya da kim bilir, belki de tanıştıklarında gökte güneş kocamandı ve öyle kasvetli bir gündü ki yaşamak insanı hüzne boğuyordu. Bilmiyorum, bilmek de istemiyorum. Babamın karısı sert bir ses tonuna ve bu sesle uyumlu, öfkeli bir mizaca sahipti; bu sesin kulağa hoş ve

ahenkli gelip de insanda arzu uyandıracağı bir dil var mıdır bilmiyorum.

Babam o zamanlar beni seviyor olmalıydı, ama bunu bana söylemezdi. Ondan hiç böyle sözler duymazdım. Nedenini bilmiyorum ama okula devam etmemi isteyip bunun için gerekli koşulları sağladı. Kızların çoğunun okul görmediği bir dönemde benim okumamı istedi. Ben de on üç yaşına kadar okudum. Ve kimse bana okulu bitirdikten sonra ne yapacağımı söylemedi. Benim okula gitmem büyük bir fedakârlık anlamına geliyordu, çünkü babamın karısının her fırsatta yinelediği üzere, evde çok daha fazla işe yarardım. Babam bana okumam için kitaplar getirdi. Bana John Wesley'nin biyografisini verdi ve ben bu kitabı okurken, kendi ruhsal çalkantılarıyla boğuşup durmuş ikiyüzlü bir adamın hayatının bana ne yararı olabileceğini düşünüp durdum. Babam Metodist olmuştu, her pazar kiliseye gidiyor, pazar okulunda hocalık yapıyordu. Ne kadar çok hırsızlık yapıyor, ne kadar çok para kazanıyorsa, kiliseye o kadar çok gidiyordu; duyulmamış bir ilişki değil bu. Ve zenginleştikçe, maskesi yüzüne o kadar sağlam yerleşiyordu ki onunla birlikte yaşamaya başlamamdan çok önce, onu ilk tanıdığımda gerçekte nasıl görünüyordu bugün artık hatırlamıyorum bile. Yani o dönem annem de babam da benim için bir gizemdi: birini ölüm, diğerini yaşam labirenti bilinmez kılmıştı; birini hiç görmemiştim, diğerini sürekli görüyordum.

Bildiğim dünya tehlikeler ve hainliklerle doluydu, ama korkmuyordum, sakıngan birine dönüşmedim. Babamın karısının benim için yarattığı tehlikenin farkındaydım, ama aynı zamanda varlığımın kendisine yarattığını sandığı tehlikenin de farkındaydım. Dolayısıyla, babamın evinde –ki burası aynı zamanda onun da eviydi– kendimi mutlak bir özür perdesinin ardına gizlemeye çabaladım. Gerçekte hiçbir şey için üzgün değildim; özür dilememi, babamın karısının affına

sığınmamı gerektirecek tek şey yapmadım, ne kasten ne de yanlışlıkla. Ama bu benim silahımdı; babamın karısının dikkatini başka yöne saptırma ve onu benim zavallı, saf bir çocuk olduğuma inandırma yöntemimdi bu benim. Ondan hoşlanmıyordum, ama bu yüzden ölmesini diliyor da değildim, beni kendi halime bıraksa yetecekti. Bu saygılılık halini ne kadar ileri götüreceğim konusunda ise son derece dikkatliydim; başkalarının, özellikle de babamın sevgisini, şefkatini üstümde toplamak istemiyordum, çünkü böyle bir durumda babamın karısının beni kıskanabileceğini kestirebiliyordum. Okulda da bu saygılı olma halinin başka bir biçimini uyguluyordum. Öğretmenlerimin gözünde sessiz, sakin, çalışkan bir çocuktum; süslü değildim ki bu, ne kendi bedenimle ne de bir başkasının bedeniyle ilgilendiğim anlamına geliyordu. Bu yorucu talep, bana sırf kız çocuğu olduğum için dayatılan pek çok talepten yalnızca bir tanesiydi. Sabah yataktan kalktığım andan gecenin karanlığında tekrar kendime büründüğüm ana kadar, sayısız aldatma eylemini hainice uygulamaya koyuyordum, ama gerçekte kim olduğum benim için çok açıktı.

Geceleri yatağıma uzanıp evin içinden ve dışından gelen seslere kulak kesilir, her sesi tanımlar, gerçek seslerle gerçek olmayanları birbirinden ayırırdım: Geceyi enine kesip karanlığı kurdeleler halinde yere seren çığlıklar yarasa çığlıkları mıydı yoksa yarasa suretine bürünmüş birinin çığlıkları mıydı, o ışıksız boşlukta kanat çırpan kuş muydu yoksa kuş suretine bürünmüş biri miydi bilirdim. Açılan bahçe kapısının çıkardığı ses, hane halkının büyük kısmı çoktan derin uykuya dalmışken eve gelen babamın sesiydi; usul usul ama kendinden emin adımlarla bahçeye girer, verandanın merdivenlerini çıkardı; evin kapısını açar, içeri girer ve kapıyı kapatırdı; kapıyı daha emniyetli kılan demir sürgüyü sürdükten sonra evin başka bir kısmına geçerdi; eve gecenin çok geç

bir vaktinde döndüyse asla yemek yemezdi. Ve o zamanlar geceleri denizin sesi olanca berraklığıyla duyulurdu: Bazen kıyıdaki siyah kayalıkları usulca okşayan dalgaların yumuşacık şıpırtısı, bazen büyük bir ateşin üstünde bir kazanda için için fokurdamaya devam eden kaynar suyun öfkesi gelirdi. Bazen de gece büsbütün dingin, kapkaranlık olur ve böyle geceler ben dışarıda, sonsuzluğa doğru ilerleyen birinin uzun uzun, derin derin iç çektiğini duyardım; ve bu iç çekiş, diğer her şeyin, kanlı canlı her şeyin, evlerin altlarında uyuklayan köpeklerin, ağaçlardaki tavukların ve ağaçların kendilerinin, her an köklerinden kopacaklarmışçasına değil ama, hani ellerinde olsa kaçmak isterlermişçesine kıpır kıpır kıpırdayan ağaçların tedirginlikle duyduğu huzuru kaçırırdı. Sonra ben tekrar geceye kulak kesildiğimde, karınlarının üstünde sürünenleri, zehirli mızrak taşıyanları, salyalarında ölümcül zehirler taşıyanları duyabilirdim; avcıları da duyardım avları da; küçücük canların yutulmak üzereyken çaresizce attıkları acı çığlıkları duyardım, sonra bu çığlıkları, yutanların kısa süreliğine ulaştıkları doyum izler ve ben her gece, bütün gece tekrar tekrar bu sesleri dinlerdim. Ve bu ancak ellerimin sevgi dolu bir özenle bütün vücudumu boylu boyunca gezindikten sonra, nihayet bacak arama, bacak aramdaki yumuşacık, ıslak noktaya ulaşması ve dudaklarımdan kimsenin duymasına izin vermediğim bir hazzın soluk soluğa dökülmesiyle sona ererdi.

Babamın evinden komşu köydeki okuluma doğru yürüdüğüm o uzun yolu nihayet avucumun içi gibi bilir hale gelir gelmez arkamda bırakmam belki de kaçınılmazdı. Sekiz kilometre gidiş, sekiz kilometre de dönüş anlamına gelen bu yol, onu yürüyen biz çocukların gözünde hep bir şekilde tehlikeli kalmayı sürdürdü, dolayısıyla asla yalnız yürümemeye gayret ettik. Daima grup halinde yürüdük. Hiçbir yıl, hiçbir dönem bu gruptaki çocuk sayısı bir düzineyi geçmedi ve hep oğlanların sayısı kızlarınkinden çok oldu. Arkadaş değildik, böyle bir şeye kalkışmamamız konusunda sürekli uyarılıyorduk. Asla birbirimize güvenmemeliydik. Bu, anne babaların biz çocuklara sürekli hatırlattığı bir parola gibiydi, yetiştirilme tarzımın görgü kadar önemli bir parçasıydı. Onlara güvenemezsin, derdi babam; diğer çocuklar da kendi anne babalarından aynı cümleyi, hatta belki de aynı anda duyuyorlardı. "Onlar" denilenin biz, kendimiz olduğu da, başkalarına, –kendisine çok benzeyen, aynı ortak acı, aşağılanma ve kölelik geçmişine sahip insanlara– birbirine güvenmeme inadının insanlara çok küçük yaştan aşılandığı da bugün artık benim için çok açık. Güvenmememiz gereken kişiler haliyle kontrolümüzün ve etki alanımızın tamamen dışındaydılar; onları alt etmek, onlardan kurtulmak için güvensizlikten çok daha güçlü bir şeye ihtiyacımız vardı. Güvensizlik birbirimize karşı beslediğimiz pek çok histen yalnızca bir tanesiydi ve birbirimize karşı beslediğimiz hislerin tamamı sevginin

karşıtı, sevginin yerine konan hislerdi. Sanki ortada kazanılacak gizli bir ödül vardı da bu ödül için birbirimizle kıyasıya rekabet ediyor ve onu bir başkasının kazanmasından korkuyorduk; böyle bir ortamda hiçbir sevgi ifadesi içten değildir, çünkü sevgi onu verdiğin kişiye üstünlük sağlar.

Arkadaş değildik. Birlikte yürüyorduk ve yoldaşlığımızın temelinde korku, göremediğimiz şeylerden duyduğumuz korku yatıyordu; bu şeyler görünür olduklarında ise, içerdikleri tehlikeleri genellikle fark edemiyorduk, çünkü gerçek çoğunlukla fazla karmaşıktı. Köyümüzden uzaklaşıp anne babaların görüş alanından çıkar çıkmaz hemen birbirimizle kaynaşıp sohbet etmeye başlıyorduk, ama sohbetlerimiz daima korkulara dair oluyordu. Nasıl olmayacaktı ki? Her gün geçtiğimiz nehrin denize döküldüğü yerde o çocuğun boğuluşuna tanık olmuştuk. Okulda başarılı olmak istiyorsak, çoğumuz böyle bir şeye tanık olduğumuza inanmayacaktık. O çocuğun, dört bir yanı meyvelerle dolu bir kadına ulaşmak için yüzüp sonra da nehrin denize döküldüğü yerde kabaran sularda gözden kaybolduğunu gördüğümüzü söylememiz, ne yaparsak yapalım kurtulamayacağımız bir karanlıkta yaşadığımızı söylememizle aynı şeydi. Ama ben hiçbir zaman böyle bir kurtuluşa ihtiyaç duymadım, ne o zaman ne de bugün.

Babam o çocuğun boğulduğunu gördüğüme inanmadı. Ona böyle bir şeye tanık olduğumu söylediğim için bana kızdı ve bu olaydan okula birlikte yürüdüğüm çocukları sorumlu tuttu. Bana o çocuklarla konuşmamamı söyledi; onların iyi evlerden, iyi ailelerden gelmediklerinin altını çizdi ve benim onun gibi bir babanın çocuğu olduğumu, kendisinin önemli bir resmî makamda bulunduğunu ve böyle şeyler söylememin onu utandırmak dışında bir şeye yaramayacağını aklımdan çıkarmamam gerektiğini söyledi. Bildiğim şeyi, bugün hâlen emin olduğum şeyi, kendi gözlerimle gördü-

ğüm şeyi görmediğimi bana kabaca bu şekilde açıkladığını hatırlıyorum. Babam hayalet gibi soluk ten rengini babasından almıştı; derisi sanki başka bir deri tarafından, gerçek bir deri tarafından örtülmeyi bekliyormuşçasına soluktu, gözleri tıpkı babasınınkiler gibi kül rengiydi ve kızıl saçlarıyla kaşları da yine babasınınkilerin aynısıydı; babasıyla arasındaki tek fark saç yapısıydı, babamın saçları tıpkı annesininkiler gibi kalın telli ve kıvır kıvırdı. Annesi Afrikalı bir kadındı; Afrika'nın, tam olarak neresi olduğunu bir insan evladının dahi bilmediği, bulup öğrenmenin kimseye bir yarar getirmeyeceği bir yerindendi; Afrika'nın bir yerinden, haritada kimi şekiller ve sarı gölgelerle kaplı bir köşesindendi. Babam kahverengiye çalan pembe parmağını, pembeye çalan kahverengi parmağını bana doğrulttu ve gördüğüm şeyi görmediğimi, gördüğüm şeyi görmüş olamayacağımı, böyle bir şeyi hiç görmediğimi, kesinlikle görmediğimi söyledi. Ama gördüm, gördüm. Yine de, bildiğim bu gerçeği babama söylemeyi sürdürmek gibi bir inada girmedim. Dahası, bir gün tek başıma okuldan eve dönerken, bir ağacın dalında oturan benekli bir maymun görüp hayvana tam üç tane taş attığımı da ona söylemedim. Maymun üçüncü taşı havada yakalayıp gerisingeri bana attı, taş sol gözümün üstüne, sol kaşıma isabet etti ve kaşımdan sanki hiç durmayacakmışçasına, oluk oluk kan akmaya başladı. Ama ben oradaki çalılardan birinin, belli türden bir çalının kırmızı meyvelerinin kanamayı durduracağını bir şekilde biliyordum. Babam kaşımdaki yarayı görünce, bunu bana sınıf arkadaşlarımdan birinin, adını asla söylemeyeceğimi, ele vermeyeceğimi bildiği bir oğlanın yaptığını düşündü. Beni, fiziksel olarak da zarar verebilen çocukların, kendisinin gazabından koruyacağımı iyi bildiği çocukların –bana bunu içlerinden birinin yaptığına adı gibi emin olduğu oğlanların– üzerimdeki kötü etkilerinden kurtarıp Roseau'da bir okula göndermeye de o gün karar verdi.

Ve onun gözünde beni ne kadar çok sevdiğini gösteren ama bana hepimizin içinde yaşadığı nefret ve yalnızlığı bir kez daha hissettirmekten başka bir şeye yaramayan bu duygu patlamasının ardından da yüzü yeniden okunması imkânsız o maskeyi kuşandı.

Ben hayatımın en güzel anlarından bazılarını zamanla köşe bucak her yerini öğrendiğim o yolda yaşadım. İkindi güneşinin denize düşen yansımasını yol boyunca görebiliyordum ve bu, her an gerçekleşebilecekmiş gibi duran bir beklentiyi içinde barındıran bir manzaraydı: Güneşin suya düşürdüğü o özel ışığın içinden küçük bir şehrin yükselmesi, benim henüz hayal dahi edemediğim bir sevincin fışkırması âdeta an meselesiydi. Ayrıca yol kenarında dünyanın en tatlı kaju yemişlerinin yetiştiği yeri biliyordum; yemişlerin suyundan dudaklarım yapış yapış olur, dilim yumak yumak ipe dolanmışçasına burulur, bir süre konuşmakta zorlanır ve konuşmakta yaşadığım zorluğu, tekrar konuşabilmek için ciddi bir çaba sarf etmek zorunda kalabilme olasılığını lezzetli bulurdum. İlk kez bir iklimden başka bir iklime, soğuk ve sağanak yağmurlu bir havadan pırıl pırıl, sıcacık bir gün ortasına yürüdüğüm yol da orasıydı. Kız kardeşim, babamla karısının iki çocuğundan kız olanı, babamın ona görüşmeyi kesin bir dille yasakladığı adamla, evleneceği adamla görüştükten sonra bisikletiyle bir uçuruma yuvarlanıp hem topal hem de kısır kalmasına, ayrıca gözlerinin bir ömür odaklanma sorunu yaşamasına yol açacak kazayı geçirdiğinde o yoldaydı. Bu sonuncusu hoş bir anı değil tabii, kız kardeşimin acısı bugün bile benim için çok taze.

Babam ve karısıyla birlikte yaşamaya başlamamdan kısa bir süre sonra, kadının kendi çocukları oldu. Önce oğlunu, ardından da kızını doğurdu. Bu durum öngörülebilir iki sonucu beraberinde getirdi: Babamın karısı beni kendi haline bıraktı ve oğluna kızından daha çok değer verdi. Üstelik

babamın karısının kendisine en çok benzeyen kişiyi, bir kız çocuğunu, bir kadını öyle çok da önemsememesi son derece normaldi, tersi olsaydı asıl o dikkat çekici olurdu; bizim gibiler için bize en çok benzeyeni küçük görmek neredeyse doğanın kanunuydu. Kız kardeşimin hayatındaki bu gerçeklik ona olağanüstü bir yakınlık duymama yol açıyordu. Beni sevmiyordu; annesi benim onun azılı düşmanlarından biri olduğumu, bana güvenemeyeceğini, benim evlerine girmiş bir hırsızdan farksız olduğumu, miraslarını ellerinden almak için sadece doğru anı kolladığımı söylemişti. Kız kardeşim de bunların doğruluğuna ikna olmuştu, dolayısıyla bana güvenmiyor, benden hoşlanmıyordu; ağzından çıkan her aşağılayıcı ifadenin ilk muhatabı doğrudan doğruya ben oluyordum.

Babamın karısı babam ortalarda yokken, ikimiz baş başayken, bana hep bu adamın benim gerçek babam olamayacağını, çünkü ona hiç benzemediğimi söylerdi; kaldı ki babamla fiziksel anlamda en ufak bir benzerliğimizin olmadığı da açıktı. Oysa kız kardeşim babama çok benziyordu: Saçları ve gözleri tıpkı babamınkiler gibi kızıl ve kül rengiydi, teni babamınki gibi incecik ve kızıldı, saçlarınınkinden farklı tonda bir kızıldı bu, bazı yerlerdeki toprağın kızılıydı. Ama kız kardeşim babam gibi sakin ve sabırlı değildi; o sanki savaşa gidiyormuş gibi yürür, içindeki öfkeyi bir an bile dizginleyemezdi. Ayrıca düşüncelerini kendisine saklama becerisinden yoksundu, aklından ne geçiyorsa pat diye söylemeden edemezdi, dolayısıyla beni her gördüğünde varlığım ona ne ifade ediyorsa öylece söyleyiverirdi. Ondan hiçbir zaman nefret etmedim, ona daima sadece anlayışla yaklaştım. Yaşadığı trajedi benimkinden daha büyüktü; annesi onu sevmiyordu, oysa onun annesi sağdı, annesini her gün görüyordu ve annesi, sevilmediğini ona her gün hissettiriyordu. Benim annemse ölmüştü. Babamın karısının daha çok sevdiği değil, –çünkü o bu yetiden, sevme yetisinden yoksun bir

kadındı– ama kayırdığı çocuğu oğluydu. Oğlunu kayırıyordu çünkü oğlu kendisinden farklıydı: Oğlu kadın değildi, erkekti. Çocuk gerek fiziksel olarak gerekse mizacı, tabiatı bakımından babasının kopyası olduğunu düşünüyordu, dahası böyle düşünmeye özendiriliyordu: Ona tıpkı babası gibi yürüdüğü, belli jest ve mimiklerinin babasınınkilerle aynı olduğu durmadan söyleniyordu ki bu doğru değildi, hem de hiç doğru değildi. Evet, çocuk babam gibi yürüyordu, belli mimiklerini de ondan kapmıştı, ama babamın ne yürüyüşü doğal yürüyüşüydü ne de mimikleri doğal mimikleriydi. Babam zaman içinde kendi kendini yaratmış, kendi kendini icat etmiş biriydi; bir şeyin gerçekleşmesini istediğinde o duruma uygun kimliğe bürünür, o kalıba girerdi. Karısı ve oğlu bu adamda, babamda, oğlanın dönüşmesini istedikleri kanlı canlı adamı görüyorlardı, ama onların gördüğü adam yalnızca babamın arzularının, ihtiyaçlarının bir yansımasıydı; onların gördükleri karakter babamın kendisi için biçip kuşandığı bir kıyafetti ve babam bu kıyafeti o kadar uzun süredir giyiyordu ki artık onu üstünden çıkarması mümkün değildi; bu kıyafet onun gerçek kimliğini büsbütün örtüyordu, öyle ki gerçekte nasıl biri olduğu artık kendisi için bile bir gizemdi. Babam bir hırsızdı, bir gardiyandı, yalan söyler, zayıfları sömürürdü; o gerçekte böyle biriydi, hayatı boyunca böyle davrandı, hep böyle yaşadı, ama hayatının sonlarına geldiğinde, bu gardiyan, bu hırsız, bu yalancı, bu korkak, hepsi ama hepsi kendisine yabancıydı. O özgür, dürüst ve gözüpek biri olduğuna inanıyordu; gözünün önünde duran herhangi bir şeyin gerçekliğine, güneşin yakıcılığına, göğün maviliğine ne kadar inanıyorsa kendisinin böyle biri olduğuna da o kadar inanıyordu, hiçbir şey ama hiçbir şey onu bunun aksine ikna edemezdi. Bu, karısının ve oğlunun bildiği ya da bilebileceği bir şey değildi, bu yüzden çocuk doğduğu andan itibaren zor, kopyalanmış ve kökenini

bilmediği bir hayatı yaşadı. Onu kabaca on, on bir yaşlarında, üstünde beyaz keten takım elbisesiyle, babasının küçük bir kopyası halinde, dal gibi incecik gövdesi, soluk teni, düzleşsin diye inek yalamış gibi taranmış siyah saçları –ki çocuk saçlarını annesinden almıştı– ve sanki ayaklarını kullanmayı yeni yeni söküyormuşçasına tuhaf, dengesiz adımlarla yürürken görmek; babamın gerçekte inanmadığı Tanrı'sına –çünkü babam hiçbir Tanrı'ya inanmazdı– tapınmak için kilisenin yolunu tutuşunu izlemek; aslında hiç tanımadığı, halini tavrını, eylemlerini hiç sorgulamadığı bu adam gibi olabilmek için çırpınışına tanık olmak bana hep sadece acı ve üzüntü verdi. Bu yüzden, çocuğun daha on dokuzuna basmadan ölmesini bir dram olarak görmedim, aksine sefil ve ızdıraplı hayatının bu denli kısa sürmesini insaflı buldum. Uzun ve sancılı bir ölüm oldu, nedeni bilinmiyordu, belki de bilinmesi mümkün değildi; ölümü ardında ufacık bir boşluk doğurmadı, dolayısıyla annesinin tuttuğu yas, babamın tuttuğu yas benim için koskocaman bir gizemdi; neyin yasıydı bu, bu çocuk kimdi, kimin yasını tutuyorlardı?

İçinde yaşadığım dünyayı enikonu anlamıştım. Babamın karısının aramıza ördüğü uzun sessizlik duvarlarını nasıl yorumlayacağımı biliyordum. Onun bu sususları bazen hiçbir şey içermezken, bazen saf kötülükle dolup taşardı; bazen benim ölmemi dilerken, bazen hayatım hiç ama hiç umurunda olmazdı. Ölmemi dilemesi otomatik bir tepkiydi; beni hiçbir zaman sevmemişti, hayatta olmamı hiçbir zaman istememişti ve beni gördüğünde, bana bakıp beni, gerçekte kim olduğumu gördüğünde yapabildiği tek şey ölmemi dilemek oldu. Ancak ilk somut girişiminden –bana kendi elleriyle yaptığı gerdanlığı hediye ederek canıma kastetmesi, sonra benim bunu onun çok sevdiği köpeğine hediye etmem ve benim ölümüm olması beklenen gerdanlığın köpeğin ölümüne yol açmasından– sonrakilerin tümü üstünkörü girişimler oldu;

bunun nedeni biraz benim hayatta kalma azmimi fark etmiş olması, biraz da büyük adam olmasını umduğu oğlunu kaybetmiş bir anne olarak fazlasıyla kendi hayatına yoğunlaşmasıydı. Ayrıca oğlu öldüğünde ben artık o evde yaşamıyordum, gözünün önünde değildim; durup durup bakacağı ve sırf yaşamaya devam ettiğim için hıncını çıkarabileceği bir konumda değildim.

Bir insanı bebekliğinden itibaren gözlemlemek; tıpkı yeni tomurcuklanan bir çiçeği gözlemler gibi, taçyapraklarının başta birbirlerine sımsıkı sarılışlarını, sonra her birinin doğallıkla gevşeyip yayılışını ve çiçek oluşunu, yani bir çiçeğin ömrünü anbean gözlemler gibi gözlemlemek muhteşem bir şey olmalı; gözlerde, dudakların iki kenarında durmaksızın biriken deneyimleri, kaşlardaki sarkmayı, kalpteki, ruhtaki ağırlaşmayı, bel ve göğüs çevresindeki kalınlaşmayı, yaşlılıktan değil, sırf hayatı ihtiyatla yaşamaktan yavaşlayan adımları; tüm bunları gözlemlemek, tüm bunları fark etmek muhteşem bir şey olmalı; gözlemleyenin, tanık olanın duyduğu haz, gözlemlenen ile gözlemleyen, fark edilen ile fark eden arasında görünmez bir ırmaktır ve ben pek çok yönden sevginin tanımı olan bu görünmez ırmaktan yoksun bir hayatın daima eksik kalacağına, asla tamamlanamayacağına inanıyorum. Beni kimse gözlemlemedi, beni kimse fark etmedi, ben kendi kendimi gözlemledim ve fark ettim; o görünmez ırmak benden bana aktı. Çaresizliğime isyan ederek, çaresizliğimden sevdim kendimi, çünkü elimde bundan başka bir şey yoktu. Böyle bir sevgi iş görür, ama sadece iş görür, sevgilerin en iyisi değildir; rafta çok uzun süre bekleyip ekşimiş bir yiyeceğin, yendiğinde insanın midesini yakan bir yiyeceğin tadı vardır bu sevgide. Ama iş görür, iş görür çünkü yerini alacak başka bir şey yoktur; iş görür, ama kesinlikle önerilmez.

Bu yüzden, ilk âdetimin koyu kırmızı kanını gördüğümde şaşırmadım. Korkmadım da. Böyle bir şeyin varlığından

habersizdim, böyle bir şeyin olmasını beklemiyordum, on iki yaşındaydım, ama bu görüntünün genç aklım, bedenim ve ruhum üzerindeki etkisi yazgının gerçekleşmesi gibiydi; hep için için duyduğum ama bilincime asla kabul ettiremediğim, nasıl söze dökeceğimi hiç bilmediğim bir şey gibiydi. O ilk seferinde gözüme öyle yoğun, öyle kızıl, öyle bol göründü ki salt bir işaret, bir çeşit uyarı, bir simgeden ibaret olduğunu düşünmek imkânsızdı; yalnızca kendi özüydü, benim âdet kanımdı ve belli aralıklarla, düzenli olarak gelmemesi halinde, bunun benim için sadece ciddi bir sorun anlamına geleceğini daha o an anladım. Bir fırından dört boş un çuvalı aldım, bunları yıkayıp uzun süre güneşte bekleterek un markasının baskı boyasından arındırdıktan sonra, her birinden bacaklarımın arasından akan kanımı tutacak, kare şeklinde dörder bez çıkardım. Babamın karısı tüm bu yapıp ettiklerimi bütünlüklü bir eylem halinde izledikten sonra bana döndü ve artık gerçek bir kadın olduğuma göre, bundan böyle bana karşı tetikte olması gerektiğini söyledi. Bu benim gözümde tamamen gereksiz bir açıklamaydı, çünkü sonuçta ben babamın karısına karşı zaten hep tetikteydim. Bedenimin yapısı ve kokusu da yine o dönem değişmeye başladı; koltukaltlarımda ve bacak aramdaki boşluğun çevresinde tüyler çıktı, kalçam büyüdü, göğsüm ilk başta sıkılaşıp hafifçe şişti, sonra iki mememin arasında derin bir boşluk oluştu; saçlarım uzadı, yumuşadı, dalgaları derinleşti; dudaklarım üstüne basılmış bir kalp şeklinde kalınlaşıp bütün yüzüme yayıldı. Babamın evinin bodrumundaki ıvır zıvırın arasında bulduğum eski, kırık bir aynada sık sık kendime bakmayı alışkanlık edindim. Kendimde gördüğüm değişim beni korkutmuyordu, sadece sonunda nasıl görüneceğimi merak ediyordum, aynadan bana bakan kişiyi her yönüyle beğeneceğimden ise en ufak bir kuşku duymuyordum. Tabii bu arada koltukaltımın ve bacak aramın kokusu da değişti

ve bu değişim hoşuma gitti. Bedenimin bu bölgelerindeki koku usul usul mayalanan bir şeymişçesine gitgide kekreleşip keskinleşti; o dönemden beri, şayet yalnızsam ellerimi neredeyse bir saniye bile oralardan ayırmam, başkalarıyla bir aradayken ise aynı elleri daima burnumun yakınlarında tutarak kokumun tadını çıkarırım.

On dördüme bastığımda, Roseau ile Mahaut'nun arasında kalan Massacre adındaki küçücük köyün küçücük okulundan alabileceğim her şeyi almıştım. Aslına bakılırsa, o okulun bana öğretebileceğinden çok daha fazlasını biliyordum. İhtiyaç duymam halinde her şeyi öğrenebilirdim, hayatımın en başından beri hissettiğim bir şeydi bu; olaylar karşısında kendi içgüdülerime güvenebilir ve güç bir durumla karşı karşıya kaldığımda, bu güçlük üzerine yeterince kafa yormam beni muhakkak bir çözüme götürürdü, tüm bunları çok uzun zamandan beri biliyordum.

Ayrıca, hiçbir zaman karşılaşmayacağım birçok ulusun tarihini de biliyordum. Onlarla hiç karşılaşmayacak olmak beni onları tanımaktan alıkoymamalıydı; ancak bu hiç karşılaşmayacağım ulusların –Romalıların, Galyalıların, Saksonların, Bretonların, Britanyalıların– tarihinde bir kötü niyet saklıydı: bana kendimi aşağılık, âciz, küçük hissettirmek. Doğrudan doğruya beni hedef alan kötülüğü bir kez tanımlayıp kabul edince, bu kendini beğenmişlik karşısında gerçek anlamda büyülendim: Kendi adınızın, kendi eylemlerinizin kokusu sizi sarhoş ediyor, üstelik size kendinizi bitkin ya da mecalsiz de hissettirmiyor; esinini kendisinde bulan bir koku bu, kendisini kendisinde yenileyen bir esans. Ayrıca, öğrendiğim bir şey daha vardı: Kimse kendisini dürüstlükle yargılayamaz; kendi suçlarınızı tanımlamanız işlediğiniz tüm bu suçları affetmeniz, kendinizi bağışlamanız anlamına gelir, yaptığınız kötülükleri itiraf etmeniz kendinizi bağışlamanız demektir ve bu durumda susmak kişinin kendisini

cezalandırmasının tek biçimine dönüşür: Sonsuza dek kendi suskunluğunuzdan ördüğünüz demir bir kafeste yaşarsınız ve bu sessizliği dönem dönem tam da bu iş için seçilmiş bir çığırtkana, işlenmiş bir yığın suçu, yapılmış onca kötülüğü ama yarım ağızla ama kelimesi kelimesine tekrar tekrar sayıp dökecek birine bozdurursunuz.

On beşimde, bir gün babam beni bir tanıdığının, Mösyö LaBatte'ın, Mösyö Jacques LaBatte'ın, sonraları gecenin keskin ve tatlı karanlığında sesleneceğim adıyla Jack'in evine götürene kadar daha önce hiç Roseau'ya gitmemiştim. O da tıpkı babam gibi ilkesiz bir adamdı ve bu durum beni ne şaşırttı ne de düş kırıklığına uğrattı, bu hali onu daha az ya da daha çok sevmeme yol açmadı. Babamla tanışıklıkları birlikte yaptıkları ticari anlaşmalara dayanıyordu. Birbirlerine dostum diye hitap ediyorlardı ve bu dostluğu üzerine bina ettikleri temelin kırılganlığı dünyayı ve içindeki hiçbir şeyi sevmeyen birinde sadece üzüntüye yol açabilirdi. Ve Roseau üstlerini örtüp gizlemek dışında hiçbir şeyin yapılamadığı korkunç koşulların hüküm sürdüğü, dolayısıyla başka bir adla, gerçek halinin, özünün tam zıddıyla anılmasının bir zorunluluk olduğu o dönem bile bir kentten fazlasıydı, Dominika'nın başkentiydi. Kent de çürük bir temele sahipti ve zaman zaman kasırgalar ya da denizle gök yer değiştirmişçesine birdenbire gökten inen sular gibi doğal afetlerle yerle bir oluyordu. Roseau'ya bir kent denemezdi çünkü bir kentin sahip olması beklenen soylu hedeflerden yoksundu: Ne ticaretin ve kültürün merkeziydi ne de farklı görüşlerin, fikirlerin buluştuğu bir yerdi; ne binbir türlü dümenin döndüğü bir yerdi ne de pek çok insanın kaderini belirleyen gizli planların yapıldığı bir yerdi; bunların adının dahi anılmadığı bir kent, bir çeşit ileri karakol, ama kendi hatalarından ama ellerinde olmayan nedenlerden işleri ters gitmiş insanlar için bir ara duraktı. Ve o yıllarda çoğu yer Roseau gibiydi: çaresizliğin

ileri karakolları. Tüm bu yerler fetheden için de alt edilen için de sadece ama sadece çaresizliğin başkentiydi. Öte yandan bu durum, orada yaşamak zorunda kalanları şaşırtmıyordu, kaldı ki böyle bir yerde bile beklenmedik, dolayısıyla nefes kesici kimi güzellikler yok değildi: dip dibe, sıkış tepiş çatılmış, dahası sanki bilerek çirkin yapılmış, kırmızının, mavinin, yeşilin, sarının en cırtlak tonlarına boyanmış, hiç boya görmemiş olanlarda ise çıplak ahşabın hava koşullarıyla parlak gri rengini aldığı küçük ve çarpık çurpuk evleri böyle görmek mümkündü örneğin. Bu evlerde tenlerinden yorgunluk fışkıran, yüzlerinden sevinçli olmaları gereken anlarda bile üzünç akan insanlar yaşıyordu ve bu insanların gözünde tarih, onları sessizlikten nefret ettiren büyük, karanlık bir odadan ibaretti. Ve bazen hafif esen meltemde bazense sessizliğe bürünmüş ağaçlarda, bazen günbatımında bazense şafak sökerken, yalnızca gece açan beyaz zambakların tatlı, mide bulandırıcı kokusu, ölmüş bir şeyin, ölmüş bir hayvanın tatlı, mide bulandırıcı çürüme kokusu tüterdi. Bu güzellik, daha ilk görüşümde –hepsini birden değil, parça parça gördüm– beni yaşadığıma, hayatta olduğuma sevindirirdi; bu yeni, yabancı, alışılmadık manzara karşısında duyduğum sevinci sözcüklerle açıklayamıyorum. Ama çok sonraları, tüm bunlar sonunda benim bir parçama dönüştüğünde, tüm bunlar gündelik hayatımın bir parçası olduğunda, artık bu sevinci duyamaz oldum; yine de bu duyguyu hep özleyecektim; tekrar yeni hissetmeyi, içimde bir neşe pınarının çağladığını, kendimi umut dolu ve tekrar genç hissetmeyi hep özleyecektim. Bugün de kendimi yine tazecik hissetmeyi, hiç ölmeyeceğimi hissetmeyi özlüyorum. Böyle bir şey elbette mümkün değil, artık sadece özlemini duyabilirim; bir daha asla böyle olamayacağım.

Babamın beni evinden ve karısının gözünün önünden uzaklaştırırken, bunun kaçınılmazlığının farkında olduğunu çok sonradan anladım. Benimle ilgili nelerin farkındaydı,

benim için ne istiyor, benden ne bekliyordu hiçbir zaman bilemedim; ama o dönem Roseau'ya gönderilmemin bir amacı var gibiydi: Babam okumaya devam etmemi, bir gün öğretmen olmamı, kızının falanca okulda öğretmen olduğunu söyleyebilmek istiyordu belki de. Benim de kendi hedeflerimin olabileceği aklının ucundan dahi geçmemiş olabilir, kaldı ki kendi hedeflerim var mıydı, varsa nelerdi ben de bilmiyordum. Kendi evindeki atmosfer babama ne hissettiriyordu bilmiyordum. Yüzüme baktığında ne gördüğünü bana hiçbir zaman söylemedi. Ama beni işleri dolayısıyla tanıdığı bir adamın evine götürüp onun ve karısının himayesine bıraktı. Bu evde pansiyonerdim ama pansiyon ücretini kendim ödüyordum. Evlerinde yatılı kalma ve bir odaya sahip olma karşılığında, belli ev işlerini yapıyordum. Buna itiraz etmedim, edemedim, etmek istemedim, o zamanlar bir şeye açıktan nasıl itiraz edeceğimi bilmiyordum.

Mösyö ve Madam ile bir öğleden sonra, sıcak bir öğleden sonra tanıştım. O gün benim için böyleydiler: Mösyö ve Madam. Önce Madamla tanıştım; Mösyö evin başka bir odasında, dönüp dönüp saymaya bayıldığı paralarını sakladığı odasındaydı —bu dünyada sahip olduğu paraların hepsini bu odada tutmuyordu tabii. Madam LaBatte'la güzel evinin kapısının önünde tanıştım, özenle düzenlenmiş taşlar ve çiçeklerle bezeli hoş, temiz bahçeye bakan ön kapının eşiğinde duruyordu; iki yanında sıcakta tek yaprağı dahi kıpırdamayan mavi dişotu çiçekleri kümelenmişti. Oya işi çiçek ve yapraklarla bezeli, kalın, beyaz bir elbise giymişti –elbisesi dikkatimi çekmişti çünkü Mahaut'da insanlar böyle elbiseleri ancak pazarları kiliseye giderken giyerlerdi. Eski, yıpranmış bir elbise değildi, dahası tertemizdi; kesimi şık değildi, fazla boldu ve Madamın artık pek de umursuyor gibi görünmediği bedenine oturmamıştı. Babam Madamla konuştu, Madam da önce babamla, sonra da benimle konuştu; benim

yüzüme baktı, ben de onun yüzüne baktım. Bunu birbirimizi ölçüp tartmak için yapmamıştık, Madamın gözlerimin içine bakarken ne gördüğünü düşündüğünü bilmiyordum, ama ben ona karşı içgüdüsel bir sempati duymuştum, bugün bunu çok açık söyleyebilirim. Neden antipati değil de sempatiydi bilmiyordum, ama ona karşı duyduğum tek his buydu: sempati. Belki de çok istediği bir şeyi elde etmiş biri gibi, fazlasıyla böyle biri gibi göründüğü içindi.

Mösyö LaBatte ile evlenmeyi çok ama çok istemişti Madam. Bunu bana her gün gelip çamaşırlarını yıkayan kadın söyledi. Kadınların evlenmek için çaresizce yanıp tutuşmalarının kendi hataları olmadığını anlayabiliyordum, sonuçta başka ne yapabilirlerdi ki? Mösyöyle evlenmeyi neden istediğine dair tek söz duymuş değildim. Ama kendimce bir tahminim vardı: Mösyö güçlü bir vücuda sahipti ve Madamı cezbeden de onun güçlü vücudu, güçlü elleri, güçlü ağzı olmuştu; Mösyö büyük, kocaman bir ağza sahipti; Madamı öperken onun yüzünün tamamını kaplıyor olmalıydı. Bu ağız beni her öptüğünde yüzümü yutardı. Tanıştıklarında kırılgan, güçsüz bir kadın değildi, sonradan böyle olmuştu, onu bu hale Mösyö getirmişti. Tanıştıklarında Mösyö onunla evlenmeyi düşünmüyordu. Mösyö herhangi bir kadınla evlenmeyi düşünmüyordu. Ondan çocuk doğurabilirlerdi, çocuklar oğlan olursa, Mösyö onlara soyadını da verirdi ama anneleriyle evlenmezdi, Mösyö asla böyle bir şey yapmazdı. Ama Madam LaBatte bir yolunu buldu: Mösyöye kendi âdet kanıyla hazırladığı sosla pişirdiği yemeği yedirerek onu kendisine bağladı ve evlendiler. Fakat zaman içinde büyü bozuldu ve bir daha da düzelmedi. Ve Mösyö karşılık verdi; öfkeyle değil (çünkü kendisine kurulan tuzağı hiçbir zaman bilmedi), bacaklarının arasında taşıdığı silahla karşılık verdi Mösyö, ve Madamı tüketti. Madamın saçlarının akı yaşlılıktan değildi. Vücudunun diğer pek çok yeri gibi, saçları da

canlılığını yitirmiş, en ufak bir yaşam izi göstermeksizin kafasının üstünde öylece duruyor; elleri kolları hımbıllaşmış, gövdesinin iki yanından bezgince sarkıyordu. Gençliğinde güzeldi, tüm insanlar gençlikte çok güzeldir, ama biz tanıştığımızda Madamın yüzü, gerçekte dönüştüğü kişinin yüzüydü, yenilmiş birinin yüzü. Ve yenilmek güzel değildir; çirkin değildir ama güzel de değildir. O zamanlar gençtim; gençtim ve bilmiyordum. Ona baktığımda, sempatiyle beraber tiksinti de duyuyordum. Kendi kendime ben asla bunu yaşamayacağım dedim ve bunu derken, zamanın geçip gitmesine, tutkunun olanca gücüyle beni bir kuklaya dönüştürmesine asla izin vermemeyi kastediyordum. Gençtim, toydum, düşüncelerimi olanca gücüyle hissedip yaşıyordum; kendimi güçlü hissediyor ve hep böyle hissedeceğimi sanıyordum, kendimi yeni hissediyor ve hep böyle hissedeceğimi sanıyordum. Ve Madamla tanıştığımız sırada kıyafetlerim bana artık küçük geliyordu, memelerim büyümüş, bluzuma sığmıyordu; saçlarım omuzlarımı usulca okşuyor ve bu okşama içimi titretiyordu, bacaklarım alev alevdi ve bacak aramda bir ıslaklık, hoş kokulu, yapış yapış bir ıslaklık duyuyordum. Capcanlıydım, yaşıyordum; o an orada önümde dikilen kadının ise yaşamadığını söyleyebilirdim. Sanki bir tehlike sezmiş ve derhal savunmaya geçmiştim; olabileceğim, dönüşebileceğim şeyi öylece önümde görünce, onun tam zıddına bürünmek için fazla aceleci davranmıştım belki de.

Beni sevdi. Bu kadın beni sevdi, kocası da beni sevdi ve kocasının beni sevmesi kadını mutlu etti. Kocası paralarını tuttuğu odadan çıkıp babamla beni karşılamaya geldiğinde, Madam LaBatte bana çoktan bu evi kendi evim, onu kendi annem gibi görmemi ve o yanımdayken kendimi daima güvende hissetmemi söylemişti bile. Tüm bu sözlerin, bir kadından böyle şeyler duymanın benim için ne anlam ifade ettiğini bilemezdi. Elbette ki ona inanmıyordum, kendimi

kandıracak değildim, ama onun tüm bunları bana yürekten söylediğini biliyordum. Onu çok sevmiştim, onun ödülü ve yenilgisiyle bir başına olmayan eski halinin gölgesi varlığımdan öylesine memnundu ki... Kocası benimle hemen o an konuşmadı; babamın yanlarında kalması için getirdiği kişinin kim olduğuyla ilgilenmedi. O, babamın sessiz açgözlülüğünü seviyordu, babamsa ondaki süssüz açgözlülüğü. Aralarında bir uyum vardı; biri diğerine her an ihanet edebilirdi, belki de çoktan ikisi de birbirine ihanet etmişti. Mösyö LaBatte halihazırda zengin bir adamdı, babamdan daha zengindi. Babamdan daha iyi bağlantılara sahipti; Karayipli yoksul bir kadına âşık olup onunla evlenerek vakit kaybetmemişti.

Bu evde mutfağın bitişiğindeki odada kaldım, mutfak evin içinde değildi. Hayatımın –kısa geçmiş, bilinmez gelecek– yükünü omuzlarımda hissetsem de babamın karısının daimi tehdidi olmadan yaşamanın tadını çıkarıyordum. Babama sıradan bilgiler içeren mektuplar yazıyordum: Roseau'da günler Mahaut'dakinden daha kısa, gecelerse daha sıcak gibiydi. Madam LaBatte bana çok nazik davranıyordu, balığın sevdiğim kısmını, kafasını bana veriyordu. Balığın en çok kafasını sevmem babamın bilmediği bir şeydi, bilmek isteyeceğini de sanmıyordum. Ona bu mektupları gönderirken en ufak bir korku duymadım. Hiçbir zaman doğrudan bir yanıt da almadım, babam bana diyeceklerini de Mösyö LaBatte'a gönderdiği mektuplarda yazıyordu: Daima her şeyin yolunda gittiğini umuyor ve iyi olmamı diliyordu.

Madam LaBatte'la kurduğum sıkı dostluk –evet, bunun adı dostluktu, o belki de hayatım boyunca sahip olduğum tek dostumdu– günden güne güçleniyordu. Madam LaBatte sürekli yalnızdı. Başkalarıyla yan yanayken bile böyleydi, yalnızdı. Kendisi verandada oturup dikiş dikerken ya da önündeki manzarada boşluğa öylece dalıp giderken, yanında zoraki oturduğumu sanırdı, ama ben bunu isteyerek

yapıyordum. Bu yeni deneyimin, beklenti ve arzuyla dolu sessizliği deneyimlemenin tadını çıkarıyordum; Madam LaBatte benden bir şey istiyordu, bunu biliyordum ve benden istediği o şeyi bana söyleyeceği anı iple çekiyordum. İsteğini reddetmek aklımın ucundan dahi geçmiyordu. Bir gün artık giymediği güzel bir elbiseyi öylece getirip bana verdi; elbise ona hâlâ olurdu ama artık giymiyordu. Elbiseyi denerken, Madam LaBatte'ın aklından geçenleri okuyabiliyordum; gençliğini, bana verdiği bu elbiseyi ilk kez giydiği günkü halini, o zamanlar gönlünden geçirdiği ama elde edemediği şeyleri, bütün ömrünün sığlığını düşünüyordu. Tüm bunlar odayı baştan sona doldurdu, kocasıyla yattığı yatak yanı başımızda duruyordu. Ve ben onun bu düşüncelerine kendi düşüncelerimle yanıt verdim: Aptallık ettin, buna izin vermemeliydin; hepsi senin suçun. Acımasızdım, suçlamalarım kafamın içinde uğulduyordu, ancak suçlarımın uğultusundan bayılacağımı sanırken fark ettiğim şey beni kendime getirdi: Madam LaBatte beni bir armağan gibi süsleyip kocasına vermek istiyordu; beni ona sunmak istiyor ve benim bunu sorun etmememi umuyordu. Odada önündeydim, karşısında soyunuyor, giyiniyor, bir çıplak, bir giyinik duruyordum; ama hissettiğim bedenimin değil, ruhumun savunmasızlığıydı. Biriyle böyle içten iletişim kurmak, sizinle böyle sessizce konuşulması ve sizin onu tam da bu sessizliğinde, avazı çıktığı kadar bağırsa anlayamayacağınız kadar iyi anlamanız; hayatım boyunca başka kimseyle böyle bir şey yaşamadım. Elbiseyi aldım. Ama giymedim. Bir kez olsun yapmadım bunu. Sadece alıp bir süre sakladım.

Bir şeyin kaçınılmaz olması onu daha az sarsıcı yapmıyor. Bir akşamüzeri evin arkasında, birkaç çiçek ekilmiş olsa da bakımsız bırakıldığından bahçe denemeyecek küçük bir gölgelikte oturuyordum. Güneş henüz büsbütün batmamıştı; gündüz hayvanlarının sessizliğe büründüğü, gece hayvanları-

nın ise henüz dile gelmediği ânıydı günün. Günün yitirdiğiniz her şeyin olanca ağırlığıyla zihninize çöreklendiği anıydı: Annenizi kaybettiyseniz anneniz, evinizden olduysanız eviniz, belki sevenlerinizin, belki sevilmeyi beklediklerinizin sesleri; güzel şeyler, unutulmaz şeyler yaşadığınız yerler. Özlem ve yitirmişlik gibi duygular en çok bu ışıkta basar insana. Gün bitmek üzere, gecenin eli kulağındadır. O dönem artık iç çamaşırı giymiyordum, hoşuma gitmiyordu; oturduğum yerde bazen dalgınlıkla bazen bile isteye bedenimin farklı yerlerine dokunuyordum. Sol elimin parmaklarıyla bacak aramdaki küçük ve gür kıl öbeğini tatlı tatlı okşayarak o zamana kadar yaşadığım hayatı, on beş yıllık ömrümü düşünürken, birden Mösyö LaBatte'ın pek de uzak sayılmayan bir köşede durmuş beni süzdüğünü fark ettim. Utanç içinde çekip gitmedi, ben de utanıp kaçmadım. Bakıştık. Kendimi koklamak istedim, parmaklarımı bacak aramdan alıp yüzüme götürdüm. Gün bitimiydi, kokum çok keskindi. Karanlık her zamanki gibi birden çökene dek, ben elimi bacak arama sürüp sürüp kendi kokumun tadını çıkarmaya, Mösyö LaBatte ise beni izlemeye devam etti. Sonra yanıma gelip soyunmamı istedi, ama ben, kendimden ve ne istediğimden son derece emin olarak, çok karanlık olduğunu, bir şey göremediğimi söyledim. Beni paralarını saydığı, paralarının yalnızca bir kısmını tuttuğu odaya götürdü. Karanlık bir odaydı, bu yüzden Mösyö LaBatte küçük lambayı gece gündüz açık tutardı. Soyundum, o da soyundu. Hayatımda ilk kez bir erkeği çıplak görüyordum ve şaşkındım: Bir erkeği çekici kılan şey bedeni değildir; bedeninin bedeninize değdiğinde size hissettirebileceği heyecandır, bedeninin size hissettireceği şeye dair beklentinizdir; ardından gerçeğin kendisi sizin beklentinizi de aşar ve dünya orada içinden bir ırmağın, saf bir haz ırmağının aktığı bir bütünlüğe erişir. Ama Mösyö LaBatte'ı ilk kez çıplak gördüğümde, gövdesinin iki yanından sarkan elleri henüz saçlarımı

okşamıyorken, henüz içimde değilken, henüz küçük tepelerimi, memelerimi ağzına sürmüyor, dilini ağzımın derinlerine sokmak için ağzımı daha da, daha da açmaya zorlamıyorken, karnındaki etin pörsümüş kıvrımları, bacaklarının arasında sertleşmiş eti karşımda öylece duruyorken, kendi başına ne kadar çirkin olduğuna şaşırdım; beni heyecanlandıran, beni büyüleyen şey beklentiydi. Ve Mösyö LaBatte'ın içimdeki gücü kaçınılmaz olduğu kadar sarsıcıydı; uzun, keskin, acıdan bir silsile halinde geldi ve sonra uzun, keskin, hazdan bir silsile halinde, engin bir dalga gibi sardı içimi: Ve bu silsileyi içime her saplayışında aynı çığlığı attım; üzünç çığlığıydı bu, çünkü bu çığlığı gerçekte olmadığı bir şeye dönüştürmeden eski ben olamazdım. Mösyö LaBatte aşk adamı değildi, öyle biri olmasına ihtiyacım da yoktu. O benimle, ben onunla işimi gördükten sonra, üstüme yattı ve kayıtsızca nefes alıp vermeye devam etti; aklı başka yerdeydi. Arkasındaki küçük rafta yan yana dizdiği bir yığın bozuk parayı görebiliyordum; paraların yan kısımları yukarı bakıyordu ve üstlerine bir kralın yüzü basılmıştı.

Yattığım odada, toprak zeminli odada kalaydan küçük bir kaba su doldurup bacak aramda ve bacaklarımın iç kısımlarında kuruyup ince bir kabuk halini almış kanı yıkadım. Bu kan benim için gizem değildi, nedenini biliyordum, biraz önce ne yaşadığımı biliyordum. Nasıl görünüyordum görmek istedim ama yapamadım. Kendimi hissettim; tenim sanki yeni yağlanıp parlatılmışçasına pürüzsüzdü. Bacak aram ağrıyordu, memelerim ağrıyordu, dudaklarım ağrıyordu, bileklerim ağrıyordu: Mösyö LaBatte kendisine dokunmamamı isteyince, iri elleriyle bileklerime bastırmış, bileklerimi yere yapıştırmıştı; çığlıklarım dikkatini dağıtınca, ağzını dudaklarıma bastırmış, dudaklarımı sımsıkı kapatmıştı. Az önce yaşadığım derin hazzı bedenimin ağrıyan kısımlarında yeniden hissettim. Ertesi sabah uyandığımda, hiç de bütün

gece uyumuşum gibi hissetmiyordum; sanki sadece geçici bir bilinç kaybı yaşamıştım ve şimdi de çektiğim haz ağrısına kaldığım yerden devam ediyordum.

Bütün gece bardaktan boşanırcasına yağmur yağmıştı. Aynı yağmur sabah da yağmaya devam etti öğleden sonra da, derken günler geçti ama yağmur dinmedi. Dünyanın çehresini ve yazgısını, Roseau ileri karakolunun çehresini ve yazgısını değiştirme kabiliyetine sahipmişçesine, öyle şiddetli, öyle uzun süre yağdı ki sanki nihayet dindiğinde, ne üstünde yürüdüğümüz toprak aynı kalacaktı ne de tutuşulmuş herhangi kavganın sonu; hiçbir şey ama hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. Ama böyle olmadı; yağmur dindi, yağmur suları derelere, dereler ırmaklara, ırmaklar denize ulaştı ve yeryüzü şeklini korudu. Bense çalkantı halindeydim. Aynı kalmayacaktım, bunu ben bile görebiliyordum; saygıdeğer, öngörülebilir: Benim yazgımda böyle şeyler yoktu.

Tüm o yağmurlu günler, geceler boyunca rutinlerimi aksattım. Kahvaltımı yapıp Madam ile Mösyönün kaldığı ana evdeki belli ev işlerini hallettikten sonra yürüyerek tamamı kız öğrencilerden oluşan okuluma varmak, okuldaki kızların çocukça arkadaşlıklarından uzak durmak, eve dönmek, Madamın ayak işlerini yapmak, diğer ev işlerini halletmek, kıyafetlerimi yıkamak, sonra da büyük ölçüde kendimle ve eşyalarımla ilgilenmek; benim rutinlerim bunlardı ve hiçbirini yapamadım, yağmur bunlarla kendimi oyalamama izin vermedi.

Asıl büyük tufanın daha küçüğünün, odamın çinko damından sızan küçük tufanın ortasındaydım. Duyduğum hislerde herhangi bir değişiklik yoktu; henüz hiçbirine alışamamıştım, ama yağmur bildiğim yağmurdu. Kapıyı tıklatan el, buyuran ses ve zangırtıyla açılan kapı: Beni kurtarmaya geldi, yağmurda nasıl acı çektiğimi biliyordu, mutfaktaydı ve bu beklenmedik tufanın, bu insafsız yağmurun neden olduğu

acımı oradan duyabiliyordu; bunun ortasında bir başıma kalmam çok acı çekmeme yol açardı, halihazırda nasıl acı çektiğimi duyuyordu. Oysa en ufak bir ses çıkarmıyordum, sadece doygunlukla, usulca iç geçirdiğimi hatırlıyorum. Beni alıp eve götürdü, bana kahve yaptı, kahve sıcak ve sertti, yanında kocasının evin az ilerisinde beslediği ineklerden sabah sağıp getirdiği taze sütle birlikte. Kocası evde değildi, bir ara gelmiş, sonra çıkıp gitmişti. Günü onunla geçirdim, geceyi ise kocasıyla.

Sözsüz bir anlaşmaydı bu, böyle bir anlaşma sözle yapılamazdı. O gün bana kocasına nasıl kahve yapacağımı gösterdi; kocası kahvesini sert severdi, içine başka ne koyarsan koy, hepsinin tadını bastıracak denli sert olmalıydı kocasının kahvesi. "Tadı o kadar keskin ki içine ne istersen koyabilirsin, asla anlamaz," dedi bana. Baş başayken yerel aksanlı Fransızca, yani tutsakların, gayrimeşruların dilinde konuşurduk; ne yaptığımızdan söz etmez, hiçbir zaman uzun uzadıya konuşmazdık, önümüzde duran şeylerden söz eder, sonra da susardık. Kahve yapma dersinin öncesinde sessizlik vardı, sonrası da sessizlikti. Kocasına kahve yapmak istemediğimi, ona asla kahve yapmayacağımı, bu adamın kahvesinin nasıl yapılacağını bilmeye ihtiyacım olmadığını, hiçbir erkeğin benim elimden kahve içmeyeceğini ona söylemedim. Söylemedim. Isırgan çayıyla saçlarımı yıkayıp duruladı; saçlarımı sevgiyle taradı, her bir telinin kalınlığına hayran kaldı, saç derime keneotu bitkisinden çıkardığı yağı sürdü ve saçlarımı benim de hep yaptığım gibi ikiye ayırıp ördü. Daha sonra beni yıkadı ve bana genç bir kadınken giydiği elbiselerin bir yenisini verdi. Elbise üzerime tam oturdu, içinde kendimi çok rahatsız hissettim, hemen çıkarıp tekrar kendi kıyafetlerimi giydim.

İki sandalyeye oturduk ve birbirimizin yüzüne bakmadan, kelimeler olmadan konuşup aklımızdakileri paylaştık.

Hayatını açıp yüzmeye gittiği bir günü anlattı bana; bir pazar günü önce kiliseye, sonra da yüzmeye gitmişti, ama az kalsın boğuluyordu, o yüzden bir daha hiç yüzmemişti; aradan onca yıl geçmiş ama o bir daha hiç yüzmemişti. Bu olayı yaşadığında küçük bir çocuktu; ama o günden beri denize girmiyor, bakmakla yetiniyordu; denize baktığında artık ona karışıp onun sonsuzluğunun bir parçası olamadığına üzülüp üzülmediği yönündeki sessiz soruma yanıt vermedi, hayatı öyle bir kedere boğulmuştu ki benim bu soruma yanıt veremezdi. Mösyö LaBatte'la (o zaman ona bu şekilde hitap ediyordu, daha sonraları Jack diyecekti, şimdiyse o diye bahsediyordu) tanıştığında, onun olmak istedi. Günün rengini hatırlayamıyordu. Mösyö LaBatte onun farkında bile değildi, Mösyö LaBatte ona sahip olmak istemiyordu; Mösyö LaBatte'ın kolları güçlüydü, dudakları güçlüydü, Mösyö LaBatte amaçsızca dolaşırken bile kararlı, kendinden emin adımlarla yürürdü; o, Mösyö LaBatte'a büyü yaparak onu kendisine bağladı, ağaçlar nasıl aşılanırsa, Mösyö LaBatte'ı kendisiyle öyle aşılamak istedi. Doğadışı dünyaya geçti, doğal dünyayla işinin bitmesini umdu. Bir ona sahip olmak istedi ama Mösyö LaBatte ele geçirilmez, zaptedilmezdi. Asla sahip olamayacağın bir şeyi istemek ve ona asla sahip olamayacağını çok geç anlamak kedere boğulmuş bir hayat demektir. Çocuk istiyordu, ama rahmi elek gibiydi, çocuk tutmazdı, artık hiçbir şey tutmazdı. İçinde büzüşmüş yatıyordu; yüzü, bütün suyunu yitirmiş bir meyve gibi büzüşmüş, kurumuş yüzü belki de rahminin yansımasıydı. Gençliğime değer veriyor muydum? Onun yanı başında, sandalyede oturan yeniliğin, tazeliğin, kendimin değerini biliyor muydum? Bilmiyordum, nasıl bilebilirdim ki? Benim kayıp haneme gençliğim yazılmamıştı, benim kayıp hanemde annem vardı, sevgi henüz benim kayıp hanemde değildi. Ben henüz sevilmemiştim, saçlarımı öyle taraması sevgi ifadesi miydi bilmiyordum.

Beni öyle nazikçe yıkaması, memelerimi, bacak aramı, önümü arkamı, baldırlarımı bir kumaş parçasıyla örtmesi sevgi miydi bilmiyordum. Islanmışsam kurulanmamı, açsam karnımı doyurmamı istemesi sevgi miydi bilmiyordum. Henüz sevgiyi tatmamıştım, kazanç hanemde değildi, dolayısıyla kayıp hanemde de olamazdı. Yağmur yağmaya devam ediyordu, ama biz artık onu duymuyorduk, biz artık sadece yokluğunu duyacaktık onun, günlerim hem sessizliğe gömülü hem de hıncahınç kelimelerle dolu geçecekti; gecelerim iç çekişlerle dolu, acı ve hazla yumuşak ve gürültülü. Onun adını haykıracaktım, bazen bir sıfat, bazen bir dua gibi Jack diye haykıracaktım. Bir daha hiç üçümüz bir arada olmadık; o bir odada gördü onu, ben başka bir odada. Mösyö hiçbir zaman benimle konuşmadı, sessizce bile yapmadı bunu. O iyi bildiği şekilde davranıyordu, ben duyduğum hissin peşinden gidiyor, içgüdülerimi dinliyordum. Duyduğum his de kulak verdiğim içgüdü de benim için yeniydi. Madam bizi duyuyordu. Duyduğunu, duyabildiğini bana asla belli etmedi. O çocuk istemişti, çok çocuk istemişti; bunu dediğini duydum ama ben çocuk değildim, artık çocuk olamazdım; o da bunu dediğimi duydu. Sonra benden başka bir şey istedi, çocuk sahibi olabilirdim, bunu istedi; bunu duyduğumu ona asla belli etmedim ve onun bu düşü, önce benim içimde, sonra kendi kollarında hayal ettiği çocuk tıpkı bir hayalet gibi, sadece ayrıcalıklı olanın görebileceği bir hayalet gibi havada asılı kaldı. Her göz değil, bir benim gözlerim görebilirdi, ama ben onu hiçbir zaman görmedim ve bu hayalet, içinde bir çocuk taşıyan hayaletim gidip gidip geri geldi. Bu hayalete sırtımı döndüm, kulaklarımı tıkadım, kalbim atmaz oldu. Madam hayatının mutlu mutsuz farklı dönemlerinden kalma güzel, eski kumaşlardan bana bir giysi dikiyordu. Anılardan örülen bir kefendi bu; beni bu kırkyama kefenin dikiş yerlerine işlemeyi ölesiye istedi. Öyle canhıraş uğraştı buna;

ama iğneye değen yüksüğün her çıtırtısında kaçıp kurtulmayı bildim. Onun yaşadığı düş kırıklığı, benim ulaştığım doyum; ikisi de kendi tarzlarında apaçık ortadaydı.

Ben o zaman henüz farkında değildim ama yeniden okullu kız olma şansım yoktu. İklim aynı kaldı, hava değişti. Mösyö gitti. Bir süre para sayma odasını görmedim. Her köşede, tüm duvar diplerinde çeyrek penilerden küçük birer dağ oluşturmuştu Mösyö; masanın üzeri de yine üst üste dizdiği demir paralar, şilinler, florinlerle doluydu. Odanın her yerinde yığınlar halinde o kadar çok demir parası vardı ki, lambayla birlikte odayı bir kat daha aydınlatırlardı. Gecenin bir yarısı uyanır ve Mösyöyü sanki ne kadar parası olduğunu cidden bilmiyormuş ya da sayması bir şeyi değiştirecekmiş gibi dönüp dönüp paralarını sayarken bulurdum. Bana tekini dahi vermeyi teklif etmedi, istemediğimi biliyordu, ben de biliyordum. Oda ne soğuk ne sıcak ne de basıktı; ama ideal de değildi, hayatımın geri kalanını bu odada geçirmek istemiyordum. Hayatımın geri kalanını böyle bir odaya sahip biriyle geçirmek istemiyordum. Mösyönün evde olmadığı geceler, mutfaktan bölünme toprak zeminli odamda kalıyordum. Gündüzlerim okulda geçiyordu. Aldığım eğitim hiçbir zaman bana söylendiği gibi tatmin edici bir eğitim olmadı, zihnimi cevapsız sorularla, içimi öfkeyle doldurmak dışında bir şeye yaramadı. Yol açacağı şeyi, derinizin yerini alacak denli sürgit bir aşağılanmayı sevebilmem mümkün değildi. Bu öyle bir aşağılanmadır ki an gelir adınız, artık her neyse, sonunda gerçekte olduğunuz kişiye açılan bir kapı olmaktan çıkar ve siz adınızı kendinize bile söyleyemez, "Benim adım Xuela Claudette Desvarieux," diyemezsiniz. Bu benim annemin adıydı; ama gerçek adı mıydı bilmiyorum, çünkü onunki gibi, benimki gibi bir hayatta gerçek ad nedir ki? Adımı ondan alıyorum: Xuela Claudette. Ama soyadım Desvarieux değil, Richardson; bu da babamın soyadı. İyi de

kim bu insanlar? Claudette? Desvarieux? Richardson? Bunu araştırmak, bunu düşünmek sizi ümitsizliğe sürüklemekten başka bir şeye yaramaz; aşağılanma sizi ancak kendinizden nefret ettirerek sarhoş edebilir. Çünkü insanın adı aynı zamanda onun tarihçesidir, sadeleştirilip özetlenmiş geçmişidir ve insan, geçmişini ifade ederek kendisini yüceltir veya alçaltır; hakeza onu duyan da onu ya yüce görür ya da aşağı.

Annem henüz bir günlük bebekken bir manastırın kapısına konmuş, oradaki rahibelerden birini öz annesi bilmiş olabilirdi; temiz ve eski kumaşlarla kundaklanmış, bu kumaş parçalarının üstüne Xuela olarak işlenmişti adı; çivit otundan elde edilmiş çivit rengi bir mürekkeple yazılmıştı bu ad. Fark edilmemişti, çünkü ağlamaktan başka bir şey yapmamıştı; yeni doğmuş bir bebekken bile dikkatleri üzerine çekmemişti. Bir kadın, yok olmaya yüz tutmuş bir halkın kılıç artıklarına, onların hayatlarına daha fazla yıkım getirmeye soyunmuş bir rahibe bulmuştu onu. Adı Claudette Desvarieux'ydü. Anneme kendi adını vermiş, ona kendi adıyla seslenmişti; Xuela adının nasıl hayatta kaldığını bilmiyorum, ama annem beni doğurduktan hemen sonra ölünce, babam bana bu adı vermişti. Babam annemi sevmişti; o zamanki halinden, o zamanki duygusallığından, sevecenliğinden geriye ne kadarı kaldı bilmiyorum.

Hayatımın o dönemi düş gibiydi: Masum genç kadınlığımın huzuru ve sevinciyle gündüzlerimi kendim gibi genç kadınlarla birlikte, büyük bir sınıfta geçiriyordum. Bu genç kadınların tamamı meşru birlikteliklerin meyveleriydiler, çünkü John Wesley'nin misyoner müritleri tarafından açılmış bu okul evlilik dışı doğmuş çocukları kabul etmiyordu. Bu durum, diğer her şey bir yana, mevcut öğrenci sayısını son derece sınırlı tutuyordu, çünkü çoğu çocuk evlilik dışı doğuyordu. Gündüzlerim zaten salt tedirginlik ve utanç kaynağı olan bedenlerine kaba pamuktan mavi çuvallar

–okul üniforması– giydirilmiş bu kızların sonunda yenilmiş, sonunda keskinleşmiş seslerinin cansız uğultuları arasında geçiyordu. Sonra yeniden sessizlikten ve iç çekişlerden ibaret gecelerim başlıyordu; hepsi, hepsi düş gibiydi ve daha o zamandan sonunu görebiliyordum. Nasıl, ne zaman sona ereceğini bilmesem de sona ereceğini görebiliyordum ve bu düşünce beni dehşete düşürmüyordu.

Bir gün hastalandım. Hamileydim ama ben bunu bilmiyordum. Böyle bir durumda oluşan belirtileri daha önce deneyimlemiş değildim, dolayısıyla bana ne olduğunu hemen anlayamadım. Meselenin bu olduğunu bana Lise söyledi. Âdeta bütün hayatım boyunca yediğim her şeyi kusmuş, ölecekmişim gibi hissederken ona seslenmiştim. Madam LaBatte değil, "Lise," demiştim; beni uzanmam için doğruca kendi yatağına götürdü, yanıma uzanıp bana sarıldı. "Hamilesin," dedi, bunu İngilizce söyledi. Sesi yumuşacık ve sevgi doluydu, bebeğim olacağını tekrar edip durdu; sanki ben kendim bir bebekmişim ve konuşup söyleyemediğim bir sıkıntım varmış da beni sevip okşayarak yatıştırmaya çalışıyormuşçasına, usulca saçlarımı düzeltip elinin tersiyle yanaklarımı okşarken, mutluluğu sesinden okunuyordu. Ama sözleri beni dehşete düşürmüştü. Başta ona inanmadım, ama sonra büsbütün inandım ve eğer içimde bir çocuk varsa, onu kendi irademle, salt kendi kararlılığımla bedenimden çıkarıp atabileceğimi hissettim. Ve onu içimden çıkarıp atmaya çalıştım. Günlerce çabaladım, ama çıkıp gitmedi. Lise'in koltukaltlarından, derinlerden bir parfüm kokusu alabiliyordum. Bir çiçeğin özünden alınmış bu koku bütün odayı sarıp burun deliklerime doluyor, oradan mideme iniyor, sonra kusma nöbetleri halinde ağzımdan geri çıkıyor ve ağzımda bıraktığı tatla beni ağır ağır boğuyordu. Ölüyorum sandım ve belki de sırf artık bir geleceğim olamayacağı için, bir geleceğim olsun istedim. Ama bu nasıl bir gelecek olabilirdi bilmiyordum,

çünkü bir karadeliğin içindeydim. Önümdeki diğer seçenek başka bir karadelikti, bilmediğim bir karadelikti; bilmediğim karadeliği seçtim.

Bir gün Lise'in yatağında tek başıma yatıyordum, beni yalnız bırakmıştı. Yataktan kalktım, Mösyö LaBatte'ın para sayma odasına gittim ve içi sırf şilinle dolu küçük safran çantadan bir avuç dolusu para aldım. Bugün artık hayatta olmayan bir kadının evine gittim, kadın kapıyı açtı, bir avuç parayı avuçlarına bıraktım ve yüzüne baktım. Tek kelime etmedim. Gerçek adını bilmiyordum, herkes "Sange-Sange" diye seslenirdi ama bu gerçek adı değildi. İçmem için kupa bardakta yoğun, siyah bir şurup uzattı; sonra da beni toprak zeminde sırtüstü uzanacağım küçük bir kovuğa götürdü. Dört gün boyunca orada öylece yattım, bedenim bir acı volkanıydı; dört gün boyunca hiçbir şey olmadı, dördüncü günün sonunda bacaklarımın arasından sonsuz bir pınar gibi kesintisiz ve ığıl ığıl kan akmaya başladı. Sonra kanama durdu. Hayal dahi edemeyeceğim, benzersiz bir acıydı; acının tanımı, acının gerçek haliydi, öyle ki diğer tüm acılar için hem kaynak hem de hedefti; hepsi onu taklit ediyor, ona ermeyi arzuluyordu. Artık başka bir insandım, daha önce bilmediğim şeyleri, ancak benim yaşadığımı yaşadıysanız bilebileceğiniz şeyleri biliyordum artık. Hayatımın dizginlerini elime almıştım.

Roseau ile Potter's Ville arasındaki yolda peşime tehditkâr hareketler sergilemeyen bir aguti takıldı. Ben durdum, o durdu, ne yapıyor diye dönüp arkama bakınca, o da kendi arkasına baktı –baktığı yerde ne gördü bilmiyorum– sonra ben yürüdüm, o yürüdü. Goodwill'de su içmek için durdum, aguti de durdu –ama o su içmedi. Massacre'da, St. Paul & St. Anne Kilisesi sanki Kutsal Cuma'ymış gibi mor ve siyah kumaşlarla sarıp sarmalanmıştı. Massacre'da, Karayipli bir anneyle Avrupalı bir babanın gayrimeşru oğlu Yerli Warner üvey kardeşi tarafından, Philip Warner adında bir İngiliz tarafından öldürülmüştü. Çünkü Philip Warner Karayipli bir anneden doğma bir akrabası, hele ki böyle yakın akrabası olmasından hiç hoşnut değildi. Tanınmaktan korktuğumdan, Mahaut'yu geçerken karnımı gizledim. Belfast Nehri'nin ağzını geçerken yüzmem gerekmedi, su sığdı. St. Joseph'e varmadan hemen önce, Layou'da kendi etrafımda tam üç kez dönüp üç kez adımı söyledim ve peşimdeki aguti uykuya daldı. Onu bir daha hiç görmedim. Merot'da yağmur yağıyordu, Coulibistri'de yağmur yağıyordu, Colihaut'da yağmur yağıyordu.

Morne Diablotins'in zirvesini göremedim, zaten daha önce de, hatta uyanıkken bile görmemiştim. Portsmouth'ta, yemişleri yenmeyen ama gövdesinden enfes mobilyalar yapılan bir ağacın altında bir parça ekmek buldum. Guadeloupe Kanalı'nın siyah sularının kıyısından yürüdüm; bu

sular aklımı çelmedi, bu sulara gömülmek istemedim. La Haut'yu geçtim, Thibaud'yu geçtim, Marigot'yu geçtim —Marigot ile Castle Bruce arasında bir yerde, bir koruma alanında, âdeta kimsenin adını anmaya cesaret edemediği bir şeyin anısına onlara ayrılmış bir arazide annemin halkı yaşıyordu. Petite Soufrière'de yol bitti. Martinique Kanalı'nın siyah sularından geçtim; bu sular aklımı çelmedi, bu sulara gömülmek istemedim. Soufrière'le Roseau arasında yağmur yağdı. Morne Trois Pitons'un derinlerinden ufak gurultular duyduğumu, Boiling Lake'ten tüten sülfür dumanını soluduğumu sanıyorum. Doğuştan hakkım olanı, Doğuyu Batıyı, Yeri Göğü, Suyu Karayı işte böyle sahiplendim: bir düşte. Köyleri, ırmakları, dağları ve sonu ya ölüm ya da hırsızlık olan, ne başta ne sonda aman aman sevgi görmüş insanlarıyla, bu ata toprağı adayı bir uçtan öbür uca yürüdüm. Düşümde sahiplendim onu. Sevemeyeceğim ve tam da bu yüzden istemediğim çocuğu bedenimden çıkarıp atmanın acısından bitkin halde, benim olan her şeyin düşünü gördüm.

Beni uyandıran babamdan gelen koku oldu. Rom kaçakçılığı yaptıklarından kuşkulanılan kişileri tutuklamakla görevlendirilmişti, fakat adamların ona taşla saldırması üzerine tökezleyip yere düşmüş ve bıçaklanmıştı. İşte şimdi de başımda duruyordu ve yarası hâlen tazeydi; kolunun üst kısmından bıçaklanmıştı, yarası gömleğinin kolundan görünmüyordu, ama tentürdiyot, antiseptik ve fenol kokusunu alabiliyordum. Gayet usulüne uygun ve makul gelen bu kokuyu zihnimde küçük bir odayla, üstü küçük kahverengi şişeler, sargı bezleri ve beyaz emaye kaplarla dolu raflarla birleştirdim. Bu koku bana bir doktoru hatırlatmıştı. Bir keresinde bir doktorun evine gitmiştim, babam elime bir zarf tutuşturmuş ve gidip bu zarfı o doktora vermemi söylemişti; zarfın içindeki kâğıda mesajını, üstüneyse doktorun

adını yazmıştı: Bailey. Babamdan gelen koku bana o doktorun odasını hatırlatmıştı. Babam başımda dikilmiş yüzüme bakıyordu. Gözleri kül rengiydi. Ona asla güven olmazdı ama bunu anlamanız biraz zaman alırdı. Benden tiksinmiş gibi görünmüyordu. Başıma gelenlerden haberi var mıydı bilmiyordum. Ona kaybolduğum söylenmişti, beni arayıp bulmuştu, şimdi de Mahaut'daki evine götürmek istiyordu; yeniden sağlığıma kavuştuğumda Roseau'ya geri dönebilirdim. (Orada kiminle yaşayacağımı söylemedi.) Babam kendince beni sevdiğini düşünüyordu, beni sevdiğinden emindi, bu her halinden belliydi. Ama yüzünde yine aynı maske vardı; zaten çok fazla şeyini kaybetmiş talihsiz birinin elinde avucunda ne kaldıysa çalıp çırparken taktığı maskeydi bu. Herhangi bir olayı, aslında ne olduğuna bakmaksızın kendisine yarar sağlayacak bir sona yönlendirirken taktığı maskeydi. Ve şimdi başımda dururken bile, bir baba gibi giyinmemişti; üstünde yine gardiyan üniforması vardı, yine polis kıyafetleri içindeydi. Bu kıyafetler, polis kıyafetleri onun tanımı halini almıştı; bu kıyafetler âdeta bedeninde, üstünde büyümüş, orada ayrı bir deri olmuştu, öyle ki bu kıyafetleri giymeyi bıraktığında, artık onları giymesi gerekmediğinde bile, üstünde hâlâ bu polis kıyafetleri varmış gibi görünecekti. Diğer kıyafetleri sahiden kıyafetti; polis kıyafetleri ise babamın derisine dönüşmüştü.

Zemini çıplak topraktan ibaret bir evde, eski püskü elbise parçalarından yapılma bir yatakta yatıyordum. Ortada çektiğim çileye dair somut tek kanıt yoktu. Ölü kokmuyordum, çünkü bir şeyin ölmesi için önce hayata gelmesi gerekir. Ben içimde henüz filizlenmeye başlamış hayatı öldürmemiş, hiç var olmamış kılmıştım. Bacaklarımın arasında bir ağrı duyuyordum; karnımın ve sırtımın altından başlayıp bacaklarımdan çıkan bir ağrı. Bacaklarımın arası ıslaktı, kokusunu alabiliyordum, kandı bu ıslaklık, taze kan ve eski kan.

Taze kan yeni bulunmuş, henüz arıtılıp dünyevi bir şeye, değer biçilebilecek bir şeye dönüştürülmemiş bir maden gibi kokuyordu. Eski kan çevreye tatlı bir çürük kokusu yayıyordu ve ben bu kokuyu sevmiştim, odadaki diğer tüm kokulara baskın geldiğinde derin derin içime çekiyordum onu; belki de sırf benim olduğu için sevmiştim. Babam benden tiksinmiyordu, ama yüzünde başka herhangi bir ifade de yoktu. Başımda dikilmiş bana bakıyordu. Neden sonra yüzü yuvarlaklaşıp büyüdü ve odayı boydan boya kapladı; yüzü dünya haritası gibiydi, bir oturma odasının karanlık bir köşesinde duran bir küre (babam böyle şeylere sahipti: bir oturma odası, bir küre) oradan alınmış, ana bağlantı yerlerinden sökülmüş ve böylece çarşaf gibi dümdüz açılmıştı âdeta. Yanakları bir okyanusta (burnunda) birleşen iki denizin ayırdığı iki kıta, kül rengi gözleri dipsiz ve derin uykuda iki volkandı; burnuyla ağzının arası Ekvator, kulakları ufuk çizgileriydi, onların ardına geçmek kapkara hiçliğe düşmek demekti; alnı tekinsizliğiyle nam salmış sıradağlar, çenesi bozkırlar ve çöllerdi. Her bölge kendi rengini kuşanmıştı: Kara kütlesi sanki mahsus yapar gibi, sırf kafa karıştırmak için dört bir yöne akan ince kırmızı çizgilerle bezeli yumuşacık sarılar, maviler, leylak morları ve pembelerin birleşimiydi; sular mavi, dağlar yeşil, çöller, bozkırlar kahverengiydi. Bu dünyayı bilmiyordum, bu dünyadan bazı insanlar tanımıştım sadece. Ve o insanların çoğunda aradığınız her şeyi bulamazdınız.

O zamanlar ölmek arzu ettiğim bir şey değildi ve ben bunun bir tercih olduğuna inanacak kadar da inandığım şeyi gerçek kılacak kadar da gençtim. Ölmedim, ölmek istemedim. Babama kendimi toparlar toparlamaz Madam ve Mösyö LaBatte'ın evine geri döneceğimi söyledim. Babamın geniş bir sırtı vardı. Sıkıydı, kunttu babamın sırtı; düzlükte beklenmedik bir şekilde yükselen devasa bir kara kütlesini andırırdı; çevresinden dolanamaz, altından geçemez,

üstünden aşamazdım. Bu sırtı öyle çok görmüştüm, bu sırt bana öyle çok dönmüştü ki artık onu gördüğümde şaşırmıyordum, ama her defasında aynı merak duygusuyla içimi titretmeyi başarıyordu: Yüzünü tekrar görecek miydim yoksa bu onu son görüşüm müydü?

Lise verandanın merdivenlerinde beni bekliyordu. Ne zaman döneceğimi, daha doğrusu dönüp dönmeyeceğimi bilmiyordu ama beni beklemişti, beni *bekliyordu*. Üstünde yeni siyah bir elbise vardı, sol memesinin hemen üstüne iğneyle eski püskü bir kumaş parçası tutturulmuştu. Kumaş parçası kırmızıydı, zamanla koyulaşmış, eskimiş bir kırmızıydı. "Canım," dedi, sadece bunu dedi. "Canım" dedi ve kollarını boynuma dolayıp sımsıkı sarıldı. Onu hissedemiyordum, bedenimi sımsıkı bedenine bastırmasına rağmen onu hissedemiyordum. Sonra benden uzaklaştı, patikadan gelen kocasının ayak seslerini duyabiliyordu. Kocasının ayaklarına galoş geçirdiğini anlamıştım. Galoşlu ayak sesini tanıyordum. Beni görünce bir süredir ortalıkta olmadığımdan söz açmadı; yokluğumu fark etmişse bile bunu bana söylemeyeceğini biliyordum. Umursamıyordum ama merak ediyordum. Üçümüz küçük bir üçgenin, bir üçlemenin içinde durduk; ne cennette ne cehennemde oluşturulmuş, sözsüz bir üçlemeydi bu. Ama yine de, o an biri yenilenlerdendi, biri boyun eğmişlerdendi ve biri sonsuza dek değişmişti. Ben yenilenlerden değildim, boyun eğmişlerden de değildim. Az ötemizde büyüyüp serpilen, insan eli değmemiş keneotu çalıları vardı, gözlerimi onlara diktim; olgunlaştıklarında tohumlarını toplamayı, bu tohumların yağını çıkarıp içerek içimi arındırmayı unutmamak istiyordum.

Lise'in, kendi yaşadığı evle benim kaldığım küçük kulübe arasındaki açıklığa dadandığını gördükçe yüreğim kabarıyordu. Yağmur yağdığında, gecenin karanlığında toprağı süpürdü; sonra buraya beyaz çiçekler açan küçük fidanlar dikti,

ardından onları söküp yerlerine portakal içi rengi çiçekler verecek zambaklar ekti. Portakal rengi çiçeklerin açmasının ne kadar zaman alacağını bilmiyordu, ama bunun hoşuma gideceğinden adı gibi emindi. Epriyip lime lime olmuş kırmızı çiçeği göğsüne iğnelenmiş siyah elbisesini üstünden çıkarmıyordu. Yas tutuyordu. Gözleri siyah ve ışıl ışıl yaşlıydı; yaşları gözlerine hapsolmuşlardı, asla akmadılar. Kollarını ilkin bana doğru uzatıp (hiçbir zaman çok yakınında durmazdım) ardından engin mavi göğe açıyor ve sanki boğuluyormuş gibi ağzını açabildiği kadar geniş açıyordu ama ağzından tek sözcük dökülmüyordu; yine de ben hem "Kurtar beni, kurtar beni!" dediğini duyabiliyor hem de o bilmese de istediği şeyin kurtulmak değil, beni tüketmek olduğunu biliyordum. Onu gördükçe yüreğim kabarıyordu, benim için üzücü bir manzaraydı, ama ben melek değildim, içim burkulmuyordu.

Gök gürültüsünü, çok yükseklerden büyük derelere dökülen suyun uğultusunu, büyük derelerin ağır ağır denize akışını duyabiliyordum; bulutların, sanki biri karanlıkta bir kadehi devirmiş de kadehtekini aldırışsız bir toprağa döküvermiş gibi, bütün sularını boşalttıklarını duyabiliyordum; sessizliği duyabiliyordum, sessizliği yutan karanlık geceyi, karanlığı yutan yeni günün ışığını duyabiliyordum.

Babam ev sahibimle sahibeme mektup yazıp sağlığımı sormuştu; başıma ne geldiğini bilmiyordu ve nereye gittiğimi söylemeden öylece ortadan kaybolup tek başıma yaşamak üzere Roseau'nun tekinsiz ve sağlıksız bir bölgesinin yolunu tuttuğum, neredeyse kendi ölümüme sebep olduğum için, tüm bu kötü davranışlarım için beni bağışlamalarını istiyordu. Bana da iyi dileklerini iletiyordu. Ayrıca bana beş gine göndermişti. Lise parayı bana verdi. Ve mektubu gösterdi. Babamın el yazısı görülmeye değer güzellikteydi. Kâğıt baştan sona sert kıvrımlar, sert çizgiler ve sert mürekkep lekeleriyle kaplıydı. Mektubu okuyamadım; sözcükleri tek

tek seçip cümleler halinde birleştiremedim. Tek gördüğüm kâğıdın baştan sona babamın el yazısıyla kaplı olduğuydu. Zarfın üstünde, St. Paul bölgesindeki küçük bir kasabanın, Dublanc'ın posta damgası vardı; Roseau'dan kilometrelerce uzakta bir yerdi ama yine de babamın orada sebep olup ardında bıraktığı küçük acıları hissediyordum.

Gündüzlerle geceler öyle çaresiz bir düzen içinde birbirini izliyor, gündüzler geceleri, geceler gündüzleri öyle büyük bir saplantıyla yutuyordu ki eğer bir şey karşısında büyülenecek biri olsaydım, işte bu beni büyüleyebilirdi. Zaman bir çırpıda, göz açıp kapayıncaya kadar geçip gitsin istiyordum, zaman geçsin, sonra ben başımı kaldırayım ve birdenbire kendimi hızla uzaklaşmakta olduğum bir ufuktan daha bir saniye önce ardımda bıraktığım geçmişe bakarken bulayım istiyordum. Bu gerçekleşmeyince delirmedim, yorgun da düşmedim. LaBatte'ların evini gecenin en karanlık anında terk ettim. Karanlığın örtüsüne gizlenmek için yapmadım bunu. Lise'in kendisini terk edişime tanık olmasını, onun o halinin hayatımın sonuna dek zihnime kazınmasını istemedim; bunu zaten yeterince iyi hayal edebiliyordum. Loubière köyünü biraz geçtikten sonra, haftalığı altı peniye bir ev bulup kiraladım. Dört elbisem, iki çift ayakkabım, bir de babamın yolladığı beş gine vardı ki bu hiçbir şey etmezdi. Loubière ile Giraudel arasında yol çalışması vardı. Yol yapımı için kumun elenmesi gerekiyordu, ben de gidip bu işe girdim. Günlük sekiz peni yevmiye alacak, günde on saat çalışacaktım; on dördüncü günün sonunda küçük, kahverengi bir zarfta ilk ödememi aldım: yedi şilin, dört peni.

İşten artakalan zamanlarımda haftalığı altı peniye kiraladığım o evden neredeyse hiç çıkmadım. Köyün merkezinde yaşayan bir kadından hindistancevizi lifinden bir yatak aldım. Yeni değildi, daha önce sadece o kadının yattığından kuşkuluydum, ama bu yatakta yatmış insanların katlandık-

ları güçlükleri üzerime almaktan korkmadım. Hayatım boş olmanın da ötesindeydi. Hiç anne olmamıştım, anne olmayı kısa süre önce reddetmiştim ve bunun mutlak bir reddediş anlamına geldiğini daha o zamandan biliyordum. Hiçbir zaman anne olmayacaktım, ama bu, asla çocuk doğurmayacağım anlamına gelmiyordu. Doğuracaktım, ama onlara asla annelik yapmayacaktım. Sürüsüyle çocuk doğuracaktım; kafamdan, koltukaltlarımdan, bacaklarımın arasından çıkacaklardı; bir sürü çocuk doğuracaktım, asmadan sarkan üzümler gibi sarkacaklardı benden, ama onları bir Tanrı gibi kayıtsızca yok edecektim. Sabah çocuklar doğuracaktım, öğlen onları içimden gelen suyla yıkayacak, gece ise yiyecektim, bütün halde, tek lokmada yutacaktım onları. Bir var, bir yok olacaklardı. Bir günlük ömürlerinde, onları bir uçurumun kenarına götürecektim. Onları uçuruma itmeyecek, buna gerek duymayacaktım, sıradışı hazların tatlı fısıltıları uçurumun dibinden onları çağıracaktı; bu seslere karşı koyamayacak, sonunda onlarla yekvücut olacaklardı. Bedenlerini hastalıklarla kaplayacak, derilerini incecik kabuk bağlamış yaralarla bezeyecektim; bazen bu yaralardan kalın irinler sızacak, bu irinler çocuklarımı asla giderilemeyecek bir susuzluğa sürükleyecekti. Onları doğdukları pozisyonda, bir boşlukta donmuş halde yaşamaya mahkûm edecektim. Çok yükseklerden aşağı atacaktım onları; tüm kemikleri kırılacak, kırılan hiçbir kemik düzgünce yerine oturtulmayacak, yamuk kaynayacak ve hiçbir zaman düzelmeyecekti. Onları ancak öldüklerinde süsleyecektim, her cesedi ayrı bir cilalı ahşap tabuta koyacak, bu cilalı ahşap tabutları toprağa gömecek, sonra da gömdüğüm yeri unutacaktım. İşte böyle anne olmadım, işte böyle doğurdum çocuklarımı.

Tek kapılı, üç pencereli, tahtalarının arası yarıklarla, hindistancevizi dallarından çatılmış çatısı deliklerle dolu bu evde oturdum, ayakta dikildim, gece çökünce sırtüstü

uzandım ve hiçbir zaman sahip olmayacağım çocukların yazgısını işte böyle mühürledim. Uyudum, şafak söktü, işe gittim, akşam karanlığı bastırdı. Her sabah kavurup, ezip toz haline getirdiğim kahve çekirdeklerinden sert, simsiyah kahve yaptım, kahvenin tadı öyle keskindi ki tat alma tomurcuklarımın bütünlüğünü yitirdiğini ve âdeta sıyrılıp, soyulup atmosferimin farklı kısımlarına saçıldığını hissederdim.

İnsanın kalbinin içinde gerçekleşen küçük patlamalar karşısında nasıl savunmasız olduğunu henüz bilmiyordum. Bir kadından yeni kaybettiği kocasının giysilerini, eski püskü nankin donlarını, eski püskü haki pantolonunu ve bir çeşit pamuktan yapılmış eski gömleğini satın aldım. Hepsi için kadına dört peni, birkaç muz, biraz da kök sebze verdim. Her gün işe bu giysileri, ölmüş bir adamın giysilerini giyerek gittim. Kafamdaki iki saç örgüsünü kestim, başsız iki yılan gibi ayaklarımın dibine düştüler. Saçsız başıma eski bir kumaş bağladım. Erkek gibi durmuyordum, kadın gibi durmuyordum. Her sabah, öğlen yiyeceğim yemeği pişirip incir yapraklarına sardım, sonra da eskimiş bir madras kumaş parçasından yapılmış sırt çantasına koyup yanıma aldım. Bütün gün kova kova siyah kum, çamur ve küçük taş parçaları taşıdım; bütün gün bir sürü çukur kazdım, bu çukurları suyla doldurdum, diğer çukurların suyunu boşalttım. Kimseyle, kendimle bile konuşmadım. İçimde hiçbir şey yoktu; içimde başka hiçbir şeyle karşılaştıramayacağım, öyle ağır bir maddeyle örülmüş bir mezar, mezarın içinde öyle şiddetli bir ağrı vardı ki her gece evimde tek başıma uzanırken, soluklarım uzun, çığlıklarım kısıktı: patlamış bir baraj gibi değil, neşterle kesilmiş başından incecik bir çizgi halinde, ağır ağır irin sızan bir çıban gibi.

Kendimi tanımaya başlamıştım ve bu beni korkutuyordu. Bu korkudan sıyrılabilmek için karşıma çıkan her yerde, her yüzeyde yüzümün yansımasına bakmaya başladım; en

sık kullandığım ayna sığ ırmak kıyılarındaki durgun göletlerdi. Yüzümü göremediğimde katılaştığımı hissedebiliyordum, sevmenin beni aştığını hissedebiliyordum; var olma becerisinde öyle ustalaşmıştım ki mutlak bir sakinlikle kendimi öldürebilirdim, bunu hissedebiliyordum. Aynı mutlak sakinlikle başkalarının ölümüne yol açabileceğimi de biliyordum. Beni yalnızca kendi yüzümü görmek yatıştırıyordu. Kendime tapmaya başlamıştım. İki yarım ayı andıran siyah gözlerim beni büyülüyordu; yarı düz yarı eğri burnumu, sanki binbir zahmetle böyle yapılmış gibi duran burnumu öyle güzel buluyordum ki onda sevmediğim insanların burunlarının karşılayamadığı standardı görüyordum. Ağzıma bayılıyordum; dudaklarım kalın, dudaklarım genişti ve ister uyanık ister uyuyor olayım, ağzımı her açtığımda olanca hazzı, olanca acıyı içime çekebiliyordum. Kendi resmim; kusursuz, pürüzsüz, lekesiz tenime, yüzüme kurulmuş gözlerim, burnum, ağzım; önümde dursun istediğim şey buydu. Kendi yüzüm bana huzur veriyordu, kendi bedenim bana huzur veriyordu ve kim tarafından, ne tarafından nereye sürüklenirsem sürükleneyim, zihnimde hiçbir şeyin kendi varlığımın önüne geçmesine izin vermiyordum.

İşte böyle yaşadım; yalnız ama olduğum ve tanıdığım, dönüşeceğim ve tanışacağım her şeyle ve herkesle birlikte, içinde bulunduğum andan, şimdimden ayrı yaşadım; ama şimdimden ayrı var olmam imkânsızdı. Bir gün babamı gördüm. O da beni gördü. Göz göze gelmedik. Konuşmadık. Bir eşeğin sırtındaydı. Üstünde her zamanki gardiyan üniforması vardı, haki gömleği, haki pantolonu jilet gibi ütülenmişti; sadece gömleğinin omuz kısmında yeni, yeşil-sarı bir şerit vardı. Bu şerit terfi aldığını gösteriyordu. Birine celp götürüyordu; onun varlığı daima kötüye işaretti. Babam nereye adımını atsa, orada birileri babam gelmeden önce sahip olduğundan daha azıyla yetinmeye mahkûmdu.

Sanki böyle doğmuştu: dimdik. Sırtı düz ve dik, dudakları birbirine kenetli, gözleri hiç puslanmamışlarcasına berrak, ayakları tereddütsüzdü, bindiği hayvanlar bile tökezlemezdi. Sanki hiç bebek olmamış, gece yarıları ateşler içinde yanmamış, öksürüklere boğulmamış, nefessiz kalmamış, kimse öleceğinden korkmamıştı hiç. Ona yaraşan güçlenmekti ve güçlendikçe şişmanlayıp tembelleşmedi; pürüzsüzleşti, bileylendi. Onun neyden yapıldığını, özünü görebilmek için gözlerinin içine bakmak zorundaydınız ve o bundan müthiş bir tatmin duyardı; size asla söylemezdi, öğrenmek istiyorsanız gözlerinin içine bakmak zorundaydınız. Herkesin görmek istediği ilk yer gözleriydi ve onunla ilk kez karşılaşanlar, onu tanımayanlar aradıklarının, görmek istediklerinin bu olduğundan tamamen habersizce gözlerine bakarlardı babamın.

Çalıştığım bölgeyi ziyarete gelmişti. Ben işime kısa bir mola verip oturunca yanıma geldi ve bana bir bohça bıraktı. Bohçayı hemen açmadım, eve götürüp gece açtım. Babamın bana hediyesi bir tane ugli ile üç tane greyfurttu. O zaman birden hatırladım: Ben henüz küçük bir çocukken yeni satın aldığı tarlaya götürmüştü beni, bu yeni tarla daha önce almış olduğu tarlanın bitişiğiydi. Nedenini bilmeden, o çocuk benliğimi bana kalacak mirastan –ki bana gösterilen şey buydu, benim mirasımdı– uzak tuttum. Babam bu yeni aldığı tarlaya bir sürü greyfurt fidanı dikmişti ve kollarını iki yana açıp (kendisinden daha zengin birine, her şeye sahip birine daha çok yaraşan bir jestti bu) bana fidanları göstererek greyfurtun Batı Hint Adaları'na özgü bir meyve olduğunu, on yedinci yüzyılda Jamaika adasında ugli'nin insan eliyle mutasyona uğraması neticesinde elde edilmiş bir meyve olduğunu söylemişti. Üstelik bunu öyle bir söylemişti ki kendisini greyfurtla yekvücut görmek istediğini düşünmüştüm. O zaman bana bunu söylerken aklından ne geçiyordu bilmiyordum.

Uzun süre bu şekilde, ne erkek ne kadın ne de herhangi bir şey olarak, hiçbir şey biriktirmeden, geçmişimde kalarak, geçmişimi süzgeçten geçirip bazı şeyleri unutmaya çalışarak ve asla unutamayarak, bazı anılarımı daha canlı tutmaya çalışıp bunu asla başaramayarak yaşamaya devam ettikten sonra, babamdan bir mektup aldım: Beni Mahaut'daki evine çağırıyordu. Mektubu bana veren adamı ilk kez görüyordum, ama adamın başını eğişinden babamın onu iyi tanıdığını anlamıştım. Mektuba iki gün öncesinin tarihi atılmıştı; bunu fark ettim çünkü babamı o tarihten sadece bir gün önce, her zamanki haliyle, küçük görülen bir memur olarak, bazılarının hapsi boylamasına, bazılarınınsa sürekli daha da yoksullaşmasına yol açacak belgeleri taşırken görmüştüm. El yazısı da diğer her şeyi gibi resmiyet tarafından ele geçirilmişti. Birden Lise ve Jack'le birlikte yaşadığım sıralar onlara yazdığı mektupları hatırlamıştım; o zamanlar el yazısı daha yuvarlaktı, sözcükleri rahatsız edici bir şekilde sayfayı ha babam tırmanıp inerdi, "Sevgili Jack ve Madam LaBatte" çok büyüktü, ilk satırın tamamını doldururdu, "Dostunuz" ifadesi ise sayfanın dibine güçbela sıkıştırılmış olurdu. Benden eve dönmemi isteyen bu mektuptaki el yazısı böyle değildi. Harfler çok sert ve pahalı bir dolmakalem ucunun ürünüydü, sulandırılmamış, kopkoyu bir siyah mürekkep kullanılmıştı ve el yazısı resmî belgelerde görülecek türdendi. Kâğıt yumuşacık krem rengi, üstündeki çizgiler ince ve yeşildi. Mektubun tek eksiği devlet mührüydü. Babam erkek kardeşimin çok hasta olduğunu, yakında ölebileceğini yazıyordu; kız kardeşim aksi, huysuz birine dönüşmüştü, Roseau'daki okula gönderilmişti ve orada, Katolik olmamamıza rağmen rahibelerle birlikte kalıyordu; üvey annem ondan –babamdan– uzaklaşmıştı. Babam onlardan erkek kardeşim, kız kardeşim, üvey annem olarak bahsediyordu; ama ben bu sözcükleri şu şekilde değiştirerek okudum: senin oğlun,

senin kızın, senin karın. Onlar onundu, benim değil. Bana hepimizin onun olduğunu anlatmak istiyordu; o an kimseye ait olmak istemediğimi fark ettim, bana sahip olmasına rıza göstereceğim tek kişi bunu yapacak kadar uzun yaşamadığı için kimseye ait olmak istemiyordum; kimseye sahip olmak da istemiyordum.

Yabani bir çalı günlerdir çiçek açıyordu. Mektubu okurken bir yandan da ona bakıyordum. Boğazları uzun ve derin, ağızları kısa ve koni biçimli taçyapraklarıyla bir sürü küçük ve koyu pembe çiçeği vardı. Bir arı sanki çalışmıyor da oyun oynuyormuş gibi sakince, telaşsızca çalılara girip çıkıyordu. Birden yaşamakta olduğum hayattan sıkıldım; işlevini hakkıyla yerine getirmişti. Birden, artık ölü bir adamın giysilerini giymek istemediğimi hissettim. Giysilerimi çıkarıp yaktım. Yıkandım. Onca zamandır kaldığım evi de ayrılmadan önce ateşe vermek istedim, ama yokluğumun dikkat çekmesini istemedim; bir zamanlar orada yaşadığımı da artık orada olmadığımı da kimsenin bilmesini istemedim.

Gece yarısı babamın evine doğru yola koyuldum. Planlanmış bir şey değildi, sadece o an gitmeye hazırdım. Varımı yoğumu küçük bir bohçaya sarıp başımın üstüne yerleştirdim. Ağır değildi, içinde çok fazla şey yoktu. Oraya neyle vardıysam, hâlâ o kadarına sahiptim, sadece artık daha fazla param vardı ve bunun için çok çalışmıştım. Oradan ayrılırken, gece siyahtı, ay gökteydi ama ben göremiyordum; kalın bir bulut asma tavan gibi aramıza girmişti. Yalnızdım. Ayaklarım yolu sanki kendi ellerimle döşemişim gibi iyi biliyordu. Sabaha doğru Roseau'nun içinden geçiyordum. Durmadım. Babamın kızı oradaydı. Lise ile Jack de oradaydı. Bir nebze olsun umurumda değillerdi. Nasıl olduklarını, ne yaptıklarını merak etmiyordum.

Massacre'a varmadan, benden çok büyük olmamasına karşın, benden iki kat yaşlı görünen bir kadına rastladım.

Eskiden babamın evine gelip çamaşırların yıkanması, bahçelerin süpürülmesi gibi işlerde babamın karısına yardım eden kadının ta kendisiydi, onu tanımıştım. Kadın benim çamaşırlarımı yıkamazdı, babamın karısı bunu istemezdi, kaldı ki ben de böyle bir şeye asla izin vermez, her işimi kendim görmeyi severdim. O sabah onu tekrar gördüğümde, bir şehidi andırıyordu ama kendisi ne uğruna şehit olduğundan büsbütün habersizdi, bundan adım gibi emindim. Ellerini önünde, karnının üstünde kavuşturmuş, yürüyordu. Hastalıktan mıydı yoksa hamile miydi bilmiyorum ama karnı şişti. Elbisesi eskimiş, solmuştu, yıkanması şarttı. Ayakları çıplak, saçları taranmamıştı. Onu ilk tanıdığımda sanki yeni oluşturulmuş gibi taptaze bir siyahlığa sahip olan teni artık solgun ve yorgundu, hiçbir şey ona tazeliğini geri veremezdi. Onunla yaşlı bir ağacın kubbesi altında karşılaştık; toprak öyle çok yağmur yemişti ki ağacın kökleri ondan koparılmış, acımasız bir şekilde tabiat güçlerinin insafına bırakılmıştı: ağacın yarısı canlı, yarısı ölüydü. Ama ne kadın ne de ağaç gözümde bir şeylerin simgesine dönüşecekti; aynı anda biraz o biraz öbürü olmaktansa, ya büsbütün ölü ya da capcanlı olmayı tercih ederdim ben, bunu öğrenmiştim.

Babamın evini yeniden görünce gözyaşlarımı tutamadım. Babamın evi Roseau'dan Belmont'a doğru giderken, Mahaut köyünün sonunda kalıyordu. Sarı ahşap iskeleti ve koyu kahverengi pencereleriyle dışarıdan gayet güzel göründüğünü daha önce hiç fark etmemiştim. Kahverengiyle sarının bu tonları kendi başlarına güzel değillerdi, ama evin üstünde güzel duruyorlardı. Yolun karşı tarafı denizdi; alabildiğine gümüşi, alabildiğine engin, alabildiğine mavi, alabildiğine kapsayıcı, alabildiğine acımasız, alabildiğine güçlü ve kayıtsız büyük denizdi yolun karşı tarafı. Ve yüzünü döndüğü denizin heybeti karşısında ev öyle narin, öyle savunmasızdı ki dalgaların zaman zaman ona ulaşabileceğini düşünmek hiç

de yersiz olmazdı. Eski bir ev değildi, babamın talimatlarına uygun bir şekilde inşa edilmişti ama sakinlerinin derdi tasası onu şimdiden çökertmişti: babamın annemi kaybetmekten duyduğu keder ve kendisini değil, ailesinin bağlantılarını ve servetini sevdiği şimdiki karısıyla evliliği; babamın karısının, kocasına çocuk veremediği onca yıl boyunca üstüne çökmüş keder, oğlunun hastalığı, kızının yoldan çıkması. Bu evde bana, kendime ait tek şey göremiyordum; eve baktığımda yalnızca başkalarını görüyordum. Buraya ait değildim. Henüz hiçbir yere ait değildim.

Babamın annemden değil, yeni karısından olan kızı öğlen vakti, güneş tam tepedeyken doğmuştu ve bu iyi bir şey değildi. Günün doğmak için fazla aydınlık bir vaktiydi; böyle bir vakitte doğmak yalnızca tüm sırlarınızın ve yaşanacakları belirleme becerinizin elinizden alınacağına işaret ederdi. Sizi o ince ve şehvetli gaddarlıktan, hayatın kendisinden koruyacak kadar karanlık bir oda yoktu. Babamın oğlunun günün hangi vaktinde doğduğunun ise hiçbir önemi yoktu. Oğlan çocuğu için günün her anı doğmak için doğru andır. Oğlu doğduğunda, babam artık hayatın kendisine âşık değildi; artık hiçbir şeye âşık değildi. Yalnızca her şeyin daha fazlasını istiyordu ve bunları üstünde taşımak istemiyordu. İnsanların, giydiği paltoya bakıp bunun gibi daha ne paltoları olduğunu bilmelerini istemiyordu; o, ayaklarının altına serilebilecek şeyler, olmasa da olur denecek türden şeyler, somut bir işlevi, yararı olmayan şeyler istiyordu. Belki de bunun nedeni, hayatında yararlılığı, muhtaçlığı, arzu düşüncesini yeterince yaşayıp tüketmiş olmasıydı. O bir tarafsızlık hayvanıydı. Sevgiyi özümseyebilir, nefreti özümseyebilir, hayatına devam ederdi. Tutkuları kendisine aitti; herhangi bir mantık yasasına itaat etmezdi, herhangi bir tutkulu inanç yasasına itaat etmezdi, ama yine de onu tutkulu inançlara sahip, mantıklı biri olarak tanımlamak mümkündü. Ben onun

gibiydim. Annem gibi değildim, annem ölüydü. Ben babam gibiydim. Babam hayattaydı.

Kahverengi pencereli sarı evde, babamın oğlu yere serilmiş temiz kumaş parçalarından bir yatakta yatıyordu. Bunlar bitkisel ve hayvansal ürünlerden elde edilmiş hoş kokulu yağlar sürülmüş, özel kumaşlardı. Bu yatak babamın oğlunu kötü ruhlardan koruyacaktı. Yerde yatıyordu, dolayısıyla ruhlar onu yatağın altından da ele geçiremezlerdi. Annesi büyüye inanıyordu. Babası, kendisine boyun eğdirmiş insanlar neye inanıyorlarsa ona inanıyordu. Oğulları ölü değildi. Yaşıyor değildi. Biri ya da öbürü olamaması onun suçu değildi; bu dünyaya getirilmek hiçbir zaman hiç kimsenin suçu değildir, bu sizin kararınız değildir. Hele ki bu oğlan tamamen başkasının fikriydi. Babasına, âşık olduğu kadını unutturmak isteyen annesinin fikriydi o. Ama insana başka bir insanı unutturmak imkânsızdır. Bir olayı unutabilir insan, eşyayı unutabilir, ama kimse kimseyi unutamaz.

Babamın oğlu yatağında yatıyordu, vücudu yara içindeydi; bütün varlığıyla ne ölüydü ne de yaşıyordu. Ekvator frengisi olduğu söyleniyordu; vücudunda yaralar çıkmasına yol açan kötü bir ruh tarafından ele geçirildiği söyleniyordu. Babası bir şeyin, annesi başka bir şeyin çare olacağına inanıyordu; çelişen inançlarıydı, çarelerin kendileri değil. Babam oğlunu iyileştirmek için dua ediyordu, ama göründüğü kadarıyla duaları hastalığı daha da azdırıyordu: Küçük yaralar büyümüş, sol kaval kemiğini örten et, sanki görünmez bir varlık tarafından yenilip yutuluyormuşçasına azar azar yitmeye başlamış, derken kemik ortaya çıkmış, sonra kemik de yitmeye başlamıştı. Annesi önce Dominika'nın yerlilerinden büyüyle uğraşan bir adamla bir kadını çağırdı, sonra Guadalupe adası yerlilerinden bir kadın getirtti; elinde şifayla denizin suyunu aşıp gelen birinin daha başarılı olacağı söylenmişti. Hastalık bana mısın demedi; hiçbir ilke, hiçbir

bilim, hiçbir Tanrı seyrini değiştiremedi ve oğulları öldükten sonra, annesi de babası da bunun başından beri kaçınılmaz olduğuna inanmaya başladı.

Öldü. Adı Alfred'di; ona babasının adı verilmişti. Babası, babam adını İngiltere kralı Büyük Alfred'den alıyordu; babamın gözünde küçümsenmesi gereken bir şahsiyet olmalıydı, çünkü babam bu Alfred'i fatihin dilinden öğrenmişti, şairin dilinden değil —ki şairin dilinden öğrenseydi tutkunun dilinden öğrenmiş olacaktı. Babam kendi adından sorumlu tutulamazdı, ama oğlunun adından o sorumluydu. Oğlunun adı Alfred'di. Babam belki de bir hanedan düşü kuruyordu. Bu düş ancak onun dışında tutulan birine, benim gibi birine, bir kadına gülünç gelirdi; diğer herkes gayet iyi anlardı. Babam bir başkasının varlığıyla yaşamaya devam edeceğini düşlemişti. Parlak bir yüzeyde kendi yansımasıyla kazara karşılaşmak, bunu merak uyandırıcı bulup yansısının aynı zamanda kendi ruhu olduğuna inanmak gibi onur kırıcı bir duruma hiçbir zaman düşmedi. Oğlunda kendisini gördüğüne inanırdı ve her ne kadar ben hiçbir zaman böyle düşünmemiş olsam da belki de haklıydı; oğlunun da tıpkı kendisi gibi olduğuna inanırdı, belki gerçekten öyleydi de, ama babamın oğlu benim böyle bir sonuca varabileceğim kadar uzun bir hayat yaşamadı.

Kardeşim öldü. Ölünce kardeşim oldu. Hayattayken onu hiç tanımıyordum. Annesi gibi siyah saçlıydı. Gözleri de yine annesininkiler gibi kahverengiydi. Yumuşak başlı biriydi, kibardı, ama yumuşak başlılığı ve kibarlığı doğal değildi, cömertliğinden değil, zayıflığından ileri geliyordu. Olağanüstü bir güzelliği vardı, ama bu içinizde ona dokunma isteği uyandırmazdı; itici geldiği için değil, sanki bir bitkiymiş ya da bir masaldan fırlamış gibi, zarar vereceğinizden korkar, dokunamazdınız. Babam oğlunu severdi; oğlu iyiydi, çok miras alacaktı, bir şeyleri çalışarak kazanmanın ne olduğunu

hiçbir zaman bilmeyecekti. Mirasını nasıl koruyacağı ancak benim gibi düş kırıklığına uğramış ve bundan da öte, mirastan mahrum bırakılmış birinin aklına gelecek, ancak böyle birini rahatsız edecek bir düşüncedir. Babası onu severdi, onlar baba oğul adaştılar: Alfred. Bu çocuk öldü. Ölmeden önce bütün vücudu bir irin ırmağına dönüştü. Son nefesini verirken sol bacağından kocaman, kahverengi bir kurt çıktı; kurt bir sabah meraklı biri tarafından keşfedilmeyi beklercesine orada, ayak bileğinin üstünde boylu boyunca uzandı durdu. Sonra da kurudu ve sanki binlerce yıl önce ölüp gitmiş gibi göründü. İşte o zaman, kardeşim son nefesini verirken, kurtla ikisi ayrılmaz bir bütün oldular. Babam hayattan elini eteğini çekmedi, yaşama arzusunu yitirmedi, yalnızca çektiği tüm acılarda bir amacın saklı olduğuna inanmaya başlayıp bu amacın kendisine açıklanacağı günü özlemle bekledi.

Kardeşim öldü ve kardeşim öldüğünde denizler durgundu, ama her zamankinden farklı bir durgunluktu bu; rüzgâr esmedi, ağaçlarda yaprak kıpırdamadı, yer sallanmadı, ırmaklar kabarmadı, gök sonsuza dek mavi kalacakmışçasına, sanki hiç değişmeyecekmişçesine sahte, masum bir mavilikteydi; her şey hep nasılsa, ne yaşanırsa yaşansın nasıl kalacaksa öyleydi; ama babam için dünya artık başka bir yerdi, onun ne istediğine aldırış etmeksizin kendi seyrinde akıp giden hayat karşısında kendisini yeniden ufacık, değersiz ve çaresiz hissediyordu, bugün dönüp baktığımda bunu görüyorum. Benliğine bir sakinlik, azizlerde görülecek türden bir sakinlik geldi; gerçi ben herhangi bir azizin cidden böyle göründüğünden kuşkuluyum; sanki yalnızca tablolarda böyleler.

Kardeşim Roseau'daki Metodist kilisesinin mezarlığına gömüldü. Annesi kahrından sessizliğe gömüldü; o da bir şeyi özlemle beklemişti. Onun beklentisi oğluna, oğlunun önemine dairdi; oğlunun gücü ve başarılarıyla annesine övünç

kaynağı olacağı günleri dört gözle beklemişti o. Oğlu annesine benziyordu; oğlunun güzelliği aynı zamanda annesinin güzelliğiydi. Babamın karısı kendisini oğluna öyle bağlamıştı ki oğluyla beraber kendisi de ölmüş gibi hissediyordu; kendisini gerçekten ölümün kollarına bırakamadı, ama artık sadece bedeniyle canlılar dünyasındaydı, ruhu ölmüş oğlunun yanındaydı. O zaman onun için üzüldüm, ama geçmişte beni öldürmeye çalıştığını, çok büyük olasılıkla başından beri ölmemi dilediğini ve o zaman bile içinde yeniden bunu becerebilecek boyutta bir yaşam enerjisi bulsa beni öldüreceğini unutacak, bağışlayacak kadar üzülmedim. İlahiler okunup dualar edildi; af dilenen dualardı bunlar, düş kırıklığıyla sona ermiş olayları kabullenmeyi, isyan etmemeyi bildiren dualardı. Ama yenilenlerin kaderi böyledir: Olması gereken er ya da geç olur; kaldı ki diğer olasılıkta, zafer olasılığında sonuç trajedi olacak ve yenilenlere şimdi yaşadıklarından çok daha büyük bir yıkım getirecekti. İşte yenilenlerin avuntusu da budur.

Babam, karısı ve kızı; babam, babamın benim dışımdaki diğer kızı ve o kızının annesi bir acı üçgeni, bir suçlama, kuşku ve intikam üçgeni oluşturdular. Babam yaşananların hiçbirini sadece kendi başına gelmiş, bir ona özgüymüş gibi görmedi. Karısıyla didişmedi. Artık karısı da bir düş kırıklığı kaynağıydı. Bense bir yandan babamın geçmişteki düş kırıklığının andacından fazlası değildim, öte yandan sevdiğine inandığı birinden kanlı canlı bir parçaydım. Babam sevemiyordu, ama sevebildiğine inanıyordu ve bu yetmeliydi, çünkü dünyanın belki de yarısı böyle hissediyor. Babam beni sevdiğine inanıyordu, ama ben ona bunun nasıl büyük bir safsata olduğunu tane tane anlatabilirdim; beni kaç kez ölümün pençesine attığını tek tek sayabilirdim; bu dünyayı çözmüş bir adam olma yolunda emin adımlarla ilerlerken bana, annesiz çocuğuna babalık yapmada kaç kez çuvalladığını

bir bir sayabilirdim. Babam seviyordu, gerçekten seviyordu, ama kendisini seviyordu. Belki de tüm erkekler böyle seviyordur. Ardılı olup varlığını sürdürmesini umut ettiği o küçük tekneyi kaybedince, kendi kendisinin mirasçısına dönüştü. Kendi geleceği yine kendisiydi. O ölünce dünya diye bir yer de kalmayacaktı.

Benim varlığım babamın kızı için, diğer kızı için öyle büyük bir huzursuzluk kaynağıydı ki gözünün önünde olmadığım zamanlarda bile yüzünü belirleyen, sırf bana hususi biçimlendirdiği çatık kaşları olurdu. İnatla benim babamın çocuğu olmadığımı, onun çocuğuysam bile, gayrimeşru olduğumu söyler dururdu. Bu nitelemeyi seve seve sahiplendiğimi fark ettiğinde yüzünde peş peşe beliren dehşet ve şaşkınlık ifadelerini görünce ona acıdım. Bir şekilde benden ilham almasını diledim. Dünyaya, annesiyle babasının oluşturduğu dünyaya, "Bana neden değer verilmiyor?" diye sormak istiyordu; ama bunu soramıyor, bunun bir yanıtının olabileceğinden kuşkulanmayı bile göze alamıyordu. Annesi yüzüne bakamıyordu, annesinin gözünde tam bir israftı, annesinin gözünde hayatta olması gereken kişi o değildi. Babası hiçbir zaman yüzüne sahiden bakmamıştı; dolayısıyla onu, oğlu hayattayken nasıl görüyorsa oğlu öldükten sonra da öyle görüyordu. Annesi artık onu daima sessizce karşılıyordu. Babası onunla tek kelime konuşmamaya devam ediyordu.

Babamın kızı okuldan atıldıktan kısa süre sonra hamile kaldı ve işte o zaman benim kardeşim oldu. Bu durumdan kurtulmasına yardım ettim. Zor bir iş değildi; kendi deneyimimden her şeyi hatırlıyordum. Konuyla ilgili en ufak bir şeyin bile dillendirilmesini, duyulmasını istemiyordu, dolayısıyla onu bir süredir yeniden kalmaya başladığım mutfağın arkasındaki küçük odamda sakladım. Hâlâ kendi yemeğimi kendim yapıyordum. Ona güçlü çaylar hazırladım. Ama içindeki çocuk dışarı çıkmayı reddetti, bunun üzerine elimi

rahmine soktum ve çocuğu içinden zorla çekip çıkardım. Kanaması günlerce sürdü. Bedeni acıdan büzülüp ufaldı. Ama ölmedi. Kendi hayatımın hâkimi olmada, özellikle bu konuda öyle ustalaşmıştım ki bu gücü isteyen her kadına verebilirdim. Ama kardeşim benden bunu istemedi. Hiçbir zaman *onun* ablası olmadım; bana hiçbir zaman güvenmedi, bana hiçbir zaman teşekkür etmedi; aksine, kendi hayatımı sımsıkı tutan ellerimi görebilmesi yalnızca benden daha fazla kuşkulanmasına ve beni hepten yanlış yorumlamasına yol açtı.

Okuldan atılma nedeni, bir erkekle gizli bir ilişki yaşamasıydı; okul müdiresi babamıza yazdığı mektupta bu durumu şu sözlerle açıklıyordu: "Elizabeth bir süredir St. Joseph'ten genç bir polis memuruyla gizli bir ilişki yaşamaktadır." Mektup babamın evinin malum odasında, her şeyin âdeta bir resimden (bir fotoğraftan değil, bir yağlıboya tablodan: öyle göz alıcı, öyle sahici ama aynı zamanda öyle ölü) koparılmış izlenimi verdiği odada, masanın üstünde duruyordu. Okumadan edemezdim. Mektup, *Cher Monsieur et Chère Madame,* diye başlıyordu, gerisiyse İngilizceydi. Annesi onunla konuşmadı, babası onunla zaten hiçbir zaman konuşmamıştı, dolayısıyla kardeşim kendi kendine kavga etti. Ve her şeyi inkâr etti. Bir hikâye uydurdu ve bu hikâye benim çocukluğun nasıl bir şey olduğunu, gerçek bir çocuğun neler söyleyip neler yapabileceğini ilk kez anlamamı sağladı. Çocuk ufka bakar ve dünyanın düz olduğuna, ucuna varıp bir adım daha attığınızda hiçliğe düşeceğinize inanır. Çocuk buna inanır, çocuğun inancı budur. Bu inancı gülünç kılan, bilimsel bir açıklama değildir; onu gülünç kılan inanç eksikliği, karmaşıklık eksikliğidir. Kardeşim saf doğruları söylediğine yürekten inanıyordu: Kapalı ortamda tıkılıp kaldığından sürekli evini, güzelim Mahaut'nun ferah düzlüklerini özlüyor, bu yüzden de sık sık manastırın duvarını aşıp yürüyüşe çıkıyordu; ve ne zaman böyle gecenin bir vakti manastırdan

kaçsa, ne tuhaf bir tesadüftür ki aynı adamla, ileride bir gün muhafız olmayı ümit eden Claude Pacquet adında genç bir adamla karşılaşıyordu. Böylesi bir saçmalığa ancak ailenizin konumunun sorgulanamayacağı, dolayısıyla sizin konumunuzun da sorgulanamayacağı, büyük ve rahat bir dünyada yaşıyorsanız gülünürdü. Kardeşimin annesi gülmedi. Babası gülmedi. Ben gülmedim.

Kardeşimin, istemediği çocuğu bedeninden attıktan sonra büsbütün iyileşir iyileşmez yaptığı ilk şey, bana hislerimi darmaduman edeceğini düşündüğü laflar söyleyip yere, önüme tükürmek oldu. Ama ben doğduğumda bile onun on yedisindeki halinden daha büyüktüm; dolayısıyla söyledikleri beni şaşırtmadı. Minnettarlık beklememiştim ama bu hoşuma giderdi. Dostluğunu beklememiştim, buna kuşkuyla yaklaşırdım. O küçük sarı ev her zaman evi olmuştu, ama evdeki boşluğu dolduramıyordu. Babasına çok benziyordu, erkek kardeşinden daha çok benziyordu; teni babasınınkiyle aynıydı, o da tıpkı babası gibi insanların –ırkların değil, insanların– karışımıydı; saçları kızılla altın sarısının karışımıydı ve tıpkı bir koyunun sırtındaki kıllar gibi kıvır kıvırdı; gözleri kül rengiydi, lacivert gökte ay gibiydi; ama yine de güzel değildi, güzellik onun tabiatında yoktu. Öfkeliydi; doğuştan hakkı olanın kendisine peşinen verildiğini hissederek doğmuştu. Bunu ondan alabilecek tek kişinin ben olduğumu sanıyordu. Oysa alamazdım. Ben erkek değildim.

Babası, babam, o zamanlar çoktan aşırı zengin bir adam olmuştu. Bu onun konumundaki biri için, bir yerli için, Afrikalılarla kan bağı olan bir adam için sıradışı bir durumdu. Onun serveti, yerli olarak etiketlenebilecek diğer herkesin gözünde bir mucizeydi. Diğer herkes, yani yerliler adalet ve adaletsizlik meselelerine saplanmış, atalarının mirası iddialarına ve bu adalara gelmelerine yol açmış aşağılanmalara takılıp kalmışlardı; sanki bunlar çok önemliymiş, sanki asıl mesele

bunlarmış gibi. Babam böyle değildi. O olaylara ve tarihe âdeta çağlar boyunca yaşamış biri gibi bakardı ve gördüğü tek şey kısa vadede her şeyin önemli olduğu, uzun vadedeyse hiçbir şeyin bir öneminin olmadığıydı. Her şey hiçlikle, ölümle son bulacaktı; sanki siz hiç orada olmamışsınız gibi yok olacaktı her şey. Ve varlığınız ne kadar görkemli olursa olsun, kimse sizi uğrunuza ölecek kadar, uğrunuza yaşayacak kadar önemsemediğinde, varlığınızın hiçbir önemi kalmıyordu. Her şey önemliydi ve sonra hiçbir şeyin önemi yoktu. Babam servetine servet kattı. Ama bunu insanların gözüne sokmadı. Altın takmadı, gümüş takmadı. Şık, beyaz bir keten takım giyerdi; bu takım öyle güzel dikilmişti, bedenine öyle iyi oturuyordu ki kuşkusuz kendi teni değildi ama pekâlâ olabilirdi. Babam muhteşem görünürdü: yırtıcı kuş gibi, yırtıcı kuş karşısında âciz, küçük bir böcek gibi, ormanın kralı, ovanın hükümdarı gibi, küçük bir memeli gibi. O zamanlar cildi artık kırışmaya başlamıştı, ama kırışıklıklar o kadar ufaklardı ki onları ancak benim kadar ilgili biri fark edebilirdi.

Kardeşim fark etmedi. Babamın serveti onun için sıradışı bir şey değildi. Babam zengindi, o da babasının kızıydı, bu kadar basitti. Nereden aldığını bilmiyordum ama bir tarak almıştı; tarağı ısıtıp kıvır kıvır saçlarında gezdiriyor ve saçları dümdüz oluyordu. Saçları güneş ışığında bir çeşit servet gibi gür, ışıl ışıl parlıyordu. Babası incecik bir adamdı. Yemeğini yerken bundan zevk alıyormuş gibi görünmemeye özen gösterirdi. Kızının beli genişledi, kalçası belini de geçti. Memeleri büyük ama iç gıcıklayıcı cazibeden yoksundu; daha da büyüdüler ama öpülüp okşanmaya davet etmediler. Ah, kendine bu denli yabancı olması beni öyle üzüyordu ki bütün bir gün onun için gözyaşı döktüm. O da kendisine âşıktı, ama onunkisi kendisine değer veren bir aşk değildi.

Sonra bir gün babam bir otomobil satın aldı. Yeni değildi, daha önce bir başkası kullanmıştı ama bunun bir önemi

yoktu; arabası var mıydı, vardı. Her pazar karısıyla kızını alıp Roseau'ya, kiliseye gidiyorlardı. Ardından bazen babamın arkadaşlarından biriyle, İngiltere'den gelmiş bir adamla, bazense ailecek bir yerde oturup güzelce yemeklerini yiyorlardı. Ben onlarla arabaya atlayıp kiliseye gitmezdim, ben zaten bir kere bile kiliseye gitmedim, hakeza onlarla birlikte yemek de yemezdim. Kardeşime bir bisiklet alınmıştı ve bu herkesin sahip olamayacağı bir lükstü. Kızarmış etle puding adı verilen ve kimisi tatlı kimisi tuzlu nişastalı yiyeceklerden oluşan İngiliz usulü Pazar yemeğinden sonra, kardeşim bisikletiyle gezintiye çıkardı. Peki, nereleri gezerdi? Ben bunun St. Joseph'taki adama doğru çıkılan bir gezinti olduğunu daha en başından anlamıştım. Belki annesiyle babası da biliyordu, ama bu konuyu hiç açmadılar; uyarmak şöyle dursun, artık onunla konuşmuyorlardı bile. Kardeşim pazar öğleden sonralarının çoğunda bisikletiyle gezintiye çıkıyordu ve anne babasının evinden ayrılırken herkes bir konuda hemfikirdi: Bu onun özel zevkiydi. Günler kısaldıkça sıcaklıklar düşüyor, günler kısaldıkça güneş ışığı yumuşuyor, günler kısaldıkça ıslak sabahın gerinip esnemesiyle başlayan heyecan azalıyor ve kardeşim tüm o güzel öğleden sonralarında bisikletiyle gezintiye çıkıyordu. Derecelerin, ışığın, günlerin uzayıp kısalmasının hiçbir önemi yoktu, o bir adamla buluşmaya gidiyordu. Ve annesiyle babam onun bir adamla buluşmaya gittiğini de, bu adamın St. Joseph'taki o hiç hazzetmedikleri adamdan başkası olmadığını da biliyorlardı. Ama çoktan karşı çıkamayacak kadar güçten düşmüşlerdi; oğullarının ölmesine karşı çıkmışlardı da ne olmuştu, ölüm gelip oğullarını onlardan koparmamış mıydı?

Bir pazar, kardeşim o adamla gizli buluşmasından dönüyordu, hava iyice kararmıştı. Massacre'la Roseau'nun arasında bir yerde buluşmuş, öpüşmeye başlamışlardı, adam kardeşimin üstündeydi, ikisi de yarı çıplaktı, kardeşim soluk

soluğa kalmış, adam hırıltıyla inlemişti, kardeşim adama onu sevdiğini söylemişti, adam ona karşılık vermemiş ama kardeşim bunu fark etmemişti, adam geri çekilip kardeşimin içinden çıkmış, ama kardeşim ona sarılmaya devam etmişti. Adamın, içindeyken kardeşime zevk verme biçimi, vücudunun beliyle bacakları arasındaki kısmı, sanki sonsuza dek ondan uzaklaşıyormuş gibi geri çekilmesi ve sonra sanki sonsuza dek içinde kalacakmış gibi yeniden içine girmesi; tüm bunlar kardeşim için öyle muhteşem şeylerdi ki bu hissi, bu heyecanı bir başkasıyla da, hatta kendi kendine bile yaşayabileceğinin farkında değildi. Ona âşıktı, peki bu ne anlama geliyordu? Bu benim hiçbir zaman öğrenmemeyi dilediğim bir şeydi, kardeşimi budalalığın vücut bulmuş hali gibi gösteriyordu. Kardeşim bisikletiyle virajı dönüyordu; aylak aylak yürürken bile keskinliğini hissedebileceğiniz virajı dönüyordu, pazar öğleden sonrasıydı ve o adamla buluşmasından dönüyordu. Çok hızlı sürüyordu, yoldan çıktı ve uçurumdan ağaçların tepesine, oradan da volkanik bir patlamanın küçük kalıntıları olan kayalıkların üstüne düştü. Hayatta kalması mucize olarak görüldü ki öyleydi; hayatta kalması bir lütuf kabul edildi, ama bu sadece geleceği öngöremeyen ve tam da bu yüzden geleceğe inanıp güvenenlerin gözünde bir lütuf olabilirdi.

Onu o pazar öğleden sonrası kaderiyle buluşmak üzere yola koyulmadan önce görmüştüm; yüzünde, insanların yüzünde zaman zaman beliren ve benim bugün bilsem de o sıralar bilmediğim o tuhaf ifade vardı: "Şu an atacağım her adım kendi yazgımı belirleyecek" diyen o ifade. Annesiyle anlaşmazlık yaşadığını sanıyordu ama annesinin onunla ilgilendiği yoktu, dolayısıyla aslında didiştiği kişi düpedüz kendisiydi. Beyaz pamuklu bir elbise giymişti; babası pazarları beyaz giymesi konusunda ısrarcıydı ve ısrarının nedeni bunun başkalarının da kabul ettiği bir gelenek olması değil,

onun kendi erdem anlayışına sahip olması, bunu başkalarının erdem anlayışından üstün ve salt kendine özgü görmesiydi. Kardeşim bisikletini alırken benimle karşılaşmış ve yüzünün değişmez görüntüsü halini almaya başlamış bir ifadeyle, dudaklarının kenarları kalkık, gözbebekleri baktığı şeyi odağının dışında bırakacak denli yuvalarının ucuna devrik halde bana bakmıştı. Burun deliklerinden, aldığı değil verdiği havadan hoşnutsuzluk akıyordu. Bana acımasızca bakardı ama bu dert değildi, onun acımasına ihtiyacım yoktu. Bir sonraki görüşümdeyse Roseau'daki hastanede, bir yatakta yatıyordu. Yalnızdı. Benden önce babası yanında durmuştu. Benden önce annesi yanında durmuştu. Ama aynı anda ikisi birden yanında durmamışlardı. On gün geçmişti, on gün önce uçurumdan düşmüştü kardeşim. Hayatın tuhaflığını henüz kavramamıştı, her anın, her günün, her varoluşun kısalığını henüz kavramamıştı; bugün dönüp baktığımda, hiçbir zaman da kavradığını sanmıyorum. Hayatının sonuna geldiğinde mutsuzdu, kafası karışıktı, hayatının en başında nasılsa hâlâ öyleydi diye düşünüyorum. Hayat elbette ki bir gizem değil, bu hayata doğan herkes onun bütün seyrinin fazlasıyla farkındadır; gizem, lanetlenmiş meraklılara kurulmuş bir tezgâhtır.

Kardeşim hastane yatağının kaba örtüleri arasında yatıyordu. Teni soluk kahverengiydi, teni koyu kahverengi pigmentle kaplı bir gazete sayfası gibiydi. Beni gördüğüne sevinecek ya da üzülecek halde değildi. Beni doğru düzgün göremiyordu bile. Onun gözüne üç kişi gibi de görünüyor olabilirdim yüz kişi gibi de; ve yine, üç de olsam yüz de olsam beni sevmiyordu. Ama artık dünyayı da sevmeyecekti. Oraya onu görmeye kendi isteğimle gitmiştim. Böyle bir şey yapmam beklenmemiş, kimse bana bunu yapmamı söylememişti. Beni görünce başını diğer tarafa çevirdi; belki iğrendiğinden belki utandığından yaptı bunu.

Onu altı yatağın daha olduğu ama başka hastanın olmadığı küçük bir odada yatarken gördüğümde, başında bir adam bekliyordu. Bazı pazarlar babam ve karısına akşam yemeğine gelen adamdı bu; hayatımın en uzun dönemini birlikte geçireceğim adamdı, ama o zaman bunu bilmiyordum. Kardeşim başını kaldırıp yüzüme bakmadı, beni görmek istemedi; adam bana baktı ama o an onun için hiçbir anlam ifade etmiyordum, zaten sonrasında da beni orada gördüğünü hatırlamayacaktı. Kardeşim nihayet bana baktığında, her biri bir diğerine kısmen dayatılmış ve fakat hiçbiri tam anlamıyla ben olmayan on farklı kopyamı görüyormuş gibi gördü beni. Bu halim karşısında bocaladı ve öfkeyle başını çevirdi. Onu, o an orada öyle yatarken gördüğümde içimde uyanan merakı bastıracak kadar olsun sevmiş olmalıyım: Ona bunu yapan, onu sonsuza dek her şeyi bulanık görecek, yarı kötürüm biri haline getiren adam nasıl biriydi?

Babam dünyayı nasıl bulduysa öyle almış, sonra da onu kendi heves ve arzularına göre yontmuştu, üstelik kendisi de bu dünyadaki diğer erkekler tarafından, onların kendi heves ve arzularına göre yontulurken başarmıştı bunu. Bu dünya içinde dünyayı hiçbir zaman sorgulamadığı kanısındayım. Zengin bir adamdı; ondan daha zengin adamlar da vardı, onlardan da daha zengin adamlar da. Hepsinin sonu aynı olacaktı, onları bu sondan hiçbir şey kurtaramayacaktı. Babam çabalayıp durmaya duyduğu inancı yitirecek kadar uzun yaşamıştı, ne yaparsa yapsın hiçbirinin gelecekte bir değeri olmayacağını biliyordu, ama bu dünyanın maddi getirilerine dönük ilgisi onun için bir çeşit uyuşturucuydu: Bağımlıydı, bırakamıyordu. Artık tek mirasçısı olan kızının (oğlu ölmüştü, karısı ölmüştü, ben kendimi bu konumdan uzak tutmuştum) babasının dünyanın işleyişine dair hissettikleriyle uzaktan yakından ilgisi yoktu, kaldı ki sırf tabiatı gereği bile dünyaya babasıyla aynı noktadan bakmıyor olabilirdi;

onun gözünde, babasının serveti kendisini gündelik hayatın yükünden, hayhuyundan kurtaran bir şeydi sadece; çok geçmeden yeniden kirlenecek yerleri köşe bucak süpürmekle, yenip bitirilsin, sonra yenileri yapılsın diye boyuna yemek yapmakla, giyilip kirlensin de yeniden yıkansın diye ha babam çamaşır yıkamakla geçip gidecek bir hayattan kurtaran şeydi. Ama yine de babam dünyanın peşinden koşmakta, kardeşimse bunun tadını çıkarmakta haklıydı belki; çünkü bunun tersini, yani ölümü kovalamak gerçekte bir kovalamaca bile olmayacaktı: En kaçınılmaz şeydir ölüm, her türlü belirsizlik içinde tek kesinliktir.

Hastaneden sonra, kardeşimi uçurumun dibine sürüklemiş, hastane yatağına düşürmüş ve hayatının geri kalanında yarı kötürüm bırakmış adamı bulmaya gittim. Hastaneye ziyaretine hiç gelmemişti, belki kazadan bile haberi yoktu. Kardeşim buna inanıyordu, o elbette ki buna inanacaktı; haber gönderebileceği tanıdığı yoktu, kimseye de güvenemezdi. Ona mesajını iletebilecek tek kişi bendim, ama benden böyle bir şey istemesi onun için fazla aşağılayıcı bir şey olurdu, hele ki adamın onun isteğini geri çevirdiğini öğrenmem katlanabileceğinden çok ama çok fazlası anlamına gelirdi. Yine de adamı görmeye gittim. Kibirli biriydi ama kibri alışıldık türdendi; gizli bir inançtan, kendisi hakkında sahip olduğu derinlikli bir bilgiden değil, başkalarının kendisine baktıklarında gördüklerini sandığı şeyden, bu şeyi üstünde taşıyış biçiminden, insanlara dik dik ve zorlayıcı bir şekilde bakan gözlerinden, o kendine özgü yürüyüş tarzından gelen bir kibirdi. Eğlenmeyi bilen biri olsaydım, hayatımda ağız dolusu kahkahalar atmaya ayıracak zamanım olsaydı, onun gibi birinin bana yaşatacağı şey tam da bu olurdu.

Bıyıklı bir adamdı, hangi koşulda olursa olsun, her an sol elinin parmaklarıyla kalın, sivri kıllarını okşayıp burduğu fırça gibi bir bıyığı vardı. Elbisemin yakasını kaldırmış, kollarımı

sıvamıştım; kemerimi tokasından geçirirken, ona kardeşimin hastanede olduğunu ve onu görmek istediğini söyledim. Elizabeth'in bir kız kardeşi olduğunu bilmiyormuş, böyle bir şeyi bilmemesinin dünyasını büsbütün değiştireceğini söylememle bıyığıyla oynayıp kendisinden başka kimsenin duyamayacağı kadar kısık sesle güldü. Elleri haz vermek şöyle dursun, ilgi gösterme yeteneğinden bile yoksundu; geniş ve kalın dudakları kendi kendilerini, birbirlerini tatmin etmekle meşguldü. Kardeşimin yatağının baş ucundan kalkıp bu adamı görmeye giderken, onu merak ediyordum, ama bu öyle aman aman bir merak da değildi. Sonuçta kardeşimi bu beş para etmez herifi hayatından çıkarmaya ikna etmek için çok mu geçti yoksa hâlâ böyle bir olasılık var mıydı görmek istemiştim; fakat en nihayetinde umursamadım ve yine en nihayetinde bunun hiçbir önemi yoktu.

Evlendiler, ama öncesinde uzun yıllar geçmesi gerekti: Üç yıl, dört yıl, beş, altı, derken tam yedi yıl geçmesi gerekti. Kardeşim kazadan sonra hiçbir zaman tam anlamıyla iyileşmedi, bütün vücudu yara izleriyle doluydu, öyle ki sınırları çizilmiş, sonra sil baştan yeniden çizilmiş bir harita gibi görünüyordu: hiçbir zaman gerçekten sona ermeyen savaşların ürünü. Kardeşim bir süre günlerce, gecelerce ağladı. Sonra gözyaşları dindi ve bir daha hiç ağlamadı. Bekledi. Yedi yıllık bekleyişinin ardından, bir gün babamın evine bir kadın geldi ve kardeşimi sordu. Kardeşim geldi ve kadın elindeki küçük bohçayı kardeşime uzatarak bohçanın içinde bir çocuk olduğunu söyledi; annesi oydu, babası ise Pacquet'ti. Kadın bunları söyleyip çekti gitti. Çocuğa kardeşimle ben baktık, daha doğrusu ben baktım, çünkü kardeşim bırakın küçücük bir çocuğu, kendisine bakmaktan âcizdi. Çocuk büyüyüp güçlenmedi, iki yıl sonra da öldü; hastalığının boğmaca olduğu söylendi. Çocuğun hayatı, sanki hiç yaşanmamışçasına fark edilmeden geçip gitti. Babam çocuğun, oğlu Alfred'le aynı

mezarlığa gömülmesini yasakladı. Sonuçta çocuk babamın çok da önemsemediği küçük bir Hristiyan mezhebinin ölülerinin arasına gömüldü.

Düğünlerine davet edilmedim. Evlendikleri günün diğer günlerden hiçbir farkı yoktu. Yağmur yağdı, yağmur dindi, gökyüzü ineğin memelerinden eskimiş bir kovaya henüz sağılmış sütün rengindeydi; iyiye ya da kötüye işaret eden tek şey yoktu. Her şey bu eşleşmeye kayıtsızdı. Kardeşim beyaz ipek bir elbise giydi; bu elbise çok uzaklardan, Çin'den gelmişti, ama kardeşimin İngiliz ipeği içinde evlendiği söylendi. Boynuna inci gerdanlık taktı; bu gerdanlığı babam karısına vermişti, ama nereden bulup almıştı bilmiyorum. Kardeşim mutluluktan uçuyordu. Güzel değildi. Kaza vücudunu büsbütün biçimsiz hale getirmişti: gözleri odaklanma sorunu yaşıyordu, bir bacağı diğerinden daha uzundu, dolayısıyla topallıyordu. Ama onu çirkin yapan bunlar değildi; evet, gözlerindeki odaklanma sorununun yarattığı iç çalkantılar yüzünde bir acziyet ifadesine, topallaması da gören herkesin ona acımasına yol açmış olabilirdi. Ama kardeşimi çirkin yapan bunlar değildi; kardeşim çirkindi çünkü artık daha da kibirliydi, sesi kabalaşmış, bakışları sertleşmiş, vücudu genişleyip hantallaşmıştı; öfkeli değildi, aşkın bir erkek üzerinden geldiğinde yarattığı düş kırıklığını yaşayan bir kadındı sadece.

Evlendikten sonra, kardeşimin anne babasıyla birlikte yaşamaya başladılar, babam bunun benim için tehlike arz eden bir durum olduğunu en başından kestirmişti ve bunda haklıydı. Kocası onu sevmiyordu, kardeşim bunu biliyordu. Kocası beni de sevmiyordu, ama kardeşim bunu bilmiyordu. Kocasına Mösyö Pacquet diye hitap ediyordum ve bu resmiyetin onu cinsel anlamda arzulamak şöyle dursun, ona karşı ne denli ilgisiz olduğumu göstermesini umuyordum. O da bana matmazel diyordu; pekâlâ küçük hanım da diyebilirdi,

ama sözcüğün dudaklarından tumturaklı bir şekilde dökülmesi hoşuna gittiğinden matmazel diyordu. Ki çok geçmeden babam gerekli ayarlamaları yaptı ve beni kardeşim kötürüm halde hastanede yatarken onun tedavisini yürüten doktor arkadaşıyla birlikte yaşamam ve aynı zamanda onun yanında çalışmam için Roseau'ya gönderdi.

Dünyayı döndüren nedir?

Böyle bir soruyu kim niye sorar?

Derisinin soluk rengiyle övünen bir erkek bu soruyu el üstünde tutar, çünkü bu bir arzunun gerçekleşmesi değildir, kendi payına herhangi bir çaba sarf ederek elde ettiği bir şey değildir; o böyle doğmuştur, kutsanmış, böyle olsun diye seçilmiştir ve bu yüzden hiyerarşiler merdiveninde ayrıcalıklı bir konumdadır. Bu adam bir yaylada –deniz seviyesinde değil– oturur ve gözünün gördüğü her şeyin; bereketli çayırlar, engin düzlükler, derinlerinde cevherler saklayan yüce dağlar, çalkantılı denizler ve dingin okyanusların hepsinin onun olması gerektiğinden adı gibi emindir. "Dünyayı döndüren nedir?" sorusunu sorarken, görüp göreceği her şey avucundadır, her şey öylesine güvendedir ki ara ara avucuna bakmayı keser; kendisini ihbar edebilir, tüm bunların elinden alınmasını talep edebilir, ana rahmine düştüğü âna, doğduğu güne lanetler yağdırabilir, derken gece bastırır, uyur ve sabah uyandığında her şeyin hâlen güvende, hâlen avucunda durduğunu görür, sonra tekrar sorar: Dünyayı döndüren nedir? Üstelik şimdi bir yanıtı da vardır; bu yanıt cilt cilt kitaplar tutacaktır, birbirinden tamamen farklı sayısız yanıt ve birbirinin aynısı sayısız erkek vardır.

Peki, ben ne sorayım? Ben hangi soruyu sorabilirim? Benim elimde avucumda bir şey yok, ben erkek değilim.

Dünyayı bana ve benim gibilere karşı döndüren nedir? Bunu sorarım ben. Bu soruyu sorarken elimde avucumda hiçbir şey yok, bir şey araştırıyor değilim; cilt cilt kitaplar tutacak yanıtlar bulma lüksüm yok. Ben bu soruyu sorarken, sesimden çaresizlik fışkırıyor.

Bir haftada yedi gün var, neden böyle bilmiyorum. Ben böyle şeylere ihtiyaç duymuş olsaydım, benim günlere, haftalara, aylara, yıllara ihtiyacım olsaydı, onları bu şekilde düzenler miydim emin değilim. Ama sonuçta böyleler.

Roseau'da bir pazar günüydü, sokaklar can sıkıcı, yarı yarıya boş, sessiz ve temizdi, rıhtımda deniz bir şişenin içindeymişçesine durgundu, evlerden o alışıldık bağırış çağırışlar yükselmiyordu, gökyüzü maviydi ve bu hem bunaltıcı hem de sıradan bir mavilikti. Roseau'daki nüfusun, daha doğrusu benim gibilerin nüfusunun çanına çok uzun zaman önce ot tıkanmıştı; hep yabancı, hep marjinal kılınmış bizler bütünlükle, kendi buluşumuz olan içsel yaşamla bağımızı uzun zaman önce yitirmiştik ve günlerden pazardı; dolayısıyla bazılarımız kendi akıllarını, mantıklarını yitirmiş, kendilerinden geçmiş halde kiliseye gidiyor, kiliseden dönüyorlardı. Bu eylemde –kiliseye gidip kiliseden dönme eyleminde– bir emir, bir ferman havası vardı. Aynı zamanda bir kez daha yenilmek anlamına geliyordu bu eylem; yenilenler yenenlerin Tanrılarına inanmaya başlamamış olsalardı, bunun hayatlarındaki karşılığı ne olurdu? Bir kilisenin yanından geçtim. Kilisenin kendisinin, bu küçük, hoş yapının, sadeliği ve ruhaniliğiyle İngiltere'nin kuytu bir köşesindeki küçük bir köy kilisesinin replikası olması arzu edilmişti. Ama çağının ve coğrafyasının tüm tipik özelliklerini taşıyan bu kilisenin her santimetrekaresi köleleştirilmiş insanlar tarafından inşa edildi, bu kilisenin inşasında sayısız insan –ki artık hepsi birer köleydi– öldü ve efendileri onları öyle bir yöne bakacak şekilde gömdürdü ki mahşer günü gelip de tüm ölüler

dirildiğinde, bu kölelerin yüzleri cennetin sonsuz aydınlığına değil, cehennemin sonsuz karanlığına dönük olacaktı. Onlar, köleler, yüzleri doğuya bakmayacak şekilde gömüldüler. İyi de, her şey bir yana, kölelerin sonsuz aydınlığa bakmak gibi bir dertleri var mıydı, ya onlar sonsuz karanlığı tercih ediyorlarsa? Bu soruların yanıtlarının artık kimseye bir yararı olmayacak, asıl acı olan da bu.

Ve işte bir kez daha: Dünyayı döndüren nedir? Kiliseye doluşmuşların çoğu bunun yanıtını bilmek isteyecektir. Çünkü hep bir ağızdan ilahi okuyor, şunu diyorlardı: "*Ah, İsa, söz verdim / Ömrüm boyunca hizmetindeyim. / Yeter ki hep yanımda ol sen / Efendim ol, dostum ol.*" Kapıyı çalıp onlara, "İzin verin de içeri gireyim," demek istedim. "İzin verin, içeri gireyim de size bir şey diyeyim: Bu efendi ve dost olma işi mümkün değil; efendi başka şey, dost başka şey, ikisi birbirinden tamamen farklı, efendiden dost olmaz." Kaldı ki kim böyle bir şeyi ister ki? Aynı anda hem efendi hem de dost olmayı kim ister? Bir erkek bunu isteyecektir. Ardından, "Dünyayı döndüren nedir?" diye soracak ve kendi yanıtlarını yerçekiminde, hayalî çizgilerde, enlemlerde, boylamlarda, akılda, mantıkta ve korkunç bir yüzsüzlükle adalet fikrinde bulacaktır. Ve sonra, nihayet bunlarla da işi bitince, "İyi, hoş da dünyayı döndüren nedir?" diye sorup pişkin pişkin sırıtarak şu sözcükleri sıralayacaktır: Entrika, üçkâğıt, cinayet.

Bu erkek, bu adam, kiliseye doluşmuş insanlardan büsbütün habersiz değildir, aynı insanların kendi küçük evlerindeki hallerinden de haberi vardır. Bu adamın adı John, William ya da öyle bir şeydir. Bir karısı vardır, karısının adı Jane, Charlotte ya da öyle bir şeydir. Bu adam yağmurkuşlarını vurur, bu adam yağmurkuşlarının yumurtalarını yer. Bu adam dilerse sade bir hayat sürer, aşırılıktan kaçınır, dilerse hayatı etkinliklerden, ritüellerden, seremonilerden geçilmez. Esaretindeki onca insandan habersiz değildir bu adam; gün olur

içinde bulundukları koşullardan hoşnut kalıp onları bu şekilde tutmak için ölümü pahasına çabalar, gün olur koşulları hoşuna gitmez ve onları bu durumdan kurtarmak için ölümü göze alır. Ama ne halde olduklarından asla habersiz değildir. Onlar tarlayı eker, hasadı kaldırır, adam onların emeklerinin meyvelerini dikkatle, bir bir sayıp hesaplar; daha sonra bu emeklerin meyveleri birörnek balyalar halinde paketlenerek rıhtımda gemilere yüklenmeyi bekler. Bu adam kâr eder; bazen beklediğinden de fazla, bazen tahmin ettiğinden daha az kâr eder. Onca insanın temsil ettiği gerçek işte bu kâr sayesinde gizli tutulur. Çünkü "Efendim ve Dostum" diyen bu adam kocaman bir ev diker, evin tüm odalarını ısıtır ve çok uzaklarda bir yerden, dünyanın başka bir kuytu köşesinden geldiği için son derece değerli görülen bir kumaştan, yine orada da zorla çalıştırılan, çalışırken sakat kalan, gencecik yaşta ölen, adı sanı bilinmeyen onca insanın emeğinin ürünü kumaştan yapılma koltuğunda oturur; koltuğunda oturup pencereden dışarıyı izler; alnını, burnunu, incecik dudaklarını cama yapıştırır; mevsim kıştır (benim hiçbir zaman görmeyeceğim bir mevsim, hiçbir zaman bilmeyeceğim bir iklim ve bilmediğim için, bana herhangi bir güzelliği çağrıştırmadığı için de kuşkuyla yaklaşıyor, ona alışık olanlara tepeden bakıyorum, ama ben, Xuela, bundan daha fazlasını yapacak konumda değilim). Çimenler canlı ama uzamıyor (uykudalar), ağaçlar canlı ama serpilmiyor (uykudalar); acımasızca kırpıldığından başlı başına küçük bir sefalet anıtı gibi duran çit araziyi ikiye ayırıyor; güneş parlıyor, ama sanki bunun için büyük çaba sarf ediyormuş gibi soluk ve zayıf ışığı. Adam bir mezarlığa bakmıyor; adam sahip olduklarının yalnızca küçük bir kısmına, toprağın önce sertleşip sonra yumuşaması, sonra tekrar sertleşmesi sonucunda oluşmuş, mezarları andıran düzensiz tepeciklere bakıyor; atalarını ve onların tüm yapıp ettiklerini barındıran bu tepeciklerde ona

ve yapacaklarına da ardıllarına ve ardıllarının yapacaklarına da bol bol yer var. Adam alnını, burnunu, incecik dudaklarını cama iyice yapıştırıyor; önündeki sabit toprak zihninde mavi bir denize, kül rengi bir okyanusa dönüşüyor; ve bu mavi denizde, bu kül rengi okyanusta gemiler beliriyor; ve gemiler hıncahınç insan dolu, ve hıncahınç insan dolu gemiler tekrar tekrar mavi denizin dibini, kül rengi okyanusun dibini boyluyor. Bu mavi deniz, bu kül rengi okyanus adamın sahip olduklarının yalnızca bir kısmı; ve pürüzsüz ve durgun yüzeyleri imzalanmış anlaşmaların, cayılmaz vaatlerin izlerini taşıyor; yine de mezarları andıran düzensiz tepecikler şeklinde görünüyorlar, küçük dalgaları yutan küçük dalgalar ölçülebilen bir derinliği gizliyor ama bu derinliğin sırrına ermek korkuyu alt etmeye yetmiyor. Adam penceresinin dışında uyuyan toprağın tarafsızlığını pekâlâ bilir; bu toprak adamın zararlı gördüğü böceği de saygıyla andığı atasını da adamın kendisini de kabul edecektir; ama uyuyan toprak bellenir, mevsim bahardır (baharı bilmiyorum, baharda bir sevinç kaynağı bulmuyorum, baharla haşır neşir insanların benden daha eksik olduğunu düşünüyorum, ama ben, Xuela, hislerime anlamlar yükleyecek konumda değilim) ve artık adam toprağa ne yapılmasını istiyorsa o yapılacaktır. Adam mavi denizin, kül rengi okyanusun tarafsızlığını da pekâlâ bilir, ama bu soğuk, engin su mezarları bellenemez, hiçbir mevsim onları kendisine yontamaz; mavi deniz, kül rengi okyanus adamın dünyevi mutluluğunu temsil eden her şeyle (hıncahınç insan dolu gemilerle), adamın mutsuzluğunu temsil eden her şeyle (hıncahınç insan dolu gemilerle) birlikte adamın kendisini de alacaktır.

Bir kış öğleden sonrasıdır, adamın başının üstündeki gök mavidir ve bu hem bunaltıcı hem de sıradan bir maviliktir, maviliğin ortasında saf beyaz bir ay duruyordur, ay saf beyazdır ama dolunay değildir. Adam korku içindedir.

Adamın adı John, adam mavi denizde, kül rengi okyanusta yelken açan gemideki insanların efendisi olabilir, ama denizin, okyanusun efendisi değildir. Efendi konumundaki kişi olarak, gereksinimleri açık ve her şeyin üstündedir, bu yüzden merhametsizdir, acımasızdır, gaddardır. Sıcacık odalı evinden bağımsız, bir tür sıradanlık anlaşması gereği, kumaşlara sarılıp giydirilmemiş, karnı doyurulmamış bir erkek konumunda, bir zamanlar efendilik ettiği herkesle, her şeyle aynı yazgıyı paylaşıyordur; penceresinin ardındaki toprak onu içine alacaktır, hakeza mavi deniz, hakeza kül rengi okyanus da öyle. İşte o an, kendisini sıradan bir erkekle aynı konumda bulduğu an, efendinin dost olmasını ister, kendisinden tam da veremeyeceği şeyi ister, böyle bir şeyin mümkün olmadığını bilse bile ha babam ister; *böyle bir şey mümkün değildir*, ama adamın elinde değildir, çünkü insan daima önce kendisi için üzülür. Ve işte bu kişi, bu adam o an ihtiyaç duyduğu şeyi söyler, "Tanrı yargılamaz," der, ve bunu söylerken, "Tanrı yargılamaz," derken çocuksu bir tavır takınır, elleri dizlerinde bağdaş kurup oturur, bir kıssayı, "Çiftçiyle Buğday" kıssasını kendi kendine anlatıp durur, sonra da bu kıssadan kendisine faydalı bir hisse çıkarır: İster kayalıkların arasında ister bir sığlıkta ister iyi toprakta yetişsin, der, Tanrı'nın sevgisi tüm buğdayların üstünde eşit ışır.

Kendi kendime verdiğim bu kısa ve sert vaaz bilmediğim bir şey değildi. Bu bakışa yeni, taze bir ağırlık katan bir olayla karşılaşmadan geçirdiğim günlerin sayısı yok denecek kadar azdı, çünkü benim için tarih kutlamalarla, bandolarla, tezahüratlar, kurdeleler, madalyalarla, havaya kaldırılıp neşeyle tokuşturulan ince cam kadehlerden yükselen çınlamalarla, yani zafer sesleriyle inleyen büyük bir sahne değildi. Benim için tarih salt geçmişten ibaret değildi; hem geçmişti hem de bugündü. Yenilgimi dert etmiyordum, dert ettiğim şey yenilgimin bu denli uzun sürmek zorunda olmasıydı;

geleceği görmüyordum ki belki de olması gereken de budur. İnsan böyle bir şeyi neden görsün ki! Ama yine de... yine de, hiçbir zaman dosdoğru önüme bakmadığımı bilmek beni üzüyordu; daima arkama baktım ben, zaman zaman yana da baktım ama çoğunlukla arkama baktım.

O pazar önünde durduğum kilisenin yabancısı değildim. Ben o kilisede vaftiz edilmiştim; babam kilisenin öyle seçkin bir üyesine dönüşmüştü ki artık pazar sabahı ayinlerinde kutsal kitaptan pasajlar okumasına dahi izin veriliyordu. Birden cemaat sanki vaazıma kulak vermiş gibi topluca kiliseden çıktı; böyle bir insan topluluğuna katılarak ettiği ihanetin artık ufacık bir izini dahi taşımayan babam da, yanında çalıştığım ama nefret etmediğim, aynı yatakta yattığım ama sevmediğim ve nihayetinde evleneceğim ama hâlâ sevmeyeceğim adam, yani Philip de aralarındaydı. O sırada cemaat müthiş derin bir doyuma ulaşmıştı, fakat her birinin doyum düzeyi farklıydı; babamınki Philip'inkinden daha az gibi görünüyordu; çünkü babam, Philip'e kıyasla cemaat içinde daha az güvenli bir konumdaydı. Ama babam akıl almaz bir taklit ustasıydı: Sıradan birini nasıl perişan edeceğini de, perişan birini gecenin bir vakti, gecenin fazlasıyla iyi bildiği fakat doğrudan doğruya kendi ağzından dökülen bu sözcüklerden istemsizce kaçan kişinin kendisinin büsbütün yabancısı olduğu acı dolu bir çığlıkla, "Dünyayı bana karşı döndüren nedir?" diye figan edecek hale nasıl getireceğini de iyi bilirdi. Bunun somut bir örneği hemen az ötemizde duruyordu; kilise avlusunun bitişiğindeki mezarlığın en uzak köşesinde Lazarus adında bir adam yeni bir mezar kazıyordu; kiliseden bu kadar uzak bir noktaya gömülecek kişi yoksul biri olsa gerekti, olasılıkla malum perişanlardan, sefillerden biriydi. Lazarus'u tanıyordum –masumane bir umut anında bu adı almış olmalıydı; annesi, böyle bir adın ilahi bir ikinci şans olarak zenginlik ve güç getireceğini, bir şekilde

oğlunu yaşayan ölü olmaktan, yani kendi hayatından koruyacağını düşünmüş olsa gerekti; ama bu ad hiçbir işe yaramamıştı: Lazarus ölü doğmuştu ve yine ölü olarak ölecekti.* Babamın asalak gibi sırtından beslendiği sayısız insandan biriydi (babamın birlikte kiliseye gittiği insanlar bile babamla asalakça bir ilişki içindeydi) ve ben onu tanıyordum, çünkü annem bu mezarlıkta yatıyordu (durduğum noktadan mezarını göremiyordum); bir gün annemin mezarını ziyarete gittiğimde, mezarlıkta onunla yüz yüze gelmiştim; bir elinde bir şişe –50 cl'lik bira şişesi boyutunda– beyaz rom vardı, diğer eliyle pantolonunun belini tutuyordu; bir böcek, ağzının kenarında oluşmuş salya göleğinden beslenmeye çalışıyordu. Lazarus başta rom şişesini tutan eliyle böceği savuşturmayı denediyse de böcek inat etti ve bunun üzerine Lazarus hesapsızca, tamamen içgüdüsel bir tepkiyle diğer elini pantolonunun belinden çekip böceği kovaladı. Böcek uçtu gitti, bir daha da geri dönmedi, ama bu esnada Lazarus'un pantolonu da bileklerine indi, bunun üzerine Lazarus yine hesapsızca, yine tamamen içgüdüsel bir tepkiyle eğilip pantolonunu çekti ve biraz önceki haline geri kavuştu: suçlular, bitkinler ve ümitsizlerin hayat dediği bir olaylar silsilesi sonucunda aklını yitirmiş zavallı bir adam. Fazla çalıştırılmış bir hayvanı, canlı bir leşi andırıyordu; derisinin altındaki kemikleri sayılıyordu, ekşi ekşi kokuyordu, pis kokuyordu, çürüyen bir yiyecek gibi, gerçek çürüme başlamadan hemen önce, o tatlı safhada son derece lezzetli olabilen ama artık çürümeye başlamış bir yiyecek gibi kokuyordu; tek canlı kalmış parçası kasık kıllarıydı; geniş bir daire şeklinde uzayıp kasıklarının büyük bir bölümünü kaplamıştı, edep yerini neredeyse büsbütün örtüyordu; ve kızıldı, hediye paketi kızılı ya da

* Beytanyalı Lazarus: Yeni Ahit'te, öldükten sonra İsa tarafından diriltildiği belirtilen kişi. Bu ifade aynı zamanda çok yoksul, dilenci vb. anlamlarında da kullanılmaktadır. –ç.n.

çabucak alev alan bir şeyin kızılıydı. Bir mezarcıyla aramda geçen bu kısa buluşmanın başı yoktu, dolayısıyla sonu da olamazdı; ben, "İyi günler," dedim, o, "He he," dedi ve bu iki çift söz aynı anda söylendiğinden, o benim ne dediğimi duymadı, ben onun ne dediğini duymadım ki asıl mesele tam da buydu. Onunla benim birbirimizi gerçekten duymamız söz konusu bile olamazdı; bunun acısıyla kendimizi öldürebilir ya da öğle vakti kasaba meydanında herkesin gözü önünde darağacına asılmamızla son bulacak bir olaylar silsilesini başlatabilirdik. Ama Lazarus iş aletlerini, küreğini, tahta merdivenini ve halatlarını muhafaza ettiği taş morga girip gözden kayboldu.

Cemaat kilisenin merdivenlerinde durmuş, sırf kendileri için de olsa Tanrı'nın lütfu olduğundan emin bir şekilde, artık iyiden iyiye kızmış güneşin tadını çıkarıyordu: Konuşuyor, dinliyor, gülüşüyorlardı, aynı yuvadan çıkmış karıncalar gibi hoş bir tablo çiziyorlardı; çünkü Lazarus bu tablonun dışındaydı, ben bu tablonun dışındaydım. Birbirleriyle vedalaşıp evlerinin yolunu tuttular; evlerine varır varmaz, İngiltere'de çay ağacı diye bir şeyin yetişmediğini pekâlâ bilerek bir fincan İngiliz çayı içeceklerdi; sonra gece olacak ve uyumadan önce, İngiltere'de kakao ağacı diye bir şeyin yetişmediğini pekâlâ bilerek bir fincan İngiliz kakaosu içeceklerdi.

Hayatımın o döneminde böyle bir gün nasıl sona eriyordu? Yatağımda çırılçıplak uzanıyordum, bacaklarım Philip'in bacaklarının üstündeydi ve o da çırılçıplaktı. Biraz önce içimden çıkmıştı, ardından da içimden tükürüğe benzer, sıcak bir sıvı akıp çarşafta ıslak bir leke oluşturmuştu. O da tanıdığım çoğu adam gibi iyi olmadığı bir uğraşa takıntılıydı, ama o, yönergeleri çok iyi dinliyor, ne yapması gerektiğinin söylenmesinden korkmuyor, yapılması gerekenleri harfi harfine bilmiyor diye utanmıyordu. Peyzajı tekrar tekrar düzenlemeye saplantılı bir merakı vardı; onunkisi zorunluluktan değil, ürün yetiştirmek

için değil, keyfine bahçecilikti, sırf hoşuna gittiği için çiçekli bitkiler yetiştirmek, sonra bu bitkilerden ne yapmalarını istiyorsa tamı tamına onu yapmalarını beklemekti; ve bu uğraşın onun böyle ilgisini çekmesi fazlasıyla anlaşılır bir durumdu, çünkü her ne kadar arkasındaki niyet iyi olsa da sonuçta bu da bir fetih eylemiydi. Odama her zaman nasıl geliyorsa yine öyle gelmişti; hiçbir şey demedi, hiçbir şey göstermedi, hiçbir şey hissetmiyormuş gibi davrandı; ve tüm bunlar bana uyuyordu, çünkü tanıdığım herkes tepeden tırnağa hisler ve sözcüklerle doluydu, dahası genelde bu his ve sözcüklerin çoğu irademe, istediklerime ket vurmaya yönelik olurdu; ama o, o gün odama elinde bir kitapla gelmişti; yıkıntıların, ama kayıp bir uygarlığın kalıntıları gibi değil, bile isteye inşa edilmiş bir çöküşün resimleriyle dolu bir kitaptı bu. O bu düşünceye de, çöküş düşüncesine, yıkım düşüncesine de saplantılıydı ve yine bu da anlaşılır bir durumdu, çünkü onun da bir üyesi olduğu insan topluluğu öyle çok şeye yol açmıştı ki en sonunda bunu yapmadan yaşayamayacaklarını hissetmeye başlamış olmaları pekâlâ mümkündü. O, kitabın sayfalarının arasına bildiği ve sanırım sevdiği bazı çiçekleri koymuştu, ama bunlar Dominika ikliminde yetişemeyecek türlerdi; Philip onları ışığa tutar, bir bir adlarını sayardı: şakayık, hezaren, yüksük otu, fırtına külahı. Sesinde hem fethedenin utkulu melodisi hem de mülksüzleştirilenin kulak tırmalayıcı nağmesi duyulurdu; çünkü çiçek tarhında (bana böyle bir şeyin resmini göstermişti; bazı çiçekli bitkileri bir yerde öbeklemekten başka bir şey değildi) yoklama alırken, âdeta göksel bir uyarıyla transa geçer ve gözünde çocukluğundan sahneler canlanıverirdi: Annesinin her çarşamba yaptığı şey, babasının bıyığını özenle kırpıp düzeltişi, İngiltere kırsalına yağan yağmurun kokusu, ararot nişastasıyla değil, yumurtayla kıvamını bulmuş puding; sonra yazın saçları ilk kesildiğinde kafasının nasıl da düpedüz bir hayvan yavrusunun sırtına döndüğü ve bütün gün kırlarda

yürüdükten sonra nihayet bir yarın tepesine vardığında püfür püfür esen akşam rüzgârının gün boyu pişmiş kafasını nasıl da ferahlattığı; okulda, anne babasından ayrı geçirdiği ilk gece uyumadan hemen önce duyduğu o son ses, İngiltere göğünün özellikle de Paskalya Pazarı'nda nasıl cana yakın olduğu ve bir tenis topundan yükselip bir İngiltere yazı öğleden sonrasının mutlak sessizliğini bozan *flop* sesi –beyaz bir leke–; ve bir elinde çeşit çeşit sebzelerle dolu bir sepet, diğer elinde bahçe küreğiyle, uzun bir kayın ağacının gölgesinde duran annesi: tamamen doğal, kusursuz bir simetriye sahip dış mekânlar ve yeni, son moda ve elbette ki sevimsiz kokulardan arınmış iç mekânlardan oluşan bir bütün.

Yine de tüm bunları anlatırken hiç heyecanlanmaz, sözcükler ağzından tıpkı uçurumun tepesinden aşağı dökülen sular gibi peş peşe dökülürdü; ve ben yorulurdum, tüm bunları üstüme alınır, gücenir, buna bir son vermek için kıyafetlerimi çıkarıp önünde dikilirdim; kollarımı tavana kadar kaldırıp ona önümde diz çökmesini ve ben tam anlamıyla doyuma ulaşana kadar beni yalamasını emrederdim.

Sonra yüzünde gelişigüzel yerleştirilmiş ince çizgilerden desenler oluşurdu; bacak aramda uzayan kaba ve gür kılların yarattığı sığ izlerdi bunlar. İşte o zaman muhteşem bir şekilde insan görünümüne kavuşurdu; suçlarından arınmış bir insan gibi, mutlu değil, sadece büsbütün insan gibi görünürdü. Bir zamanlar gençti, ama o günler geride kalmıştı. Kabaca babam yaşlarındaydı, ellilerindeydi, ama yaşını göstermemesinde şaşılacak bir şey yoktu; babam ne suç işlediyse hepsini insanlığa karşı işlemek zorunda kalmıştı: Yoksullaştırdığı, genç yaşta ölmelerinde büyük pay sahibi olduğu insanların, babasız bıraktığı, sonra da görmezden geldiği çocukların ve daha başka nicelerinin çentiğini yüzünde taşırdı; öte yandan Philip doğduğunda, yapılacak tüm kötülükler zaten çoktan yapılmıştı; o, ölüp giderken ona bunu miras

bırakmış kaç kuşak insanın mirasçısıydı. Bu mirası kuşkusuz ki ona sonsuz mutluluğu, yeryüzünde huzuru getirmemişti, bu mirası onu bilinmeyeni anlamaktan kurtarmamış, hatta onu dünyanın hiç sevmediği bir köşesine, kendisini sevmeyen bir kadının yatağına sürükleyebilmişti. Uzun boyluydu, boyu yatağımdan daha uzundu, bu yüzden yatağımda uyuyamazdı. Özgüvensizliğini ellerinde görebilirdiniz, toplum içinde de özgüvensizdi özel hayatında da; elleri küçücüktü, vücudunun geri kalanıyla orantısızdı, solgundu, uğursuz bir hamamböceğinin pupa evresindeki rengini andırırdı; bir dünya yaratacak, bir dünyayı kazanacak eller değillerdi, bu eller ancak bir dünyayı kaybedebilirlerdi. Bir türlü kurtulamadığım öksürük nedeniyle göğsümü dinlemek zorunda kaldığında bir yılı aşkın süredir yanında asistan olarak çalışıyordum. O sıralar memelerim sürekli aynı hisle yanıyordu; memelerim kızıla kesen kahverengi küçük küreler, uçlarıysa dimdik ve meyve moru rengindeydi; yanıyor, kaşınıyorlardı ve bu his ancak bir ağız, bir erkeğin ağzı onları bir mengene gibi sımsıkı kavrayıp emince geçecekti; bunun gerçek varoluş halimin değişmez bir parçası olabileceğini çok uzun zaman önce fark etmiştim, dolayısıyla bu hissi yatıştıracak bir erkek arıyordum, koca aramıyordum; bu yüzden, "Onunla evlendim çünkü çok yakışıklıydı", "Onunla evlendim çünkü bana güven veriyordu", "Onunla evlendim çünkü ailesini geçindirebilecek biri olduğunu hissettim" gibi cümleler kurmadım hiç. Memelerim bu halde olduğundan, göğüs bölgemi âdeta eski bir yarayı sakınır gibi tülbentlerle sımsıkı sarıyordum. Philip'in muayene edebilmesi için bu sargıyı açmak zorunda kaldım; ve Philip doktor olduğu için bunu onun önünde yaptım. Tülbendi yalnız başımaymışım gibi usul usul, özenle açtım, bunun nedeni Philip'in ilgisini çekmek istemem değil, bir doktorun önünde olmamdı. Sesinin tuhaf bir tonu vardı, ondan çıktığı için tuhaftı ama aynı zamanda tanıdığım

da bir sesti; erkek sesiydi, sıradan bir erkek sesiydi, bildiğim kadarıyla bir erkeğin sesi nasıl olursa öyle bir sesti; dolayısıyla bunu neden yaptığımı dosdoğru söyledim. Ona, memelerimde rahatsız edici bir his olduğunu, bu rahatsız edici hissin hoşuma gittiğini, çünkü bu hissi ancak daha da çok hoşuma giden başka bir hissin, bir erkeğin ağzını memelerime gömmesinin yatıştıracağını söyledim.

Hastalarını muayene ettiği odadaydık, masada oturuyordum, odanın üç tarafı pencerelerle çevriliydi, pencereler açılıp kapanır ahşap çıtalarla örülüydü, panjurlar yarı aralıktı, güneş ışınları çıtaların aralarından içeri sızıyordu, her bir ışın altı-yedi santimetre genişliğindeydi, bazısı odanın ortasına değin uzanıyor, bazısı zeminin farklı köşelerinde kesişiyor, duvara değince kırılıp yarıda kesiliyor ve tüm bunlar odaya tuhaf bir hava katıyordu: gölge ve ışık düzeni, giyinik bir adam, memelerini neden tülbentle sardığını açıklayan bir kadın, rafta duran gaz lambası, kaju ağacından masanın üstünde duran, içi şırıngalar, iğneler ve penslerle dolu bir dizi beyaz emaye kap. Birdenbire çok heyecanlandığından olsa gerek, yanımdan uzaklaşıp yarı kapalı panjurların birinden dışarı baktı ve elbette ki orada dünyanın sonunu gördü, çünkü Roseau göğü zaman zaman böyle görünürdü; Roseau göğü zaman zaman cennet gibiydi, bir şeyleri kafanıza takıp çok fazla düşünmek istemediğinizde gideceğiniz bir yer gibiydi; o an içinden dünyanın bu köşesinde ne işi olduğunu sorgulamış olabilir, onu dünyanın bu köşesine getiren nedenleri içinden bir bir saymış olabilir, bu nedenlerden herhangi biri midesini bulandırmış olabilir. İnsanlar iyi gibi görünen bir şeyin kötü olduğunu anlayıp –ki bunu daha önce belki bir milyon kere yaşamışlardır– kendilerini çaresiz hissettiklerinde, bir şeyin olacağı varsa ne yaparsanız yapın ona engel olamayacağınızı söylerler; ama kimse bunu ölüm döşeğinde söylemez, oysa bu cümlenin kurulacağı tek doğru an o andır,

çünkü başka hiçbir şey kaçınılmaz değildir, belki bunu görecek kadar uzun yaşamayabilirsiniz ama ertesi sabah güneşin doğacağı bile kesin değildir.

Gece ne renkti? Siyah. Odamdaydım. Gecenin hangi vakti yanıma geldi? Çok geçmeden taş kaldırımda gece bekçilerinin çizmelerinin sesini duydum; valinin evini koruma görevinden dönüyorlardı, gerçi bu valinin evini koruma görevinin hiçbir anlamı yoktu, sonuçta kim valinin kılına dokunabilirdi? Ben dokunabilirdim, onun kafasını kesebilirdim; ama sonra yeni bir vali gönderirlerdi, sonra bir yenisini ve sonunda ben bile bu vali kafası kesme işinden usanırdım. Kapımı tıklattı mı? İçeri gir dedim mi? Kapıyı tereddütle mi açtı? Yoksa hışımla kapıyı açıp isteniyor olmanın yol açtığı yersiz bir yüz ifadesiyle mi içeri daldı? Kapının önündeki paspasa ayaklarını sildi mi? Arkasından kapıyı kapattı mı? Yüzü ne renkti? Soluk muydu, hayalet gibi miydi, korkmuş muydu, boş boş mu bakıyordu, üzgün müydü? Yüzü kıpkırmızı, capcanlı, heyecanlı, mutlu muydu? Belki de. Belki de. Mavi bir gömlek giyiyordu; öğlen denizi mavisi bir gömlek giyiyordu ve bu beni şaşırtmıştı, böyle bir rengi seveceğini sanmazdım; ayakkabıları ayağında olmalıydı, banyo yapmış olmalıydı, vücudundan bir koku, bir erkek parfümü, o zamana kadar tanıdığım hiçbir erkeğin satın alamayacağı bir parfüm kokusu yayılıyordu. Elinde bir kitap vardı –bunu başından beri hep yaptı– ve kitap sağ elindeydi, işaret parmağı kitabın arasındaydı. Adımı söyledi. Odam çok küçük değildi, çok büyük de değildi; hemşiresi için, benden daha üst konumda biri için, ondan daha alt konumda biri için, benim dışımda biri, onun dışında biri, benim yerime tutacağı biri ve kendisinin mevcut konumunu koruyacak biri için yaptırmıştı burayı, ama hemşire falan gelmemişti. Dışarıdaki gecenin karanlığını hissedebiliyordum, hiçbir yıldızın aydınlatamayacağı, ayaklarınızın gözleri yoksa sizi tedirginlikten yerinizden kıpırdatmayacak

bir karanlıktı; bir kadın şarkı söylüyordu, duyabiliyordum: İngiliz bir kadındı, hüzünlü bir şarkı, hüzünlü bir ninni söylüyordu, ama kadının kendisi üzgün değildi, üzgün insanlar asla şarkı söylemezler. Odamı taçyaprakları rengârenk boyanmış iki çiçekle –Philip bana bunların papağan laleleri olduğunu söylemişti– bezeli porselen altlığıyla küçük, mavi bir lamba aydınlatıyordu; lamba odaya ne romantik ne kötü ne de sıcak bir ışık yayıyordu; sadece aydınlatıyordu, dahası çok da aydınlatmıyordu çünkü küçük bir lambaydı; bu annemin lambasıydı, annemin son gördüğü lamba ışığı buydu, öldüğünde, yani ben doğduğumda odayı bu lamba aydınlatıyordu; ayrıca yine, içinden çıkmadan hemen önce, üstündeyken bu lambanın ışığında görmüştü annem babamın yüzünü. Ama bu küçük lamba çok fazla ışık saçmıyordu ve Philip elinde bana göstermek istediğini düşündüğü bir kitap tutuyordu; gerçekten böyle düşünüyordu, akşam yemeğine oturmadan hemen önce kitabı raftan seçip aldığı andan beri onu bana göstermek istediğini düşünüyordu; karısı yattıktan sonra üç odanın da eşiğinde dururken, üç odaya da girip çıkarken, sonra evden çıkıp benim odamın yolunu tutarken, odama girerken, bütün bu süre boyunca ve nihayet ona kitabı görmek istemediğimi söylediğim ana kadar hep bana bu kitabı göstermek istediğini düşünmüştü. Yerde oturmuş, dalgın dalgın bedenimin farklı bölgelerini okşuyordum. Üstümde babamın verdiği nankin bezinden gecelik vardı ve Philip içeri girdiğinde bir elim geceliğimin altındaydı, parmaklarım bacak aramdaki kıllarda geziniyordu. O içeri girince telaşla elimi bacak aramdan çekmedim. Adımı seslendi. Doğal bir şekilde, biri size seslendiğinde siz nasıl yanıt verirseniz ben de öyle yanıt vermek istedim. Böyle bir durumda, "Evet?" der ve karşı tarafın ne diyecekse demesini beklersiniz; ama ben bunu yapamadım, sesim elime, elim bacak aramdaki kıllara hapsolmuş gibiydi. Ve Philip başka bir şey demedi. Pantolonunun paçaları ayak-

kabılarının üstüne düşüyordu; pantolonu ketendi ve rengi, bejin sevmediğim bir tonundaydı: uzun zaman önce ölmüş birinin kemikleri bu renktir, boş deniz kabukları bu renktir; bu renk çürümenin renklerinden biridir, ama o bu rengi seviyordu, çoğu kıyafeti bu renkti; ayakkabılarıysa kahverengi, kunt ve parlaktı.

Üstüme yattığını, bacaklarımı beline doladığımı düşlediğim kişi o değildi; kimsesiz değildim, tanıdığım bir adam vardı, bu şekilde düşündüğüm, bu şekilde düşlediğim bir adam vardı, ama bu adam o an o odada yanımda değildi, uzakta bir yerdeydi, nerede olduğunu bilmiyordum ve Philip gelene kadar odamda yalnızdım, bir elimi bile isteye bacak aramdaki kıllara hapsetmiş, kendimi okşuyordum. Philip'in saçları tanımadığım bir hayvanın tüyleri gibi ince ve sarıydı; teni hâlen tenleşme aşamasındaymış, henüz gerçek bir ten halini almamışçasına pembe ve şeffaftı; o güne kadar sevdiğim kimsenin tenine benzemiyordu, düşlediğim ten bu değildi; teninin altındaki damarları görülüyordu ve damarları hoyrat bir terzinin teyellediği iplikler gibiydi; burnu bir huninin ince ucu gibi ince, dar ve sanki tetikteymişçesine kalkıktı; hiçbir zaman alışıp sevebileceğim türden bir burun değildi. Sevebileceğim biri gibi değildi, sevmem gereken biri gibi değildi, dolayısıyla onu sevemeyeceğime ve sevmemem gerektiğine daha o an karar verdim. Hayatın akıp gitmesi gereken bir yol vardır, bu ideal yoldur, kusursuz yoldur; bir de hayatın akıp gittiği yol vardır ve bu yol idealin tam aksi değildir, kusursuzun tam aksi değildir, yalnızca tam anlamıyla olması gerektiği gibi değildir, ama tam anlamıyla olmaması gerektiği gibi de değildir; demek istediğim, herhangi bir durumda on şeyden yalnızca bir ya da ikisi, bilemediniz üçü tam da sizin dilediğiniz gibi olur. Philip adımı seslendi. Elindeki kitabı masanın üstüne bıraktı; meşe ağacından masanın, tabanları pençe şeklindeki üç ayaklı masanın,

İngiltere'den yanında getirdiği ama hiçbir zaman gerçek anlamda kullanamadığı, bu yüzden de bana, daha doğrusu bu odada kalacak kişiye verdiği masanın üstüne bıraktı kitabı. Adımı söyledi ve bunu yaparken adımın tınısında hapsolmuş gibiydi; sesi soluksuz kalmış birinin sesi gibi boğuk ve hırıltılıydı, çaresizlik içinde kıvranıyordu, gözlerinden yaşlar boşanmıyordu ama ağlıyordu, kendisinde değildi, bu odada değildi, bu odaya hiç gelmemiş gibiydi. Geceliğimi çıkarmak üzere başımın üstüne çektim, iki örgü şeklinde örüp başımın iki yanında iki daire şeklinde yukarı doğru sardığım saçlarım kulaklarımı örttü; geceliğimin boynu çok dardı, dolayısıyla böyle kollarım başımın üstünde, başım geceliğimin içinde, çırılçıplak halde onun önünde kalakaldım. Ne kadar böyle durdum bilmiyorum, belki de kısacık bir andı ama o an hissettiklerim beni sonsuza dek büyüleyecekti. Bacak aramda yabancısı olmadığım bir heyecan duydum; birlikte olduğum ilk erkek değildi, ama daha önce bunun ne denli güçlü bir his olduğunu kabul etmemek için kendimi tutmuştum; bu hissi ifade edebileceğim bir sözcükten yoksundum, hiçbir yerde bu hissi ifade eden bir sözcük okumamıştım, kimsenin ağzından bu hissi ifade eden bir sözcük duymamıştım; tatlı bir histi, içi boş ve doldurulmayı, dolup taşmayı bekleyen bir histi. Philip arkama geçti, dili ensemi inip inip çıktı. Geceliğimin tekrar bedenimi örtmesine yardım etti ve sonra saç örgülerimi sırasıyla çözdü. Geceliğimi çıkarmama yardım etti ve geceliğimden kolayca kurtuldum. Beline kahverengi ayakkabısıyla aynı renkte boyanmış kenevirden bir kemer takmıştı, kemerini çıkarmak istiyordum ama onu çıplak görmeye katlanamayacağımı biliyordum; teni âdeta tensizdi ve bu haliyle bana dünyayı, odanın dışındaki dünyayı, karanlık gecedeki dünyayı, karanlık gecenin ardındaki dünyayı hatırlatacaktı; dolayısıyla gözlerimi kapatıp arkamı döndüm ve kemerini çıkardım, sonra kemeri bileklerime dolayıp

ağzımla sıkıca bağladım, ellerimi havaya kaldırdım ve yüzüm yana dönük halde memelerimi duvara yasladım. Arkama geçmesini söyledim, üstüme abanmasını söyledim, yüzüm yüzünün altındaydı; üstüme abanmasını söyledim, sırtım göğsünün altındaydı; sırtıma abanıp elini ağzıma sürmesini söyledim ve hayretle, hissettiğim acı mıydı zevk miydi bilemediğim bir anda elini ısırdım; ayaklarımdan başıma varana değin bütün bedenimi öptürdüm. Dışarıdaki karanlık odaya dört bir yandan yüklendi durdu; odanın içi fısıltılar, soluk soluğa iniltiler, iç çekişler, gözyaşları ve kahkahalarla dolup taşarak küçüldükçe küçüldü; ama tüm bu seslerde, onları sıradan hallerinden uzaklaştırıp dönüştüren ve doğrudan doğruya içinizden gelmedikleri sürece, doğrudan doğruya içinizden geldiklerini fark edeceğiniz âna değin kulaklarınızı kapayan bir burgu, bir eşik vardı; tüm bu sesler benim içimden geliyordu; Philip o sırada sessizdi, Philip böyle durumlarda hep sessizdi; tek söz etmez, tek ses çıkarmazdı, sadece ara sıra adımı mırıldanırdı; bir şey, bir anlam ya da ne yapsa unutamadığı bir anı saklıyormuşçasına adımı mırıldanırdı. Sonra uyudu ve bu halinden memnun birinin, tatmin olmuş birinin uykusu değildi, sarhoş uykusuydu; onun için ifade ettiğim şey huzur değildi (onun benim için ifade ettiği şey de huzur değildi), onun için huzur anlamına gelemezdim, bu onun için tehlikeli olurdu, onu ölü görmeyi baştan çıkarıcı bulur ve böyle baştan çıkarıcı bir şeye direnemezdim.

O dönem karısı henüz hayattaydı, adı Moira'ydı ve henüz hayattaydı; aynı evde, birlikte yaşıyor, aynı anda aynı masaya oturup aynı yemeği yiyor, pek çok şeyi birlikte yapıyorlardı, ama aynı odada, aynı yatakta yatmıyorlardı; pek çok şeyi birlikte yapıyor, kiliseye birlikte gidiyor, aynı anda aynı insanlarla görüşüyor, ama aynı odada, aynı yatakta yatmıyorlardı ve her ne kadar kendim de hep yalnız yatmayı, yalnız uyumayı tercih ettiğimden bu durumu pekâlâ anlaşılır bulsam

da, böyle bir düzene nasıl geçtiklerini, bunu hangisinin talep ettiğini bilmiyordum. Nasıl tanıştıklarını bilmiyordum, bir zamanlar birbirlerine âşık olmuş bir çift gibi durmuyorlardı, ama bu gözleme bel bağlayamazdım, sonuçta hepimiz sürprizlerle doluyuz. Kendisi olmaktan çok memnundu, kendisi olmaktan anladığı İngiliz olmasıydı ve bu gayet anlaşılırdı, çünkü başka bir insanın sınırını aşmak için ihtiyaç duyduğunuz başlıca araçlardan biri kendiniz olmaktan son derece memnun olmanızdır. Saçlarını severdi; saçları siyahtı ve tıpkı erkeklerinki gibi alnının hemen üstünden kesilmişti; ışıltılı görünsünler diye yumurta, bal ve limon suyuyla hazırladığı karışımları sürüp öyle tarardı saçlarını. Tenini severdi, tenini asla balmumu gibi, hayalet gibi, canı çekilmiş gibi görmezdi; kendisinden hep zarif, başkalarına sevgiyle yaklaşan (doğal afetlerden zarar görenler yararına kullanılmış giysiler toplardı), iyi huylu (yoksullara yardım ederdi), merhametli biri olarak söz ederdi, ama mevcut durumunda bunun hiçbir önemi yoktu ve mevcut durumu açıktı: Sevmediği bir iklimde, hiçbir zaman sevemeyeceği insanlarla dolu bir yerdeydi. Günlerce sadece meyveyle beslenir, sonra da ama çok ekşi diye ama fazla tatlı diye ama eti yeterince sert değil diye ama fazla sert diye boyuna yakınırdı; güneş aşırı yakıyor diye gölgeye uzanır, nemden kurtulabilmek için bir odaya geçip uzanır ve pencereleri sıkı sıkıya kapatırdı; ama belki de dışarıda tutmak istediği nem değil, karanlık ya da başka bir şeydi. Ya baştan ayağa siyah ya baştan ayağa gri ya da baştan ayağa beyaz giyerdi ve vücudu bir deri bir kemik denecek kadar ince olduğundan, vücudu sanki bir zamanlar varmış da çok uzun süre boyunca ortadan kaybolmuş, sonra tekrar bulunmuş fosilimsi bir şeyi, bir kalıntıyı andırdığından, bu renkler ona kötücül bir kimlik katar, ortalıkta hastalık taşıyıcısı, kırgınlık, halsizlik taşıyıcısı gibi dolaşır, yüzlerce sözcüğü peş peşe dizerek uzun cümleler kurar, soluksuz, dur duraksız konuşur,

ama aslında aman aman bir şey de demezdi; sadece tuhaf bir ses, onun o rahatsız edici sesi havada dolanıp dururdu, öyle ki sussun diye ağzının ortasına tokadı yapıştırmamak için kendimi zor tutardım. Ondan hoşlanmıyordum, ama aslında hoşlanmam, hiç değilse birazcık olsun sevgiyle yaklaşmam gerekirdi, çünkü benim gibi onun da rahmi kırıktı, ama o da tıpkı benim gibi rahmini kendi eliyle bilinçli bir şekilde mi kırmıştı yoksa doğuştan mı böyleydi bilmiyordum. Ondan hoşlanmıyordum, hoşlanmıyordum, aksi mümkün değildi, aksi imkânsızdı. Biz kendimizden hoşlanmıyorduk, birbirimizden hoşlanmıyorduk, dolayısıyla onlardan hoşlanmamız da imkânsızdı; onlar başka bir özelliğe, bizde olmayan bir özelliğe sahiplerdi; biz insandık, onlar insan değillerdi ve onları bizden farklı kılan her yönleri gerçekliklerinden kuşkulanmanıza yol açıyordu; bizim aklımızın alamayacağı kadar zalim, çelişki sözcüğünün tanımlarından biriydiler: Hoşlanmadıkları insanların arasında yaşıyor, bunu yapmakta zorlanıyor, bunu yapmaktan mutlu olmuyor, ama yine de yapıyorlardı. Philip'in karısının ötekiliğindeki saldırganlık ona özgü değildi; ben onunkine daha yakından tanık oldum sadece. Hararet basınca serinlemek için soğuk su dolu teknelere, üşüyünce ısınmak için sıcak su dolu teknelere otururdu. Onu ilk gördüğümde, bir aynanın karşısında durmuş, küçük, yaşlı taşlarını, yani memelerini okşuyordu, ama görebildiğim kadarıyla bunu herhangi bir amaçla yapmıyordu: Ağzı açık değildi, bacaklarını hafifçe ayırmamıştı, tek yaptığı ellerini memelerinin çevresinde ileri geri hareket ettirerek daireler çizmekti. Gözleri mavinin gökyüzü gibi, deniz gibi çok daha engin bir yere daha çok yakışacak bir tonunda olmalarına karşın, onun kupkuru yüzüne yerleşerek sert tabiatını pekiştiriyorlardı. Yüzünü görmeyi zevkten değilse de meraktan iple çeker ve sonra en ufak bir yenilik bulamayınca her seferinde yeniden hayrete düşerdim: ne yumuşama ne gözyaşı ne

pişmanlık ne özür. O bir hanımefendiydi, bense bir kadındım ve bu ayrım onun için önemliydi; bu ayrım onu sıradan, gündelik bir olayla –bağırsakların hareketliliği ya da bir sevinç çığlığı– bağdaştıramayacağıma, öte yandan küçük bir zalimliğin bir uygarlık geleneği olarak yüceltildiğine inanmasını sağlıyordu. Bu sayede şöyle şeyler söyleyebiliyordu: "King George ile pazar sokağının köşesinde her salı tezgâh açan bir kadın var; ona git de ki senden şunu şunu satın alan hanımefendi..." Bu onu hayal edebileceğinden de iyi anlatan, doğru bir tasvirdi, çünkü bir hanımefendi ayrıntılı uydurma hikâyelerin bileşimidir; dış görünüşün, yüz hatlarının, uzuvların, deformasyonların, yalanların ve boş işlerin toplamıdır. Ben bir kadındım, dolayısıyla kısa bir tanımım vardı: İki meme, bacak aramda küçük bir açıklık, bir rahim, ne bir eksik ne bir fazla, hiçbir şey değişmez ve bunların hepsi daima aynı yerdedir. O kendisini asla böyle betimlemezdi; bu tür bir betimlemeden uzak dururdu, bu tür bir betimlemenin özünde kişinin kendi kendine sahip olma edimi vardır ve o an benim sahip olduğum tek şey kendimdi. O yüzden, "Kadınlar neden birbirlerinden nefret ederler?" sorusunu sorabileceğim kişi o değildi. Ve onun (tabii Philip'in ve onlar gibi olan diğer herkesin de) aramızda sürdüğü bu yaşam, bu rahat yaşam, bu konforlu yaşam, muhteşem bir zaferin getirisi olan bu yaşam, göründüğü kadarıyla kimsenin karşı koyamadığı bu yaşam, ötekilerin üstünde tahakküme dönüştürdükleri bu yaşam, bu yaşam da bir ölüm yaşamıydı; mezarcı Lazarus'unkinden farklı, benimkinden farklı bir ölümdü, ama her ölüm aynıdır, çünkü iyi ya da kötü her eylem iyi ya da kötü ödülünü kendi içinde saklar; yaptığınız her şey, her eyleminiz kendinize verdiğiniz bir armağandır. O öldü. Ben kocasıyla evlendim, ama bu onun yerini aldığım anlamına gelmiyordu.

Philip içimdeyken, gidip gelmelerinin verdiği hazzın zayıfladığı ve sessizce, gizlice, utanarak cinsellik diye anılan o en ilkel ve en temel duygunun esaretinden kurtulduğum anlarda, zihnim yüzünü başka bir haz kaynağına dönüyordu. Bu erkek Philip'in tam zıddıydı. Adı, Roland'dı.

Yüzü deniz, ağzı o denizde ada gibiydi; eminim kulakları, burnu, gözleri ve diğer her şeyi vardı, ama ben sadece ağzını görebiliyordum ve bir ağzın genellikle yapabildiği her şeyi biliyordum; bir ağız yemek yerdi örneğin, büzülerek onaylar ya da ayıplardı, gülümserdi, düşüncelerle burulurdu; ve Roland'ın ağzının içinde dişleri, dişlerinin ardında dili vardı. Onu neden bu şekilde görüyordum, onu böyle görmeye nasıl başlamıştım? Dünya kurulalı beri hayattaydı da ben onun varlığından habersiz de gayet iyi miydim bilmiyordum; geceleri uyuyor, sabah olunca uyanıyor, benim için iyi bir gün olup olmadığına bakmaksızın günü selamlıyor, saçlarımı tarıyor, kaşınıyordum ve hâlen gayet iyiydim; ve fakat o hayattaydı, bazen hemen bitişiğimdeki evde, bazen çok uzaklarda bir evde yaşıyor, sıradan, kusursuz ve benimkine benzer bir varoluş sergiliyordu, ama ara sıra, boşalttığı yüklerin kokusunu alabileceğim kadar yakınımda durmasına karşın ben bunu bilmiyordum; ve evet, yük boşaltıyordu, çünkü Roland bir dok işçisiydi.

Ağzı dal kahverengisi bir denizde doğudan batıya doğru uzanan bir adaya benziyordu, gerçekten böyle görünüyordu;

ufacık ve keskin kırışıklıklarıyla, merkezine doğru gitgide genişliyordu; rengi, üstünde yüzdüğü dal kahverengisi denizden bir ton daha açıktı, iki dudağının kavuştuğu yer pespembeler içinde kaybolup gidiyordu ve bu ağzı belki bin kez kendi ağzımın içine almış olmama karşın, benim gözümde daima yeniydi. Bana gülümsemiş olmalıydı; sahiden gülümsemiş miydi bilmiyorum, ama beni ilk gördüğünde gülümsememiş birini sevdiğimi düşünmek hoşuma gitmiyor. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor olmalıydı ve ben de başkalarıyla beraber bir manifatura dükkânının sundurmasına sığınmıştım. Yağmur can sıkıcıydı, çünkü şart değildi, zaten yağacağı kadar yağmıştı, öyle ki artık sadece dışarıda değildi, sadece oluklardan taşmıyordu, çatılardan sızıp içerilere de yağıyordu. Sundurmanın altında durmuş, kendi içime gömülmüş, kendim olmaktan duyduğum çaresizliğin tadını çıkarıyordum. Elbise giymiştim; o sabah saçlarımı taramıştım, o sabah yıkanmıştım. Ağzını gördüğümde belli bir şeye odaklanmış değildim. Başka biriyle konuşuyor ama bana bakıyordu. Bir kadınla konuşuyordu. O sırada ağzı denizde kıpırtısız duran bir ada gibi değil, kolayca görülemeyen bir güç tarafından hareket ettirilen ve yukarıdan bakılan küçük bir kara parçası gibiydi.

Kendisine baktığımı fark edince, ağzını daha genişçe açtı ve işte bu bir gülümseme olmalıydı. O esnada öndeki iki dişinin arasında geniş bir boşluk olduğunu gördüm, buradan güvenilmez biri olduğunu çıkarmak mümkündü ama ben bunu umursamadım. Elbisem ıslak, ayakkabılarım ve saçlarım sırılsıklamdı, üşüyordum, çevremdeki herkes küçük bir su ve çamur birikintisinde duruyor, titriyordu, ama ben farkında olmaksızın içine girdiğim çabadan terlemeye başlamıştım. Terliyordum çünkü vücudum sıcacıktı, terliyordum çünkü mutluydum. Saçlarımı o gün de iki örgü halinde örmüştüm, uçları köprücük kemiğimin hemen altına değiyordu;

saçlarımdaki tüm su iki örgümde toplanmış, iki örgümden aşağı boşalmıştı; örgülerim birer oluktu ve su köprücük kemiğimin hemen altında elbisemden sızarak göğsümden aşağı doğru akmaya devam etmiş, ancak meme uçlarımın kumaşla buluştuğu noktada durmuş ve meme uçlarımı, elbisemin o kısımlarına uygulanmış yeni bir baskı gibi süssüzce ortaya çıkarmıştı. Roland bana bakıyor ama başka biriyle konuşuyordu ve ağzı daralıp genişliyor, küçülüp büyüyordu; beni fark etsin istiyordum ama öyle bir gürültü vardı ki; şiddetli yağmurdan sundurmanın altına sığınmış onca insanın her birinin söylemek istediği bir şey vardı, bu şey havayla ilgili değildi (an itibarıyla havanın yorum yapılacak bir tarafı kalmamıştı), hayatlarına dair, büyük olasılıkla da düş kırıklıklarına dairdi, çünkü neşe uzun uzadıya üstünde durulamayacak kadar kısa ömürlüdür. Tatlı bir uğultu şeklinde başlayan ses çok sürmeden büyük bir gürültüye dönüşmüştü ve gürültünün metalimsi, sirkemsi, rahatsız edici bir tadı vardır; onun ağzının bu tadı ortadan kaldırabileceğini biliyordum ama bunun için önce ona ulaşmam gerekiyordu; dolayısıyla bağırarak kendi adımı söyledim, beni duymuştu, biliyordum, ama yine de karşısındaki kadınla konuşmaya devam etti, öyle ki o kadınla konuşmayı bırakana kadar tekrar tekrar bağıra bağıra adımı söylemek zorunda kaldım; nihayet konuşmayı bıraktığında, nasıl ağzının görüntüsü beni çepeçevre sarmış bir zincir gibiyse, benim adım da onu çepeçevre sarmış bir zincir olmuştu. Göz göze gelince gülüştük, çünkü mutluyduk, ama bu tedirgin edici bir mutluluktu, çünkü bu bakışma her şeyi soruyordu: Kim kime ihanet edecek, kim kimi esaretine alacak, kim verecek, kim alacak ve ben ne yapacağım? Göz göze geldik ve gülüştük; "Seni seviyorum," dedim, "seni seviyorum." Ve o, "Biliyorum," dedi. Bunu kibrinden, umursamazlığından değil, doğru olduğu için söyledi.

Adı Roland'dı. Kahraman değildi, kahraman olmak şöyle dursun, bir ülkesi bile yoktu; adalıydı, bir denizle bir okyanusun arasında yer alan küçük bir adadan geliyordu ve küçük bir ada ülke değildir. Bir geçmişi yoktu, bir başkasının geçmişinde küçük bir enstantaneydi, ama o bir erkekti. Onu kendisinden daha iyi görebiliyordum, bunun nedeni onun o, benimse ben olmamdı, ayrıca ondan daha uzundum. Kaba biriydi, ama benliğini değerli bir şeyi kuşanır gibi kuşanırdı. Elleri büyük ve kalındı ve en azından benim görebildiğim kadarıyla ortada hiçbir neden yokken öne doğru uzatıp açtığında âdeta güçlü bir makinenin kayıp parçalarıymış gibi görünürlerdi; bacakları kalçasından dizlerine değin dümdüz iner, ama sonra dizlerinde, sanki çok uzun zamandır denizdeymiş, sanki daha en başından doğru düzgün yürümeyi öğrenememiş gibi bir açıyla bükülürdü. Bacak kılları kıvır kıvırdı, dikiş öncesinde başparmak ile işaret parmağı arasına sarılmış iplik parçalarını andırıyorlardı; kollarındaki kıllar da böyleydi, koltukaltındaki ve göğsündeki kıllar da; tüm bu bölgelerde kılları siyah ve seyrekti; saçlarıyla bacak arasındaki kıllar da siyah ve kıvırcıktı ama ellerimin, parmaklarımın içlerinde gezinmesini imkânsız kılacak derecede gürdüler, çoktular. Otururken, ayakta dikilirken, yürürken, uzanırken, benliğini değerli bir şey kuşanır gibi kuşanırdı; kibirden değil, gerçekten böyle olduğundan, değerli bir şey olduğundan yapardı bunu; ama üstümdeyken, bana sanki dünyadaki tek kadın benmişim gibi, sanki başka hiçbir kadına böyle bakmamış gibi bakardı; ama bu doğru değildi, bir erkek ancak doğru değilse böyle bakar. İlk kez üstüme uzandığında aldığım zevkten o kadar utanmıştım ki alt dudağımı var gücümle ısırmıştım, ama dudağım kanamamıştı, ısırdım diye kanamamıştı dudağım, o zaman kanamamıştı. Teninin öpmediğim kısımları pürüzsüz ve sıcaktı; öptüğüm yerlerde teni soğuk ve pütürlüydü, gözenekleri açık ve kabarıktı.

Peki, dünya güzel bir yer haline geldi mi? Yağmur mevsimi sonunda bitti, güneş mevsimi geldi, artık havalar aşırı sıcaktı; nehir yatağı kurumaya yüz tuttu, nehir ağzı sığlaştı, nihayet sıcak da tıpkı yağmur gibi usandırıcı bir hal aldı, öyle ki şayet ben bu ikinci duyguyla, açıklayabilecek tek sözcükten dahi yoksun olduğum bu duyguyla hiç dolup taşmıyor olsaydım, bir an önce bitmesini dilerdim. Baştan ayağa mutlulukla dolu olduğumu hissedebiliyordum, ama bu daha önce hiç yaşamadığım türden bir mutluluktu ve mutluluğum içimden fışkırıp uzun, upuzun yollar boyunca akıp gidiyor, ardından yol bitiyor ve ben kendimi boş ve üzgün hissediyordum: Bundan sonra ne gelebilirdi? Ve nasıl sona erecekti?

Her başlangıç bir diğerinden farklı olabilir, ama her şeyin bir sonu yoktur. İlk kez birlikte yatağa girdiğimizde, eski bir kumaşla örtülmüş ince bir tahtanın üstündeydik (bizim konumumuzdaki insanların, bir dok işçisiyle bir doktor hizmetlisinin doğru düzgün bir şilte alacak paraları olmazdı) ve yoksulluğumuzun kanıtı olan bu küçük ayrıntı kendimi hazırlayıp onunla eşzamanlı soluk alıp vermeme olanak tanıyordu, dolayısıyla ulaştığım doyumda büyük pay sahibiydi. Ama sabahtan akşama kadar sırtında koca koca şeker çuvalları, balya balya pamuk taşıyan bir adam nasıl oluyordu da bir kadının içinde beş dakikada tükeniyordu? Bunun yanıtını o zaman da bilmiyordum bugün de bilmiyorum. Beni öptü. Uyudu. Ardından bacaklarının arasında yüzümü yıkadım; köri ve soğan kokuyordu, çünkü bütün gün bunları taşımıştı; başka zamanlar da –çünkü sık sık bacaklarının arasında yüzümü yıkıyordum, bunu yapmayı seviyordum– şeker kokardı, un kokardı, elbise yapayım diye üç beş metresini aşırıp getirdiği ucuz pamuk ruloları kokardı.

Gündelik nedir? Sıradan nedir? Bir gün bazı malzemeler almak için devlet dispanserine doğru yürürken (bana aman-

sızca âşık olup kendisini bu aşktan kurtaramayacağını çok uzun zaman önce anlamış ve dolayısıyla teslim olmuş bir adamın, beni tatmin etmesini istediğim zamanlar dışında görmezden geldiğim bir adamın hizmetlisi olarak yerine getirmem gereken görevlerden biriydi bu) Roland'ın karısıyla ilk kez yüz yüze karşılaştım. Bir anda muhafız gibi –soylu idealini, yani kocasını değilse de, soylu ideasını koruyan sert, asil bir muhafız gibi– önümde bitivermişti. Güneşimi kapatmıyordu, güneş sağımda ışımaya devam ediyordu, solumdaysa büyük kapkara bir bulut vardı; uzaklara yağmur yağıyordu, ufukta gökkuşağı yoktu. Dar, beton bir kaldırımdaydık. Sokaktan gelip geçenlere karşı kalkan görevi görsün diye bir bahçenin önüne çatılmış ahşap çitin bir kısmı kırık ve dışarı taşmış haldeydi, umursamazın tekinin bir iki itip tekmelemesi çitin bütün işlevini yitirmesine yeter de artardı; bahçede bir çuha çiçeği anormal biçimde açmıştı, yaprakları aşırı iri, çiçekleri gösterişliydi ve yabani otlar her yerdeydi, onca yağmur en çok onlara yaramıştı. Yalnız değildik. Bir adam sırt çantasında palası ve kendisini iki adım geriden takip eden, bayağı hırpalanmış bir köpekle yanımızdan geçip gitti, bir kadın başının üstünde büyük bir yiyecek filesiyle geçti, çocuklar okuldan eve dönüyorlardı ve birlikte değil, ayrı ayrı yürüyorlardı; bir adam pencereden sarkmış, bir yandan enfiye çekiyor, bir yandan boyuna tükürüyordu. Hafif yüksek topuklu ayakkabı giyiyordum; ayakkabılarım kırmızıydı, gün ortasında, işe giderken giyilecek bir renk değildi bu, ama içim, hissettiklerim tam da böyleydi, tutkulu kırmızıydı, enfiye çekip çekip aşağı tükürmeye devam eden adamın sarktığı pencerenin altında açmış amber çiçeğinin kırmızısıydı. Roland'ın karısı bana orospu dedi, kaltak dedi; Roland'ın karısı benim domuz, yılan, engerek, sıçan, aşağılık, asalak ve şeytan olduğumu söyledi. Ağzının bu sözcükleri nasıl sarıp sarmaladığını görebiliyordum; zavallım bunları

söylemeye nasıl da alışmıştı. Şaşırmış değildim. Roland başka kadınları sevmemiş olsaydı onu öyle sevemezdim. Şaşırmamıştım çünkü zaten onu ilk gördüğümde dişlerinin arasındaki boşluğu fark etmiştim. Karısının beni bilmesine de şaşırmamıştım; erkekler sır tutamazlar, bir erkek daima tanıdığı tüm kadınlar birbirlerini bilsinler ister.

Sanırım ona şunu dedim: "Roland'ı seviyorum; yanımdayken beni sevsin istiyorum, yanımda değilken beni sevdiğini düşünüyorum. Seni sevmiyorum. Ben Roland'ı seviyorum." Söylemek istediğim buydu ve sanırım tam da bunu söyledim. Bana okkalı bir tokat attı, eli kürek gibi büyük ve kalındı; o da ağır işler yapmaya alışkın biriydi. Eli yanağımla buluştu; çene kemiğimle, göz altımdaki derimle, çenemin altındaki derimle, burnumun küçük bir kısmıyla, kulak mememle buluştu. Yirmilerinin başlarında, genç bir kadındım, tenim yumuşacık ve pürüzsüzdü, gözeneklerim çıplak gözle görülemezdi. Yüzüne bakarken, ki betimlerken bile sıkılacağım, o denli ilgilenmediğim bir yüzdü, hiç öfkelenmeksizin sadece şunları düşündüm: Evliliği bu kadar arzulanır kılan ne, tüm kadınlar bunun dışında kalmaktan neden bu kadar korkuyor? Ve bu kadın, beni daha önce hiç görmemiş, kendisine hiçbir vaatte bulunmadığım, kendisine hiçbir şey borçlu olmadığım bu kadın niye benden bu kadar nefret ediyor? Kendisine aynı şekilde karşılık vermemi bekliyordu, ama ben yine hiç öfkelenmeksizin, "Bir erkek için kavga etmeyi kendime yakıştıramıyorum," demekle yetindim.

İrlanda kumaşından açık mavi, keten bir elbise giyiyordum. Benimki gibi sahte bir ülkeden değil, gerçek bir ülkeden gelen böyle bir kumaşı satın almaya gücüm yetmezdi; belli ki o sıralar İrlanda'dan böyle bir sevkiyat gelmiş ve Roland bana mavi, pembe, misket limonu yeşili ve bej renkli bu kumaşların her birinden metre metre vermişti. O gün mavi İrlanda keteninden elbisemi giymiştim ve gayet ağırbaşlı

görünüyordum (beli kemerli, uzun kolları bileklerimden düğmeli, yüksek yakası köprücük kemiğimi örten ve pileli etekliği dizlerimin epey altında biten bir elbiseydi) ama elbisemin altında yine Roland'ın başka bir sevkiyattan aşırıp getirdiği ve iki elastik parçayla birbirine tutturup jartiyere dönüştürdüğüm çoraplarım dışında hiçbir şey yoktu, iç çamaşırı giymemiştim. Malum kavgayı kendime yakıştıramayacağımı söylemem Roland'ın karısını hayli öfkelendirmiş olmalıydı, yakamdan tutup çekiştirmesiyle mavi elbisemi boynumdan belime kadar yırtması bir oldu. Memelerim kadının öfkesine aldırış etmeksizin, kabarmamış iki küçük hamur topu gibi kıpırtısız duruyordu; oysa aynı memeler kocasının ağzındayken böyle değillerdi, çünkü kocası önce müthiş bir sabırla elbisemin düğmelerini tek tek açar, elbiseyi aşağı sıyırıp memelerimi ortaya çıkarır, ardından bir mememi ağzına alır, memem ağzından taşacak kadar kabarınca, onu bırakıp diğer mememe geçerdi; o mememin derisinde buharlaşan tükürüğün yarattığı his o esnada ağzına aldığı diğer mememde uyanan histen bütünüyle farklıydı, öyle ki hangi hissin diğerine baskın geleceğine karar veremez, kendimi ikiye bölerdim. Beni böyle bir saat boyunca öper, sonra da üstüme çıkıp içime girer ve beş dakikada tükenirdi. Onu çok seviyordum. Karanlıkta net göremezdim, kabataslak, yekpare bir gölge şeklinde görünürdü gözüme; gündüz gözüyle gördüğümdeyse giyinik olurdu. Karısı elbisemi –ki bu kumaşı çok iyi biliyordu çünkü kendisinin de aynı kumaştan dikilmiş bir elbisesi vardı– boydan boya yırtarken, bana onun geçmişinden söz etti: Uzun bir geçmiş değildi, üzücü bir geçmiş değildi, kimse ölmemiş, bir metre toprak parçası yakılıp yıkılmamış, kimsenin mirası elinden alınmamıştı; karısının elindeki tek şey uzun bir isim listesiydi, ama bunlar ülke isimleri değildi.

Düğün günü ne renkti? Kocasını ilk gördüğünde içi tutkuyla dolup taşmış mıydı? Her kalp sahip olma dürtüsüyle

atar, bazısı geniş düzlükleri, bazısı yüce dağları, bazısı engin denizleri, bazısıysa kocaları seçer; ben kendime sahip olmayı seçtim. Ben ağaç gibiydim, uzun ve güçlü kollara sahip bir ağaç gibi; narin görünürdüm ama kollarımın arasına aldığım her erkek güçlü olduğumu bilirdi; saçlarım kalın telli, uzun ve aşırı dalgalıydı, doğal hali böyleydi; saçlarımı örüp firketeyle tuttururdum, çünkü örmeyip omuzlarıma dökülmelerine izin verdiğimde, insanların yüreklerini hoplatırdı; bazısı erkek, bazısı kadın, bazısı halinden memnun, bazısı mutsuz olurdu. Yürüyüşüm beni kimin gördüğüne ve onun üstünde nasıl bir etki yaratmak istediğime göre değişirdi. Yüzüm güzeldi, ben güzel buluyordum.

Ama öte yandan, hayatının ganimetini heybesinde tutamadığını fark etmiş bir kadının, artık gırtlağından değil, karnından konuşan bir kadının, nefretini yanlış yere yönlendirmiş bir kadının karşısında duruyordum. Kısacık hayatımın gözümün önünden geçmesini umarak başımı eğip ayaklarımıza, bir onun ayaklarına bir benimkilere baktım ve fakat tek gördüğüm kadının yalın ayak olduğuydu. Aslında ayakkabısı yok değildi, kendi gözlerimle görmüştüm, beyaz, sade, yuvarlak burunlu, bağcıklı, cilayı güzelce emen bir çift ayakkabısı vardı, ama sadece pazarları, sadece kiliseye giderken giyiyordu onları. Benimse dikkat çekici, göz kamaştırıcı renklerde bir sürü ayakkabım vardı; konforsuz ayakkabılardı, onları her gün giyerdim ve hiçbir zaman kiliseye gitmezdim.

Güçlü kollarım sırtıma çırılçıplak uzanmış Roland'ı okşamak için uzandı, ben de çırılçıplaktım. Karısının adını biliyordum ama ona söylemedim; o da karısının adını biliyordu ama bana söylemedi. Karısının zihnine kazıdığı uzun listedeki isimleri –ülke isimleri değillerdi– tanımıyordum. Roland'ın kendisi de bu isimleri tanımıyordu, listeyi zihnine kazımamıştı. Bu ne yalandı ne de aldırışsızlığından kaynaklanan bir durumdu. Sahip olduğu büyük serveti öyle kanık-

samıştı ki ne bir banka cüzdanı vardı ne de bir muhasebe defteri; büyük bir serveti vardı ama daha fazlasını elde etme hevesini yitirmiş değildi. Rahmimin kasıldığını hissederek odanın diğer tarafına geçtim; hâlen çıplaktım, içimden küçük kan damlaları akıyordu; Roland'ın sessiz teklifini reddimin kanıtıydı bu damlalar. Roland şaşkın bir ifadeyle bana baktı. Çocuklarını doğurmayı neden istemiyordum? Doğurgan olduğum dönemleri hissedebiliyordu, ama yine de her ay kanıyordum, her ay kendimden emin bir şekilde kanamamın yakın olduğunu söylüyor, her ay bu öngörümdeki haklılığımın tadını çıkarıyordum. Yüzünde bu karmaşık –şaşkın, mahcup, yenik– yüz ifadesini gördüğümde ona acıyordum; hayatının bir isim listesine, ülke ismi olmayan isimlerden oluşan bir listeye ve aylık kanamaları kaç kez durdurduğuna indirgenmiş olmasına acıyordum; onun hayatı kadınlara indirgenmişti; bu kadınların bazısı dok işçisi olarak çalıştığı gemilerden aşırdığı metre metre kumaştan dikilmiş elbiseler giyen güzel kadınlardı.

O sıralar ona duyduğum sevginin boyutu sözcükleri aşıyordu; gözümün önündeyken de gözüm görmezken de seviyordum onu. Hâlâ genç bir kadındım. Henüz bedenimin yumuşak bölgelerinde çocuk işaret parmağı boyunda küçük izler oluşmamıştı; bacaklarım beni çok uzaklara götürmeleri hedeflenmişçesine uzun ve sıkı, kollarım ağır yükler taşımaya hazırmışçasına uzun ve güçlüydü. Roland'a âşıktım. O bir erkekti. Peki, nasıl bir erkekti? Denizlerde yelken açmamış, okyanuslar aşmamıştı, alt tarafı bunları yapmış gemilerin kıç kısmında çalışıyordu; bir dağa, bir vadiye, herhangi bir şeye adı verilmemişti. Ama yine de o bir erkekti ve sıradan bir tatminden fazlasını, bir kadından fazlasını, bir aşktan fazlasını, çatısı bambu yapraklarından, kerpiçten tek göz bir evden fazlasını, aynı ağaçların her yıl aynı meyveleri verdiği küçük bir kara parçasından fazlasını istiyordu; çünkü tüm

bunlar ancak ölümle son bulacaktı, çünkü bugüne kadar yazılmış hiçbir tarihte adı anılmamışsa da, içinde patlak veren küçük çaplı isyanları tanımlayamasa da, içinde küçük çaplı isyanların patlak verdiğini inkâr edecekse de zaman zaman üstüne tuhaf bir sakinlik, soğuk bir durgunluk çöker ve bu hissi ifade edecek sözcüklerden yoksun olduğundan bir süre utançtan gözü kararırdı.

Bir gece Roland'la iskelenin merdivenlerinde oturuyorduk; keskin ve tehlikeli virajlarla dolu yollarıyla, yakın geçmişteki volkanik patlamalar sonucunda oluşmuş, kimsenin hiçbir zaman hasretiyle yanıp tutuşmadığı, öyle alçakgönüllü bir yeşille kaplı sarp dağlarıyla, hiçbir zaman birleşip heybetle gürlemeyecek 365 küçük deresiyle, günlerce durmaksızın su taşıyan büyük gemilerden ibaret bulutlarıyla, hiçbir zaman insan olarak görülmemiş insanlarıyla ait olduğumuz küçük dünyaya sırtımızı vermiş geceyi seyrediyorduk, gecenin karanlığı şaşırtıcı gelmiyordu, ölgün beyaz ışıklı ay ışıltılı siyah göğü boydan boya katetmekle meşguldü; üstümde Roland'ın yine bir gemiden gizlice aşırıp getirdiği başka bir kumaştan dikilmiş bir etek vardı, eteğin tabansız, sahte bir cebi vardı, Roland elini bu cebe sokup aşağı doğru sürdü ve içime dokundu; yüzüne baktığımda ağzını görebiliyordum ve ağzı bütün yüzüne yayılmıştı, yüzü bir ada gibiydi ve tıpkı bir ada gibi sırlar ve tehlikelerle doluydu, kendisinden çok daha büyük şeyleri tek lokmada yutabilirdi; ardından yüzümü ufka çevirdim, göremiyordum ama yine de orada olduğunu biliyordum; ve bu aynı şekilde, Roland'a olan aşkımın bittiği gerçeği için de geçerliydi.

Babamın teni yozlaşma rengiydi: bakır, altın, cevher; gözleri kül rengi, saçları kızıl, burnu uzun ve dardı; babası İskoç bir adamdı, annesi Afrika halkından geliyordu ve bu "adam" ile bu "halk" arasındaki ayrım önemli bir ayrımdı; çünkü biri gemiden halihazırda şeytanlaştırılmış, zihni acı çekmek dışında her şeyi unutmuş, her biri yanındaki bir diğeriyle aynı yüze sahip büyük bir sürünün bir parçası olarak karaya çıkmıştı; diğeri ise gemiden kendi iradesiyle, yazgısını yaşamak arzusuyla, zihninde kendisine dair bir vizyonla karaya çıkmıştı. Bu yasal bir birleşmeydi ve on dokuzuncu yüzyılın sonlarında bir pazar öğleden sonrası Antigua'da, St. Paul cemaati bölgesi sınırları içinde yer alan All Saints köyünde, bir Metodist kilisesinde gerçekleşti. Adamın adı John Richardson, kadının adı Mary'ydi; "mutluluk" sözcüğü o zamanlar evlilikle ilişkilendiriliyor muydu bilmiyorum. Çiftin iki çocuğu, iki oğlu oldu; birine Alfred, diğerine Albert adını verdiler; çok sonra Alfred benim babam olacaktı. Babam anne babasından ne almıştı bilmiyorum. Annesi güzel bir kadın mıydı bilmiyorum; tek resmi dahi yoktu ve babam hiçbir zaman onun bu yönüne değinmedi. Babası yakışıklı mıydı bilmiyorum; tek resmi dahi yoktu ve babam hiçbir zaman onun bu yönüne değinmedi. Annesi köle doğmamıştı, ama onun anne babası çok büyük olasılıkla köleleştirilmişti; yine, babasının köleleri olamamıştı, ama onun anne babası olasılıkla köle sahibiydi. Bu iki insan nasıl karşılaşmış da

birbirlerine âşık olmuşlardı bilmiyorum, âşık olmuşlar mıydı onu da bilmiyorum, ama ne bunu ne de başka türden duygu uyuşmalarını göz ardı ediyorum. John Richardson adındaki bu adam rom tüccarıydı ve karısı Mary'yle birlikte Antigua'ya yerleştiğinde, en uzun süre Antiguilla'da olmak üzere, İngiliz Batı Hint Adaları'nın her köşesinde yaşamıştı; tüm bu yerlerde pek çok kadından pek çok çocuğu olmuştu, çocuklarının hepsi oğlandı ve her gören onların John Richardson'ın oğulları olduklarını anlardı, çünkü hepsi aynı kızıl saçlara, gururla sahiplendikleri eşsiz kızıllıkta saçlara, John Richardson'ın saçlarına sahiplerdi. Bunu biliyordum çünkü babam insanlara bu adamın oğlu olduğunu söyler ve babasını böyle, kuş misali kâh oraya kâh buraya konmuş, konduğu her yerde çocuklar bırakmış, çocuklarının hepsi kızıl saçlı oğlanlar olmuş biri olarak anlatır, kendisinin de ne zaman kızıl saçlı bir adam görse muhakkak bir akrabalık olduğunu bildiğini eklemeden edemez ve tüm bunları, İskoç ayyaşın ayak bastığı her yerde bıraktığı sefalet izinden acı, üzüntü duyarak değil, hatta ironiyle bile değil, aksine keyiflenerek, övünerek anlatırdı.

Ben ne kızıl saçlıydım ne de erkektim.

Dış görünüşü babamın zihninde bulanık kalmış olsa da, annesi babamın elbiselerini yamamış, yemeğini yedirmiş, okul bebesi olarak düşüp yaralandığında yaralarını sarmış, onu tutkuları konusunda yüreklendirmiş, kalbi kırıldığında yatıştırıp içini ferahlatmıştı; bir annem olsaydı, benim için yapmasını isteyeceğim şeyler tam da bunlar olurdu. Sonra John Richardson denizde kopan fırtınada kaybolmuştu; bu oldukça kullanışlı bir sondu; öyle ki en nihayetinde İskoçya'ya döndüğünü, orada başka çocuklarının, her tonda kızıl saçlı oğullarının olduğunu duysam hiç şaşırmazdım. Mary de belki gönül yarasından belki başka bir sebepten çok geçmeden ölmüştü. Babam annesinin cenazesine gitmemişti,

o sıralar St. Kitts'te polis memuruydu ve kendi kızıl saçlı oğullarından hanedanını kurma yolunda emin adımlarla ilerliyordu; henüz evlenmemişti. Uzun boyluydu ve benim katılmadığım standartlara göre son derece yakışıklıydı; giydiği her kıyafet üzerine cuk oturuyordu; üniformasıyla çok iyi görünüyordu, pazarları kiliseye giderken giydiği keten takımıyla özellikle iyi görünüyordu; kibirli bir adamdı, hem de öyle kibirli bir adamdı ki insan içinde asla kendi yansımasına bakmama konusunda kendini eğitmişti; ailesine pazar okulunda vereceği derse hazırlandığını söyleyerek bir odaya girip kapıyı kilitledikten sonra, insan içinde takınacağı pozları uzun uzun prova ettiği kanısındayım; hırslı bir adamdı, bir şey yapacaksa, o şeyi hakkıyla yapmak ister, gayretinin fark edilmemesinden hiç hoşlanmazdı. Asla cebinde para taşımaz, orasından burasından banknotlar taşmazdı, ama kendisini insan içinde kendi yansımasına bakmama konusunda eğitmesindeki amacı neyse, üstünde para taşımamasındaki amacı da oydu; parayla birlikte görülmesi parayı ne kadar çok sevdiğini açık ederdi. Babam çeyrek senti bir sentten, bir senti bir şilinden, bir şilini bir sterlinden daha çok severdi ve bu ancak paradan ve sevgiden hiç anlamayan birine, ancak benim gibi birine delice gelirdi; oysa konu insan olduğunda sevgiden hiç anlamayan, ancak iş paraya geldiğinde sevmeyi pekâlâ bilen babam bir şeyin gerçek bütünlüğünün o şeyin küçük parçalarında görüleceğinin, bir şeyin asıl güzelliğinin o küçücük parçalarında saklı olduğunun farkındaydı. Bir sterlinde 960 çeyrek peni olduğunu ve boş bir odanın zeminine saçılmış 960 çeyrek peninin bakmasını bilen insana sihirli, büyüleyici ve dünyanın üstünde yükseldiği temel gibi görüneceğini biliyordu. Çocuklara ve kendisinden zayıflara karşı özellikle acımasızdı; korkak değildi, sadece kendisinden daha güçlü hiç kimseye gerçek anlamda öfkelenmezdi. Hayatına, kendisine, çevresindeki herkese ve her şeye neşeyle

bakıyormuş gibi görünürdü; insan içindeyken dudaklarında gülümseme eksik olmazdı, ama bu dışa değil, içe dönük bir gülümsemeydi; ayrıca babam belki de hiçbir zaman böyle bir şeyi amaçlamamıştı ama, bu gülümsemesi başka bir şeye daha yarıyordu: Kendisinden güçsüzlerin ona yaklaşmaktan çekinmesini, kendisinden güçlülerinse ona yaklaşmakta sorun görmemesini sağlıyordu; ama yine bu gülümseme de insan içindeyken taktığı bir maskeydi, kendi yansımasına bakmama konusunda sergilediği kararlılığın aynısını bu gülümseme konusunda da sergiliyordu; bu, karşısındaki arkadaşına dair hislerini örtüyordu ki hissettikleri hep iyi şeyler olmuyordu. Ben babamdan hiçbir zaman hoşlanmadım, belki sevdim ama bunu kabul etmeyi kendime yediremedim. Ondan hoşlanmıyordum. Babamın içinde İskoç adamla Afrika halkı buluşuyordu; kendisi bu konuda ne hissediyordu bilmiyorum; evinde, denize bakan odasında siyah Dominika denizine, yani bir mezar olan denize, bir adamla bir halkın birbirine mühürlendiği kendi geçmişine bakan odasında otururken aklından geçen şeylerden biri miydi bu, bilmiyorum. Bu konumu, onu gerçek anlamda felç etmiş olabilir; erkek mi olacaktı halk mı? Teni yozlaşma rengiydi: altın, bakır, cevher (gerçi onu sevmiş, ona sevgiyle yaklaşmış olsaydım, tenini yaşamın direği renginde, ekmek renginde diye betimlerdim) ve teni onu yenilenden (Afrika halkı) çok yenen (İskoç adam) gibi gösteriyordu, ama onun birini diğerine yeğ tutmasının nedeni bu değildi. Babam yenilenin sıkıntılarını çekmeyi reddetti, o yenenin sefasını sürmeyi seçti. Yüzünü yenilene dönmüş olsaydı, bütün insanlığın her gün yüzleştiği boşluğu, doldurmayı ümit ettikleri, hatta zaman zaman doldurdukları, ama çoklukla dolduramadıkları bir boşluğu hissedebilirdi; ve bu insanların, içlerine baksa kendisinin de yarım parçasını bulacağı Afrikalıların, onların da birer insan olarak bu boşluğu hissettiklerini ve onu sıradan şeylerle, tıpkı

zamanı yıllara, aylara, günlere bölmek gibi sıradan şeylerle doldurmaya çalıştıklarını görecekti. Onlar da sıradan şeyleri fetiş haline getiriyorlardı: penisin dış derisi, vajinanın ağzındaki ince zar; onlar da bir yığın malzemeden farklı şekillerde, farklı işlevlerde eşyalar, aletler yapıyorlardı; onlar da doğada yaşanan şiddetli gelişmeleri –yerkürenin yarılması, eskiden kupkuru toprakların uzayıp gittiği yerlerin denizlerle kaplanması, eskiden aydınlık olan yerlerin karanlığa gömülmesi– gözlemliyor ve bu olaylarda bir çeşit vaat, yaşam yolu, ritüeller buluyor ve bu olaylardan sağ çıktıkları, bağışlandıkları için kendilerini özel hissediyorlardı; onların da dünyanın başlangıcına ve sonuna dair mitleri vardı. Boşluk, içinden çıktıkları ve yaşamlarına düzen verdikleri kaostu; o kaostan gelmişlerdi, yine o kaosa dönüyorlardı ve bu böyle sürüp gidiyordu. Ve o insanlar bu hayattan ya İskoç-adam tarafından ya da tiresiz, düz bir adam olarak var olamayan, önünde tire olan başka bir adam tarafından koparıldılar.

Dışarıda, babamın dışında, doğduğu adanın dışında, şimdi yaşamını sürdürdüğü adanın dışında, dünya bildiğinden şaşmadan dönmeye devam ediyor; her büyük gelişme geleceğin provası, her büyük gelişme geçmişin tekrarı; ama içerde, babamın içinde (hakeza doğduğu adanın ve şimdi yaşamını sürdürdüğü adanın içinde), yüzlerce yıl önce gerçekleşmiş bir olay, o adamla o halkın buluşması olayı öyle ince bir çizgide ilerlemişti ki babamın benliğinin gerçek ifadesi, babamın gerçek benliği halini almıştı; bu yüzden Afrikalılar gibi davranan herkesi küçümsemeye başladı; onlara benzeyen herkesi değil, onlar gibi davranan herkesi, tüm yenilmişleri, tüm kaderine terk edilmişleri, tüm ele geçirilmişleri, tüm yoksulları, tüm hastaları, tüm başı eğikleri, gördüğü zulümden aklını yitirmiş tüm delileri küçümsemeye başladı. Sonra bir gün Lazarus adında bir adam, bir mezarcı evinin çatısını onarmak için ondan çivi istemeye geldiğinde, bu adamın karşısında kendisi

gibi olduğunu sanıyordu; Lazarus'un evi çam ağacından, kırmızı ve sarıya boyanmış, şirin, küçük bir yapıydı ve iki yıl önce yaşanan kasırgada yıkılmıştı; o dönem Mahaut'daki en yetkili devlet görevlisi babamdı, bir afet yaşandığında, sömürge hükümeti ona ihtiyaç sahiplerine ücretsiz vermesi için çeşitli mal ve malzemeler gönderirdi; bu kasırga olayında da çok kaliteli olmayan yapı malzemeleri göndermişlerdi. Babam malzemelerin bir kısmını, yalnızca bir skandalın önünü alacak kadarını uygun bir şekilde ihtiyaç sahiplerine teslim etmişti; geri kalanını ise satıyordu; kişinin eli ne kadar dardaysa, söz konusu malzemelere ne kadar ihtiyacı varsa, o kadar yüksek ücret talep ediyordu. Lazarus da böyle biriydi, hem eli darda ydı hem de malzemelere çok ihtiyacı vardı; dahası, malum tireli adamla Afrika halkının buluşması olayı yine onda da öyle incelikli bir kimliğe bürünmüştü ki kendisini ifade etmek için hangi yolu seçerse seçsin, hepsi ona bu olayı hatırlatıyordu: Onun için neşeli bir şarkı deniz kıyısında kumlara uzanıp boş boş keyif çatarak harcanmış bir günü değil, yalnızca özgürlük düşüncesini anlatırdı. Lazarus böyle biriydi ve evinin çatısını bitirmek için babamdan çivi istediğinde, babamın içinde tireli adamla sürü arasında yaşanan savaş çoktan sonuçlanmış, tireli adam bir savaştan daha zaferle ayrılmıştı; dolayısıyla babam, Lazarus'a hiç çivisi kalmadığını söyledi. Ben o zaman on yaşındaydım; annemi tanımıyordum, ben doğduğumda ölmüştü, sadece babamı tanıyordum. Ve onu anlamıyordum; kendisini izlediğimi fark etmeyeceği bir köşeden ona bakmayı, kızıl saçlarının güneşte ışıldayışına dalıp gitmeyi seviyordum; lacivert ipek pantolon ile düğmeleri yaldızlı, fitilli, beyaz ceketten oluşan ve İngiltere kralının doğum günü şerefine düzenlenen geçit töreninde giydiği üniformasını giydiğinde, ona bakmayı seviyordum. Ama o an Lazarus'a çivi vermeyi reddettiğinde sadece babam değildi; artık sahici olmaya, gerçekte dönüşebildiği kişi olmaya başlamıştı.

Evin arkasındaki kulübede başka pek çok şeyin yanı sıra koca bir fıçı dolusu çivisinin olduğunu biliyordum, dolayısıyla safça, bunu tamamen unutmuş olabileceğini düşünerek, ona bir fıçı dolusu çivisi olduğunu hatırlattım, fıçının nerede durduğunu, nasıl bir fıçı olduğunu, çivilerin nasıl göründüğünü, fıçıda tepeleme yığılı halde duran çivilerin nasıl –donmuş ve ışıl ışıl– göründüğünü bir güzel saydım. Babam elinde hiç çivisi kalmadığını tekrarladı. Sesindeki o ton yeni değildi, sadece ben ilk kez duyuyordum. Bu olay içimde bir şeyleri tuzla buz etmedi, dışımdaki hiçbir şeyi tuzla buz etmedi, ani değildi, ben beklemiyordum ama beklenmedik değildi; dağların doruklarındaki, göğün mavisindeki, aydaki engebeler, pürüzler kadar doğal, bunlar gibi kabullenilmiş bir olguydu. Bu adam benim babamdı, hep tanıdığım adamdı, sadece daha fazlası da vardı.

Lazarus almaya geldiği çivileri, ihtiyaç duyduğu çivileri alamadan gittikten sonra, babam beni elbisemin boynundan tuttuğu gibi dosdoğru çivi fıçısını sakladığı kulübeye sürükledi ve yüzümü fıçıya bastırıp, "Artık çivilerin yerini biliyorsun. İşte şimdi çivilerin yerini gerçekten biliyorsun," dedi ve bunu yerel aksanlı Fransızcayla söyledi. Babam sadece ailesiyle, bir de onu çocukluğundan beri tanıyan insanlarla yerel aksanlı Fransızca ya da yerel aksanlı İngilizce konuşurdu ve ben bu dillerde konuştuğunda gerçek benliğine büründüğünü, dolayısıyla bana yaşattığı bu acının, beni bir çivi fıçısında boğma arzusunun gerçek hissi olduğunu biliyordum. Başımı son bir kez daha fıçının içine bastırdıktan sonra, hışımla çekip gitti. Denize bakan odada, gerçekte tek işlevi dahi olmayan ve nadiren girilen odada oturmaya gitti; denizin yüzeyi kıpırtısızdı ve babam kıpırtısız denize bakarken elini kulağına götürdü, kulağının kirini alıp ağzına attı.

Peki, babam o odada, ürkütücü bir İngiliz misafir odası tablosunda resmedilmiş koltuğun tıpatıp kopyası koltuğun-

da, hiç kuşkusuz iliklerine kadar sömürdüğü birine yaptırdığı koltuğunda otururken, ne düşünüyor olabilirdi? Zaman zaman kabarıp zaman zaman durulan denize bakarken ne düşünüyor olabilirdi? İnsan, kişi, pek çok insan, herkes bilincini ve benliğini çevresinin, içinde bulunduğu fiziksel ortamın oluşturduğunu söyleyecektir; bu insanlar sabah erkenden kalkıp yeşil tepelere, beyaz yarlara, gümüş rengi dağlara, altın sarısı buğday tarlalarına, masmavi parlayan ırmaklara bakar ve bu güzelliğin içinde –çünkü güzeldir, ne yaparlarsa yapsınlar, gözlerine güzel görünüyordur– görünmez bir şekilde, büyülü bir şekilde, güzellikle aralarındaki mesafeyi aşıp onunla yekvücut olduklarını hisseder, ondan güç alır, ondan esinlenip ona şarkılar düzer, şiirler yazarlar; onda kendilerini keşfeder, sonra yeniden, yeniden keşfeder ve (yine) ondan esinlenirler; ama bu kez ondan esinlenip küçük eylemler, küçük işler, derken büyük eylemler, büyük işler kotarırlar ve her başarı o ilk düşünceyi, o ilk hissi, insanla mekânın, insanla yerin buluşmasını onaylayıp doğrular, geldiğiniz yerle aranızdaki tesadüfi bir rastlaşma değildir, yazgının ötesinde bir şeydir, sözcüklerin ötesinde bir şey ifade etmektedir. Babam için deniz, zaman zaman masmavi bir çarşaf gibi parıldayan, zaman zaman kapkara bir çarşaf gibi parıldayan, zaman zaman boz bulanık parıldayan o büyük ve güzel deniz böylesine cömert bir esin kaynağı olamaz, böylesine huzurla dolup taşamaz, böyle büyük bir hoşluğu, iyiliği barındıramazdı, güzelliği babamın gözünde yitikti, boştu; ona baktığında, onu gördüğünde hem yenenin hem yenilenin çaresizliğini hatırlıyordu babam; çünkü fethetmekteki boşunalık fatihin gözünden kaçmış değildir, onun böyle bir insan olarak, bir fatih olarak yüzleştiği gerçek hep daha fazlasını elde etme arzusudur ve bu bitimsiz susamışlığını ancak ölüm dindirecektir; yenilen ise dipsiz bir acı ve sefalet kuyusuna itilmiştir –hiçbir öç onu tatmin etmeye, hiçbir öç işlenen büyük adaletsizliği

silip ortadan kaldırmaya yetmeyecektir. Dolayısıyla içinde hem yeneni hem yenileni, hem faili hem kurbanı bulan babam hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde ilkini, hep onu kuşanmayı seçti; ayrıca bu kendisiyle büyük bir savaş verdiği anlamına da gelmiyor, sadece onun da sıradan biri olduğunu kanıtlıyor, sonuçta azizler dışında hangimiz başı eğiklerin değil, başı diklerin arasında olmayı seçmeyiz, kaldı ki azizler de en nihayetinde başı dikler arasında yerlerini alacaklarını bilirler.

Hissizler, sinikler, inançsızlar belki yerçekimsiz bir boşlukta, belki kör edici bir ışık patlamasıyla dünyanın geri dönüşsüz biçimde sonunun geldiğini gördüklerinde, hayatın bir oyun olduğunu; iyi olanın kazandığı, kötü olanın kaybettiği, kazanmanın her şeyi kazanmak, kaybetmenin her şeyden olmak anlamına geldiği bir oyun olduğunu; müzik durunca bir sandalyeye oturmaya başaranın kazandığı ve ayakta bıraktığı kişiyi sonsuza dek ayakta durmaya mahkûm ettiği bir sandalye kapmaca oyunu olduğunu söyleyecekler. Hissizlerden, siniklerden, inançsızlardan olmanın yenenlerden olmak anlamına geldiğini söylemeye gerek yok, çünkü yenilmişlerin içleri hiçbir zaman soğumaz; yenilgilerini sonsuza dek içlerinde duyarlar. Hiçbir yenilen, insanın iyiliğinden kuşku duymaya cesaret edemez; yenilenin son nefesi daima iç çekiştir, yenilenin son sözü hep aynıdır: "Aman Tanrım."

Babamı gözlemlerken bunu anlamıyor, ona acımıyor değildim. O da bir zamanlar küçük bir çocuktu –zaman zaman algılamakta zorlandığım bir düşünce, bir olgu bu: Ateşlenip hastalandığında, düşüp dizleri, dirsekleri yara bere içinde kaldığında sarılıp sakinleştirilmeye ihtiyaç duyan, kendisini güvende hissetmeye muhtaç çocuk iradesi hepten zayıflayıp bocalamaya başladığında başka güvencelerle içinin rahatlatılmasına, güneşin yeniden doğacağını, suların çekileceğini, yağmurların dineceğini, dünyanın dönmeye devam

edeceğini duymaya ihtiyaç duyan yumuşak başlı bir çocuktu bir zamanlar o da (bu gerçeğe ancak körü körüne inanabilirdim, çünkü bu gerçek ancak o zaman sıradışı olmazdı, ama babam gerçek derisinin üstünde bütünüyle farklı bir deri daha, görünmez ama aynı zamanda bir kaplumbağanın koruyucu kabuğu, bir savaşçının kalkanı kadar gerçek başka bir deri daha yaratmıştı) ve babam küçük bir çocukken, bir komşuları ona bir yumurta vermişti. Kadının amacı, kendisine son derece nazik davranan babama bu küçük hediyeyle teşekkür etmekti; yalnız yaşayan yaşlı bir kadındı ve babam kendisinden böyle bir şey istenmeden ve asla teşekkür beklemeden, ara ara kadının getir götür işlerini yapıyordu; kadın ona bu yumurtayı uzattığında (kadının bahçesinde, tuvaletin yanındaki açıklıkta üç tavuğu, bir horozu ve bir de domuzu vardı, hayvanlar bahçedeki ağaçlardan birinde uyuyordu) böyle bir teşekkürü hiç beklemeyen babam şaşırarak yumurtayı aldı –her tarafı koyu kahverengi benekli, kahverengi bir yumurtaydı– fakat yumurtayı kırıp omlet ya da başka bir yemek yapmadı, bunun yerine onu alıp bir tavuğun, annesinin tavuklarından birinin altına, diğer yumurtaların yanına koydu ve tüm civcivler yumurtadan çıktığında, içlerinden birinin kendisinin civcivi olduğunu iddia etti. O civciv büyüyüp tavuk oldu, tavuk yumurtladı, yumurtadan çıkan civcivler de büyüyüp, tavuk olup yumurtladı ve bu bitimsiz döngüyü kesintiye uğratan tek şey bazı yumurtaların ve tavukların satılması ve karşılığında çeyrek penilerin, yarım penilerin ve bir penilerin kazanılması oldu. Sonra babam bir daha hiç yumurta yemedi (onu tanıdığım süre boyunca da hiç yemedi); hiç tavuk yemedi (onu tanıdığım süre boyunca da hiç yemedi), sadece kazandığı parlak kırmızı bakır paraları biriktirdi, onları ışıl ışıl parlasınlar diye cilalayıp annesine verdi, annesi bu paraları eski bir çorabın içine koydu ve bu çorabı uyurken de uyanıkken de hep koynunda sakladı.

Sonra babam kendisine hibe edilen o ilk yumurtadan alıp sadece pazarları giyilecek bir takım elbise diktirmek için kumaş almaya, hem de İngiliz kumaşı almaya yetecek miktara taşıdığı bütün kazancını kısa bir ziyaret amacıyla İskoçya'ya doğru yola çıkan –nihayetinde denizde boğulduğu haberini alacakları– babasına verdi. Babam babasını bir daha hiç görmedi, babam yumurtadan elde ettiği kazancı bir daha hiç görmedi ve belki de hayatının geri kalanını kim bilir kaç kez üstünde hayal ettiği o takımı bulup içine sığmaya çalışmakla geçirdi ama adım gibi eminim ki kendisi yaptığı şeyin bu olduğunu hiçbir zaman fark etmedi: Belki de hayatı boyunca karşısına çıkan ödüllerin ardı arkası kesilmedi de sırf kendisi bunun farkında olmadığı için tekinin dahi tadını çıkaramadı.

Babam babasının İskoçya'ya yelken açan gemiye bindiği günü çok sonraları bana, "Güzel bir gündü, sonsuza dek hatırlayacağım kadar güzel bir gündü," diye anlatacaktı; o gemi varış yerine hiçbir zaman ulaşmadı ve güneş ışığında başlayan bu sahne soğuk suların karanlığında bitti; babamın yüzü, babamın benliği işte bu sahnenin resmedildiği tuvaldi. Bana hayatındaki bu önemli ayrıntıyı ilk kez anlattığında, henüz küçük bir çocuktum, sekiz yaşındaydım, yani babamın babasını bir daha hiç göremeyeceğini öğrendiği yaştaydım. Güçlü bir fiziğim yoktu, sesim cılızdı, küçük bir kız çocuğuydum, onunla İngilizce konuşuyordum, düzgün bir İngilizce konuşuyordum. Babam Hindistan'da yetişen bir ağaçtan yapılmış bir koltukta oturuyordu, koltuğun kolçaklarıyla ön ayakları adını bilmediğim bir hayvanın kapanmış pençeleri şeklinde bitiyordu, bense karşısında, bir gün önce silinip parlatılmış zeminde oturuyordum, ellerim beyaz poplin elbisemin eteğine sıkı sıkıya yapışmıştı ve yine bu poplin kumaş da oraya, babamla karşılıklı oturduğumuz, belli bir amaca hizmet etmeyen odaya çok uzaklardan gelmişti. Babasını son gördüğü günü anlattığı sırada babamın yüzünde düz çizgilerden eğri

çizgilere, keskin çizgilerden yumuşak çizgilere, yanaklarının altına doğru gitgide büyüyüp yuvarlaklaşan sığ yüzeylere varıncaya kadar bir dizi geometrik şekil belirmeye başladı; tekrar o küçük oğlan çocuğuna, daha doğrusu kendi zihninde o dönem nasıl bir oğlan çocuğuysa ona dönüşüverdi ve sesi başka birinin sesiyle konuşuyormuşçasına, çok yakından tanıdığı ama kendisi olmayan, çok sevdiği, yürekten sevdiği ama hâlâ kendisi olmayan birinin sesiyle konuşuyormuşçasına, su gibi dinç ve yumuşak bir hal aldı. Babası *John Hawkins* adlı bir gemiyle denize açılmıştı, ama babamın yüzüne kara çalan, babamın yüzünü lekeleyip bir suçlunun yüzüne dönüştüren şey, o küçük çocuğun gözlerindeki ışığı söndüren şey, bu anlı şanlı suçlunun adı değildi.

Babam hiç kendi kendine, "Ben kimim? Kimim ben?" diye sordu mu? Umutsuzluğun karanlık kuyusundan yükselen bir çığlık şeklinde değil, budalaların zaman zaman içine düştüğü o saf merakın yansıması olarak, dönüp kendisine bu soruyu sordu mu hiç? Bilmiyorum, bilemem. Kendisini tanıyor muydu? Yanıt evet ise, kısmen ise, hatta eh işte ise, kendisini tanıdığı ölçüde gizli zevkleri olmalıydı; ama ben bu sorunun yanıtını bilmiyorum. Babamı tanımıyordum, evet, babamdı ama onu tanımıyordum; hakkında söylediklerimin tamamı benim kendi gözlemlerim, kendi düşüncem ve kendisini var etmiş iki kaynaktan birinin kendisine bu denli yabancı olması, gizem değil, sır değil, sadece bilinmez olması her çocuk için utanç kaynağı olmalı ki en azından benim için böyleydi.

Babam annemin tenine –yüzüne, bacaklarına, bacak arasına, kollarına, koltukaltlarına, sırtına, sırtının altındaki tene, memelerine, memelerinin altındaki tene– ilk dokunduğunda, bu tenin dokusunu satene, ipeğe benzetmemişti, çünkü anneme sıradışı bir değer, sıradışı bir güzellik atfedilmemişti; teninin rengi –kahverengi, geç bir günbatımının koyu

turuncusu– fethedenle fethedilenin, üzünçle çaresizliğin, kibirle aşağılanmanın kaçınılmaz buluşmasının değil, başlı başına bir olgunun, el değmemiş bir olgunun vergisiydi: O Karayipliydi. Babam, "Karayipliler nasıl insanlar?" diye sormamıştı; yok olduklarına, birkaç yüz artık dışında soyları tükendiğine göre, daha doğru bir ifadeyle, "Karayipliler nasıl *insanlardı*?" diye sormamıştı; annem hayatta kalan o son birkaç yüz artıktan biriydi. Ve bu insanlar yaşayan fosilleri andırıyorlardı, ait oldukları yer müzeydi, raftı, camdan kafesti. Bu insanlar, annemin halkı sonsuzluğun kıyısında, her an o sonsuzluğa düşme tehdidi altında, hiçliğin dipsiz boşluğu tarafından yutulmayı bekliyordu, bu su götürmez bir gerçekti, ama en acısı, her şeylerini, sadece kendileri olma haklarını değil, kendilerini de kaybetmelerinin kendi hataları olmamasıydı. Benim annem böyle biriydi. Uzun boyluydu (bana böyle anlatıldı, onu hiç tanımadım, ben doğduğumda ölmüştü); saçları siyah, parmakları uzundu; bacakları uzun, ayakları uzun, taraklı ve inceydi; yüzü ince ve kemikli, çenesi küçük, çene kemiği belirgin ve geniş, dudakları ince ve geniş, bedeni ince ve uzundu; yürüyüşü doğal ve zarifti; çok konuşmazdı. Gerçekten gerekmedikçe ağzından tek söz çıkmamış olabilir, en azından ben kimseden önemsiz bir söz dediğini duymadım; nece konuşuyordu bilmiyorum; babama onu sevdiğini söylediyse, bunu hangi dilde söyledi bilmiyorum. Onu hiç tanımadım; ben doğduğum an öldü. Yüzünü hiç görmedim, düşlerimde bile görmedim; düşlerimde bile sadece merdivenlerden inen ayaklarını, topuklarını gördüm, yalın ayak merdivenlerden inerken gördüm onu ve hep tekrar yukarı çıktığını göremeden uyandım.

Annem doğduğunda (bana anlatıldığı kadarıyla) annesi onu temiz kumaşlara sarıp, kundaklayıp Fransa'dan gelmiş rahibelerin kaldığı bir yerin önüne bırakmıştı; annemi o rahibeler büyütmüştü, onu vaftiz etmiş ve ona sessiz, çekingen,

çilekeş, sorgulamayan, iffetli ve çok uzun yaşamadan ölmeyi dileyen biri olmasını buyurmuşlardı. Ve annem böyle bir insan olmuştu. Annenin çocuğuyla kurduğu söylenen duygusal ve fiziksel bağ, anne ile çocuk arasında var olduğu söylenen ayrılmaz bütünlük, etle tırnak gibi olma hali; annem ile annesi arasında böyle bağlar yoktu. Bu terk ediliş nasıl açıklanır, bu terk edilişi hangi çocuk anlayabilir? Annem ile annesi arasında olmayan o duygusal ve fiziksel bağ, o ayrılmaz bütünlük annemle benim aramda da olmadı; olmadı çünkü annem ben doğduğum an öldü ve her ne kadar kendi kendime böyle bir şeye engel olunamayacağını (ölen birine kim ne çare bulabilir?) söyleyip dursam da, bir çocuk böyle bir şeyi, böyle büyük bir terk edilişi nasıl anlayabilir? Ben çocuklarımı doğurmayı reddettim.

Peki, annem o rahibeler arasında nasıl bir çocukluk geçirdi? Neşeli bir çocukluk olamazdı, hayalî bir ülkenin hayalî kraliçesi olup hayalî bir orduyla hayalî insanların yaşadığı toprakları fethettiğini hayal edebilecek kadar boş zamanı olamazdı; oysa yaşamın bayağılığından arınmış bir zihnin biricik serveti budur, haliyle bu durum çocuk zihni için de geçerlidir. Ama annem küçük bir çocukken nankin bezinden bir elbise, kollarını, dizlerini örten, ayak bileklerine kadar inen bol bir elbise, bir kefen giyiyordu. Başına güzelim saçlarını tamamen örten, elbisesiyle uyumlu bir başörtüsü takıyordu.

Babam onu ilk ne zaman gördü? Babam annemi ilk kez açık ama puslu bir Dominika sabahı (böyle bir şey var) adayı (çok büyük bir denizde büyük bir kara parçası) çepeçevre dönen dar patikada (ana yol), başının üstünde bir bohçayla kendisine doğru yürürken görmüş olabilir; ve babamın gözünde annemin güzelliği yüz hatlarında, vücudunun esnekliğinde (böyle miydi bilmiyorum, sadece onu böyle hayal ediyorum) ya da yüz ifadesinden dahi sezilebilen zekâsında

değil; hüznünde, zayıflığında, uzun zaman önce yitmişliğinde, atalarının izlerinin kırıntılarında, ümitsizliğinde, gerçekte düpedüz yenilgisi olan sahte alçakgönüllülüğünde saklı olsa gerekti. Babamın kendisi ise o zamanlar artık sıradan, adi, kaba saba bir uşak değildi; üniformalıydı, belki üniformasında böyle davranılmayı hiç hak etmeyen insanlara karşı gerektiği kadar acımasız ve sert olduğunu gösteren bir şerit ya da benzer bir işaret bile vardı. Babam o zamana kadar ada ada dolaşmış, adlarını dahi hatırlamadığı kadınları gebe bırakmış, çocuklarının adlarını hiçbir zaman bilmemişti. Anneme rastladığı sıralar, artık bir yerde sabit bir hayat kurma ihtiyacı hissediyor olmalıydı. Zavallı annem! Yine de, üzüntümün nedeni annemi hiç tanımamış olmam değildi, ben üzen şey bir insanın böyle bir hayat yaşamak zorunda kaldığını bilmekti. Yaşamak mı ölmek mi, hangisini seçmeli? Annem her güne böyle başlamış olmalıydı. Bu kadını elde etmek babam için işten bile sayılmamış olmalıydı. Roseau'da bir kilisede evlendiler ve annem bir yıl içinde aynı kilisenin mezarlığına gömüldü. Babamın yaşadığı kaybın, evlendiği tek kadını kaybetmenin acısını derinden yaşadığı anlatılır, bu kaybın onu yıktığı, o günden sonra hayattan zevk almadığı söylenir, bu büyük acının onu kahrettiği söylenir, onu derin bir adanmışlıkla yüzünü Tanrı'ya dönüp kilisesinin papaz yardımcısı olmaya götürenin yaşadığı bu büyük acı olduğu söylenir. İnsanlar onu anlatır, bunu derler, ama babamın kendi acıları sayesinde başkalarının acılarını da anlamaya, onlarla özdeşlik kurmaya başladığını söyleyemezler; yaşadığı kaybın babamı eli açık, yufka yürekli birine, başkalarının zaaflarından faydalanmayı aklının ucundan dahi geçirmeyen birine dönüştürüp, içindeki iyiliği –kusurlarını, suçlarını tamamen unutturacak kadar– büyüttüğünü söyleyemezler; insanlar böyle şeyler söyleyemezler çünkü o zaman yalan söylemiş olurlar.

Peki ya yüzünü hiç görmediğim, düşümde bile yüzünü görmediğim kadın; o bu adamı ilk gördüğünde ne düşündü, onun aklından neler geçti? Onu yeni bir karşı konulmaz güç, hayatının son karşı konulmaz gücü olarak görmüş olması mümkün, onu tutkuyla sevmiş olması mümkün.

Tanrı olarak doğmadığınız sürece, hayatınızın sizin için ilk andan itibaren hep bir gizem olması ne üzücü. Rahme düşer, doğarsınız; bunlar elbette ki doğru, ama siz bunları bilemezsiniz; inanmak zorundasınızdır, çünkü başka bir açıklaması yoktur. Derken çocuk olursunuz, karşınızda kocaman ve yuvarlak bir dünya vardır ve bu dünyada kendinize bir yer bulmak zorundasınızdır. Peki, bunu nasıl yapacaksınız? İşte bu da başka bir gizemdir ve size neyi nasıl yapacağınızı söyleyecek tek kişi bulamazsınız. Büyüyüp bir kadın, yetişkin bir insan olursunuz. Sayısız somut kanıta rağmen, daha iyi akıl yürütmenize rağmen, sabit olana, süregelene inanır, süregelenin sıradanlığına bel bağlarsınız. Bir gün kapıyı açıp bahçeye çıkarsınız, ama yer yerinde değildir ve siz dipsiz, kenarsız, renksiz bir deliğe düşersiniz. Deliğin gizemi yerini düşüşünüzün gizemine bırakır; düşmeye, sonsuza dek düşmeye tam alışmışken durursunuz; peki neden durdunuz, işte bu da başka bir gizemdir; nasıl ki en başta neden düştüğünüzün bir açıklaması yoktu, şimdi de durmuş olmanızın bir açıklaması yoktur. Kim olduğunuz kimsenin açıklayamayacağı bir gizemdir, kendinizin bile. Hem niye olsun ki! Niye olsun ki!

Şimdi daima kusursuzdur. Geçmişte ne kadar mutlu olmuş olursam olayım onu özlemiyorum. Ben hep şimdi için yaşarım. Geleceğe can atmıyorum; o gelir ya da gelmez, bir gün gelmeyecek. Ama ufukta görünmüyor ve asla beklenti içinde değilim. Gelecek, göğün ardındaki siyah uzay kadar bile değil, onda bile ara ara ışık kıvılcımları beliriyor; gelecek daha çok tavansız, zeminsiz, duvarsız bir oda gibi; ona böyle şekil veren, onu çevreleyen şimdidir. Geçmiş yüklerden ve çerçöpten ibarettir, bazen işe yarar şeyler de içerir, ama ben bunları gerçekten işime yarayacaklarsa saklarım.

Sevmediğim bir adamla evlendim ama zaten sevdiğim bir adamla evlenmezdim. Babamın arkadaşıyla, Philip Bailey adında bir adamla evlendim; hastaları iyileştirmek üzere eğitim almış bir adamdı ve zaman zaman bunu başarıyordu da, ama başarıları geçiciydi, çünkü her yerde herkes eninde sonunda ölüm denen o ezici durgunluğa yenik düşer. Beni sevdi, sonra beni özlemle bekledi, sonra da öldü. Doğduğu yerden çok uzakta, çocukluğunda tutunduğu her şeyden çok uzakta, onu sevebilmiş kadından, ilk karısından uzakta, yalnız bir adam olarak öldü. Benimle evlendiğinde ölmüştü. Arkadaşları bana karşı hislerinin gerçek olduğunu, beni sevdiğini anlayınca onu terk ettiler. Düğünümüze katılmadılar. Evlendikten sonra uzaklara, dağlara, annemin ve halkının doğduğu topraklara taşındık.

Evlendiğimde rahmim kurumuştu, çok uzun süre dışarıda bırakılmış bir sebze gibi büzüşmüştü. Bedenimin diğer bölgeleri de kuruyordu; tenim çok fazla kırışmadı, ama nemi buharlaşıyor gibiydi. Kendimi gözlemlemeyi hiçbir zaman bırakmadım ve o dönem, fiziksel görünümümde yitirdiğim güzelliği karakterimde kazanmış olduğumu görebiliyordum. Üstümde, bütün bedenimde yazılıydı bu; görebilen herkeste merak uyandırmayı başardım. Hakkımda çok konuşulmuş, yargılanmış, ayıplanmıştım. Sevenim de olmuştu nefret edenim de. Şimdi hepsinin üstündeydim, hepsi ayaklarımın altındaydı. Kocamın ilk karısını zehirlediğim söylenmişti, ama zehirlemedim; sadece kendisini günbegün zehirleyişine seyirci kaldım ve onu durdurmaya çalışmadım. Çok güzel bir yabani otun iri, beyaz çiçeklerinin kurutulup, demlenip içildiğinde insana mutluluk verdiğini ve hoş halüsinasyonlar gördürdüğünü keşfetmişti; ona bu keşfin yolunu açan ben olmuştum. Bu bitkiyle rahmimi taşımasını istemediğim yüklerden, taşımak istemediğim yüklerden, doğrunun değil, hazzın sonucu olan yüklerden kurtarırken çıktığım gezintilerden birinde tanışmıştım; zaten aksi halde işime yaramazdı, çünkü benim kendime mutluluk yaratmaya da halüsinasyonlar görmeye de ihtiyacım yoktu. Ama onun bu çaya duyduğu muhtaçlık gitgide daha da arttı, öyle ki bu çay onu öldürmeden önce tenini siyaha dönüştürdü. Hayatının çok büyük bir kısmını bu ten rengine sahip olan ve tam da bu nedenle, bir bu nedenle aşağı gördüğü insanların arasında geçirmişti; haklarında başka hiçbir şey bilmiyordu; tek bildiği iskeletlerinin koruyucu örtüsünün, derilerinin siyah olduğuydu ve bunu sevmiyordu; ne ki ölürken dönüştüğü renk buydu: siyah. Bu halini belki sevdi belki sevmedi, ama sonuçta öldü. Çektiği acı çok kere içime dokundu, çünkü gerçekten acı çekiyordu, ama yine çok kere, çektiği acıdan hiç etkilenmedim. Son uykusuna yenik düşmeden önce,

boyuna taleplerde bulundu ve bu taleplerinin tamamı gidip gidip olduğunu sandığı kişiye, olduğunu sandığı kişi de anavatanına, İngiltere'ye dayanıyordu. Olduğunu sandığı kişinin yaşadığı yan etkiler onda yoktu; bu anlamda kardeşim Elizabeth'ten farklı değildi. Kocamın karısı, bu çıtkırıldım insan, benlik algısını, kendi anlamını o doğduğunda dünyadaki insanların çeyreğinin gündelik hayatını belirleme kabiliyetine sahip olan anavatanının gücünden alıyordu; dahası, kendi benliğinin sınırlarından bütünüyle habersiz, kendi kırılganlığını hiç anlamamış o ufacık aklıyla, bunun sadece bir yazgı değil, sonsuza dek sürecek bir durum olduğuna inanıyordu. Kendisini değerlere, göreneklere sahip biri olarak görüyordu ve dünyanın hep nasılsa öyle dönmeye devam edeceğinden hiç kuşkusu yoktu; sanki yeni hiçbir şey olamazmış, her şey durma noktasına gelmiş gibi, sanki onun ve türünün gelişiyle yaşam kusursuzluğa ulaşmış da diğer her şey, ondan farklı olan her şey bir köşeye uzanıp ölmeliymiş gibi. Ne var ki bir köşeye uzanıp ölen o olacaktı, diğer her şey devam ediyordu ki onlar da eninde sonunda yatıp ölecekti; ama kibir değil, tanımlanması daha güç bir şey, korkudan da öte bir şey, belki cehalet onu bildiği dünyanın kusursuzluğuna inandırmıştı. Ama sonuçta öldü ve toza, toprağa, rüzgâra, denize ya da hepimiz ölünce neye dönüşüyorsak ona dönüştü.

Babam da öldü. O da arkadaşıyla evlenmemden kısa bir süre sonra öldü. Onları arkadaş yapan neydi? Babam Philip'in bahçesine hayrandı; Philip bahçesinde dünyanın farklı tropik bölgelerinden meyveler yetiştirir, ama onları normalden daha farklı boyutlara ulaşmaya zorlardı; bazısını daha büyük, bazısını minyatür hale getirirdi. Philip dünyayı kendi haline bırakamayan, hiçbir şeye o şeyin varlığından rahatsızlık duymadan uzun süre bakamayan huzursuz insanlardandı; bu insanlar sessizlik, sakinlik nedir bilmezler. Babam da huzursuz bir zihne sahipti; ama yazgı, fetih eylemi onu

put gibi durmaya mahkûm etmişti. Bu adama, Philip'e bakmaktan, onun yetişkin insan kafası büyüklüğünde mangolar yetiştirmesini izlemekten başka bir şey yapamadı: hoş, bu sefer de meyvenin tadı kalmamıştı, sadece bakması güzeldi; bunun üzerine Philip gecesini gündüzüne katarak meyveyi kendi damak tadına hitap edecek hale getirmeye uğraştı. Başarılı olup olmadığını hiçbir zaman bilmedim, yetiştirdiği şeylerden tek ısırık dahi almadım.

Babamın ölümü uzun sürdü. Çok acı çekti, öyle ki çektiği acılar beni neredeyse adaletin varlığına inanacak noktaya getirdi, ama sadece neredeyse inanacak noktaya getirdi, çünkü hiçbir şeyin düzeltemeyeceği çok yanlış var ve benim bildiğim dünyada geçmiş değiştirilemez. Babam ölmeyi umursamadığını söyledi. Ölmek ve ölüm üzerine de yaşadığı hayat üzerine de epey dokunaklı bir tiradı oldu. Öyle bir anlattı ki yaşadığını söylediği hayatı tanıyamadım, dolayısıyla etkilenmedim de. Kendi gözünde elbette ki muhteşem bir hayat yaşamıştı; öyle olmasaydı, pişmanlık gösterisiyle, iyilik şovlarıyla kendisini bağışlamaya girişirdi. Dünyalıklarını soyup soğana çevirdiği insanların hepsi ya ölmüştü ya da ölmek üzereydi; onu soyup soğana çeviren, iyi bir insan olabilmek için gösterdiği her türlü çabayı boşa çıkaran insanların da hepsi ya ölmüştü ya da eninde sonunda ölecekti. Yine de, döşeğinde ölürken, hayatı boyunca elde ettiği muazzam genişlikteki araziyi görebiliyordu, zengin volkanik toprağın her karışı değerli ürünlerle kaplıydı: kahve, vanilya, greyfurt ağaçları, ıhlamur ağaçları, limon ağaçları, muz ağaçları. Roseau'da bir sürü evi vardı ve her ayın sonunda bir ayağı çukurda bir adam (babamın ömrünün sonlarına doğru uşakları ve yardımcıları olmuştu) karınlarını doyurmakta bile zorlanan kiracılardan topladığı parayı getirip babama teslim ederdi. Babam zengin bir adam olarak öldü ve bunun cennet dediği yerin kapısından içeri girmesine engel yaratmayacağına inandı.

Ölünce onu özledim. Ölmeden önce böyle olacağını biliyordum. Onu özlememeyi diledim, ama yine de özledim. Annemi hiç tanımamıştım, yine de ona duyduğum sevgi onu sonsuzlukta bile takip etti. Annem ben doğduğum an ölmüştü, kolayca hayal edilemeyecek kadar acımasız bir dünyada kendisini koruyamamıştı, beni koruyamamıştı. Babam beni koruyabilirdi, ama korumadı. Bunun yerine beni erken yaşta ölümün pençesine attığına inanıyorum. Nasıl kurtulduğumu ben dahi anlayabilmiş değildim. Babamı sevmedim, zamanla babamı sevmemeyi sevdim ve rahatsız edici varlığını, bu sevgisiz sevgiyi özledim. Babam öldü. Gözlerindeki ışığın söndüğünü, canının bedeninden ayrıldığını gördüm, sıcak teninin soğuduğunu hissettim. Uzun süre, öldükten saatler sonra bile, hayattayken nasılsa yine öyle görünmeye devam etti: hareketsiz, sabit. Sonra başka bir şey gibi göründü, başka bir şey; ölünce her şey nasıl başka görünürse öyle başka göründü. Hareketsizdi; bedeni hareketsizdi, zihni hareketsizdi. İşte o an ölümün gerçek bir şey olduğunu anladım; annemin ölümü bunun yanında ölüm değildi.

Babamın hangi kıyafetle gömüleceğine ben karar verdim ve kız kardeşimin düğününde giydiği, İrlanda kumaşından keten takımını seçtim. Bunu yapmama, gömülürken giyeceği kıyafeti belirlememe izin verilmesinin nedeni karısının babamla ilgilenmeyi yıllar önce bırakmış olmasıydı. Kardeşim de bu onuru bana devretmişti çünkü yaptığım evlilik beni ondan daha üst bir konuma taşımıştı; Philip fatihler sınıfındandı. Kardeşim bu durum –yani benim kendi fethim (evliliğimi tam olarak böyle görüyordu)– karşısında dehşete düşmüş, dolayısıyla beni daha da küçük görmeye başlamıştı. Philip'in gerçek hayattan ve enerjiden yoksun, kendini bile tatmin edemeyecek kadar bitik, tükenmiş olduğu ve onu sevmediğim hiç aklına gelmedi; evliliğimin bir çeşit trajedi,

bir çeşit yenilgi anlamına geldiği, ama yine de ortada dünyayı dönmeye devam edip etmeme konusunda tereddüde düşürecek bir şey olmadığı, yani bunların hiçbiri kardeşimin aklının ucundan dahi geçmedi.

Babam ölümünden saatler sonra bile aynı görünüyordu; yüz hatları bildim bileli nasıllarsa hâlâ öyleydiler: Yüzünde ufak bir gülümseme vardı, dudakları usulca aralanmış, kapalı gözleri yanaklarının üstündeki kıvrımların arasında neredeyse kaybolmuştu, iri kulakları başının iki kenarında, severseniz tuhaf, sevmezseniz hoş bir şekilde dimdikti. Ben babamın kulaklarını severdim. O sırada, yani ölümünün ardından, teni yararlı bir şey gibi görünüyordu: kap kacak, kurutulmuş hindistancevizi, toprak gibi, sabahın erken saatlerinin, karanlığın yittiği ama günün henüz ışımadığı anların rengi gibi. Son saatlerinde, ölü gibi görünüyordu: anonim, kişiliksiz, bireylikten yoksun. Onu hiç tanımamış biri hayatını iyiliklerle mi yoksa kötülüklerle mi geçirmiş olduğunu hayatta söylemezdi. Ölü gibiydi, adını söyleyemezdi, kendisini tanıtamazdı, kendisini savunamazdı; öbür dünyaya, ölülerin dünyasına, sessizliğin ötesindeki dünyaya, hiçliğe aitti. Başında durup ona bakarken korkunç bir üzüntü duydum. Ona acıdım çünkü ölmüştü; bir daha yürümeyecek, bir daha konuşmayacaktı. Keyif aldığı şeylerin hiçbiri, yaptığı onca kötülüğün meyveleri ona bir şey ifade edemezdi artık; sahilde duran ve ayaklarının ıslanmasından sakınmayan insanlar için küçük dalgaların etkisi neyse babamın eylemlerinin etkisi de o kadardı artık. Sonra tekrar yüzüne baktım, öldüğünü bir kez daha gördüm ve kendimi üstün hissettim; o ölüyken ben hayatta olduğum için kendimi ondan üstün hissettim, ölümün benim de yazgım olduğunu bildiğim ve buna inandığım halde, sanki kendim de bu aşağılanmayı –ölümü– tatmayacakmışım gibi, kendimi

babamdan üstün hissettim. O zamanlar çocuktum, sizi bu dünyaya getiren insanlar ölene kadar çocuksunuzdur, sizi bu dünyaya getiren insanların öldüğünü anlayana, buna inanana kadar çocuk kalıyorsunuz.

Babam gömüldü. Yokluğunun ardında bıraktığı dünya tarafından mutlak bir aldırışsızlıkla karşılandığını bilseydi, buna güler miydi bilmiyorum.

Bütün hayatımı dünyanın sonunda yaşamıştım; bu, doğduğum an da böyleydi, çünkü annem ben doğduğum an ölmüştü. Ama şimdi, babamın ölümünün ardından, artık sonsuzluğun kıyısında yaşıyordum; hayatımın bu özelliği hayatımın eski anlamıyla kabartılmış olağan halinden bir anda vücuda gelmiş gibiydi. Beni dünyaya getiren iki insan da artık yoktu. Benden kimsenin dünyaya gelmesine izin vermemiştim. O an içimi yepyeni bir yalnızlık hissi kapladı; ilkin bedenimi saran ateşle endişeye kapıldım, ardından iliklerime işleyen bir ürpertiyle kımıltısız kaldım. Sonra bir gün bu yalnızlıkta, kaybettiklerimle sahip olduğum ama reddettiklerimin olduğunu fark ettim ve buna alıştım. Babamı sevmeye başladım, onu ancak öldüğünde, hâlâ kendisi gibi göründüğü ama artık kimseye zarar veremeyen bir benlik, hareketsiz bir benlik, bir ölü olduğu an sevmeye başladım; sadece bir anı gibiydi, resim değil, sadece bir anı. Ama yine de bir anıya güvenilemez, çünkü geçmişte yaşanmış çok fazla şeyi şimdi yaşananlar belirler.

Düğünümde pembe ipek bir elbise giydim. Boynuma babamın hediye ettiği sade, mat inci kolyeyi taktım; kız kardeşimle annesi bu kolyeyi takmamı istemediklerinden ilk başta kaybolduğunu söylemişlerdi ama düğün günü gönderdiler. Kocamla neşeli bir çift değildik, ölüm bizi ayırana dek sürecek sadakat yeminimizi tekrar ederken çok ciddiydik. Ve dünyevi birlikteliğimizin başladığı an o kadar somut, o kadar belliydi ki onu ellerimizde tuttuğumuzu söyleyebilirdik.

Kız kardeşim öldü. Kocası öldü. Annesi öldü. Hayatımın başından beri yakından tanıdığım herkes öldü. Varlıklarını özlemem gerekirdi, ama özlemedim.

Hiçbir zaman duygusal biri olmadım. Hayatım önümde uzayan geniş bir olasılıklar manzarasıyla başladı: Doğumum diğer pek çok doğumla hemen hemen aynıydı; yeniydim, hayatımın sayfalarına kalem değmemiş, mürekkep damlamamıştı, öyle lekesiz, öyle temiz, öyle pürüzsüz, öyle yeniydi. O zaman kendimin farkında olsaydım, geleceğimin ciltler tutacağını düşleyebilirdim. Öyle ya, serüvenler dünyası neden bana sonsuza dek kapalı kalsın; dağların, engin denizlerin, kilometrelerce uzanan boş ovaların, göklerin, cennetin, hatta başkalarına acımasızca boyun eğdirmenin keşfi neden bana kapalı olsun? Büyük günahları neden büyük bağışlanmalar izlesin, bağışlanmam neden günahımı aynı anda hem mide bulandırıcı hem de bir çocuğun safça yaptığı küçük şeylerden farksız kılacak kadar büyük olsun ki? İnsan bedeni satıp sonra da ilahi yazan, hem de sattığı insanların torunlarının her pazar kilisede bu yazar ve günahkârın kendisinin dahi okuyamayacağı bir coşkuyla, yürekten okuyacağı kadar ünlenecek bir ilahi yazan adamın hikâyesi böyle gelişmedi mi? Kötülüğün derinlikleri de sonuçları da benim gözümde çok açıktı: Getirdiği doyumlar, ödüller, muhteşem hisler, övgüler, hakkıyla kotarıldığında kötülüğün uyandırdığı o üstünlük ve yücelik duygusu; ben tüm bunları ilk elden gözlemlemiştim. Tüm yolların bir sonu vardır ve tüm sonlar aynıdır, hepsi hiçliğin içinde kaybolur, yankı bile en sonunda susturulacaktır.

Ben yenilgiye uğratılanlardanım, yenilenlerdenim. Geçmiş sabit bir noktadır, gelecek ise açık uçludur; benim için gelecek geçmişe ışık tutabilmelidir, çünkü yenilgimde büyük zaferimin tohumu saklıdır, yenilgim büyük öcümün başladığı andır. Benim yüzüm iyiye dönük, benim iyim kendime

yararlı olmaktır. Ben bir halk değilim, bir ulus değilim. Sadece zaman zaman eylemlerimi bir halkın eylemlerine, bir ulusun eylemlerine dönüştürmek istiyorum.

Sevmediğim bir adamla evlendim. Bunu anlık bir heves-le yapmadım, ölçüp biçerek de yapmadım, ama bu evliliğin yararları oldu. Hayatıma romantizm katmama olanak tanıdı, gecenin kör karanlığında eylemlerimi ve kendimi sevecenlikle düşünmeme olanak tanıdı ki zaman zaman bunu yapmak zorundaydım. Romantizm yenilenlerin sığınağıdır; yenilenler avunmak için şarkılara, tatlı bir ezgiye ihtiyaç duyarlar, çünkü baştan ayağa yaradırlar; uzanıp yatacakları yumuşak bir yatağa ihtiyaç duyarlar, çünkü onlar için kâbus uyandıklarında başlar, onlar için gerçek uykularında gördükleri düşlerdir. Sevmediğim bir adamla evlendim, ama "sevgi" sözcüğü, bu fikir bana ne ifade edebilirdi, sevgi düşüncesi bana ne ifade etmeliydi? Bilmiyordum, ama yine de evlendiğim adamı kurtarabilirdim, onu ölmekten, onaylamadığım bir ölümden kurtarabilirdim, kurtarılmaya ihtiyacı olsaydı, ölümü benden gelmeseydi, her ölümden kurtarabilirdim onu. Öyleyse bu bir sevme biçimi miydi, eksik bir sevme miydi yoksa sevgi falan değil miydi? Bilmiyordum. Hayatım boyunca böyle bir şeyden, sevgiden, uğruna öleceğiniz türde bir sevgiden, sonsuza dek yaşamanızı sağlayacak türde bir sevgiden yoksun olduğuma inanıyorum ve eğer gerçekte yaşanan bu değilse, başka türlüsüne de ikna olamam.

Ve evlendiğim bu adam yenenlerdendi, büyük ölçüde durumu buydu, fethedenin durumuydu; bir zamanlar başka bir şey olabildiğini, benim gibi, yenilgiye uğratılmış, yenilmiş olabildiğini ona ancak tarih kitapları hatırlatabilirdi. Gece göğüne baktığında gök kapalıydı; gündüz gözüyle baktığında gök yine kapalıydı, deniz kapalıydı, üstünde yürüdüğü toprak kapalıydı. Onun için bir gelecek yoktu, sadece geçmiş vardı, o böyle yaşadı; ayrıca bu, kendisinin sorumlu olduğu

bir geçmiş değildi, miras aldığı bir geçmişti. Mirasını reddetmedi; iyi bir mirastı, sadece mutluluk getirmedi; ve bu durumda öne sürdüğü sav doğru bir savdı: İnsan neyle mutlu olur? Fetheden bu soruyu sorduğu an yenilgisi kaçınılmazdır. Ben kocamla böyle bir anında tanıştım, kendi yenilgisinin, ulusunun yenilgisinin kaçınılmaz olduğu bir anda tanıştım onunla. Sevildiğimi duymaya ihtiyacım olsaydı, onun beni sevdiğini söyleyebilirdim, ama bunu asla söylemeyeceğim. Zamanla ayak sesim için, bir bu sesi duymak için yaşar oldu, bu yüzden çoklukla sessizce, çıt çıkarmadan yürüdüm; sesimin tınısını severdi, dolayısıyla günlerce tek söz etmediğim olurdu; ve bana dokunmasına ancak bir insanın bana dokunmasından etkilenmez olduktan çok sonra izin verdim.

Onunla ben bu büyünün, bu tarih büyüsünün içinde yaşadık. Ben yas tutanların rengini giyindim: siyah; ona ise yeni doğanların, masumların, zayıfların, gençlerin rengini giydirdim: beyaz, soluk mavi, soluk sarı ve solmuş başka ne varsa; bunlar bir bayrağın renkleri değildi. Her sabah bir yanımızdan sonsuz yeşiliyle ulu dağlar, diğer yanımızdan dev dalgalarıyla kül rengi deniz bize bakardı. Gökyüzü, gökyüzündeki ay, yıldızlar ve güneş; bunların hiçbiri tarihin büyüsü altında değildi, bunlar ne onun ne benim ne de bir başkasınındı. Ah, böyle bir şeyin bir parçası olmak, tarihin dışında kalan, insan elinin dalgasını, insan kalbinin atışını, insan gözünün bakışını, insanın arzularını yadsıyabilen bir şeyin bir parçası olmak yok mu! Ve o her gün, üstünde yaşadığı topraklarda yürüyüşe çıkardı; hayatının büyük bölümünü üstünde geçirdiği bu topraklar ona hep yabancı gelecekti. Tökezleyecekti, hatlarını, kıvrımlarını bilmiyordu, bu toprakların hissine hiçbir zaman alışamayacaktı; bu topraklarda doğmamıştı, ama burada ölecekti, ve yüzü doğuya, doğduğu topraklara bakacak şekilde gömülmeyi arzu edecekti; sendeleye tökezleye çevreyi dolaşırken toprağın ikiye yarıldığı bir yere, bir

yara, dipsiz bir uçuruma ulaşacaktı, ama burası bile, bu dipsiz uçurum bile ona kapalıydı. Onu yeryüzünde bir kanyona bakarken görmek içimi acıtmadı; o sırada yaptığı hiçbir jest, ellerini seyrelmiş saçlarına götürmesi, çenesini kaşıması, ellerini omuzlarına götürmesi, kollarını göğsünde kavuşturması; hiçbiri bütün benliğiyle çektiği acının gerçek olduğunu düşünmeye itmedi beni. Bunu yapabilecek, çektiği acıyı gerçek kabul edebilecek durumdaydım, ama bunu yapmadım.

Benimle konuştu, ben de onunla konuştum; o benimle İngilizce konuşurdu, ben onunla yerel aksanlı konuşurdum. Düşündüğümüz dilde konuştuğumuzda birbirimizi daha iyi anlıyorduk. Benimle yumuşak bir ses tonuyla, sanki söylediklerini kendisi de duymak istiyormuş gibi konuşurdu. Sesi sevecendi, hatta bazen beklenmedik bir şekilde karşınıza çıkan bir derenin, hayatınız boyunca unutamayacağınız bir yerde birden karşınıza çıkan bir derenin sesini andırırdı. Gençliğimde, beni yeni yeni görmeye başladığı, hayatındaki varlığımın kalıcı olacağını henüz bilmediği sıralar, dişlerimin her güçlü ışıkta ışıldamasını sever, ağzımı açık tutmam için elinden geleni yapardı; bana iç geçirtir, beni konuştururdu, ama hiçbir zaman güldüremezdi, ona hiç ağız dolusu kahkaha atmadım. Onu yemek yerken görmek benim için daima tiksindirici bir manzaraya bakmak anlamına geldi, ama buna şaşırmamayı çok uzun zaman önce öğrenmiştim; çünkü bana onun da bir insan olduğunu, kırılgan olduğunu hatırlatan pek çok şeyin içimde korkunç bir öfke uyandırdığını fark etmiştim; öfkeleniyordum, çünkü eğer o da bir insansa, onu bu dünyaya getirenler de insan demekti ve bu durumda ben ve beni dünyaya getirenler, biz neydik?

Sofistike biri değildi, bu hayatta herhangi bir şey başarmış değildi. Çok şey biliyordu ama hiçbirini kendi deneyimlerinden öğrenmemişti; başkalarının, hiç tanımadığı insanların deneyimlerinden gelen damıtılmış, yoğunlaştırılmış

bilgilerdi bunlar, ama bu yüzden onu suçlayacak değildim; kökeni hiç tanımadığınız, hiçbir zaman da tanıyamayacağınız insanlara dayanan inançlara inanmak –hatta bu inançlar uğruna ölmek– sıradışı bir şey mi? O bir mirasçıydı ve mirasının kökeni onun konumundaki diğer herkes için nasıl yükse, onun için de öyle yüktü. Cahil bir adam değildi, adalet duygusu vardı, neyin doğru neyin yanlış olduğunu anlayabilecek biriydi. Hatta cesur olduğu bile söylenebilirdi; kendisini suçlayabiliyordu. Ne var ki kendinizi suçlamanız kendinizi bağışlamanız anlamına gelir ve insanın başkalarına karşı işlediği suçlar nedeniyle kendisini bağışlamak gibi bir hakkı yoktur, bu kimsenin talep edebileceği bir hak değildir.

Evlenmeden önce ve evlendikten sonra da bir süre Dominika'nın başkentinde, Roseau'da yaşadık. Roseau gibi yerlerde savaşlar yapılır, zafer kazanılmaz, sadece bir sonraki sefere kadar yenişememe hali hüküm sürer. Roseau'dan sakin bir ruh haliyle taşındık, neredeyse Tanrı kadar sakin olduğumuzu söylemek mümkündü, çünkü sakinliğimiz düşüncenin ve eylemin ötesindeydi. Yükseklere, dağların tepesinde –ama en büyük dağın tepesi değil– bir yere taşındık. Burası dinleneceğimiz yerdi. Yorulmuştuk, kendimiz olmaktan, devraldığımız miraslardan yorulmuştuk. Bana tapıyordu, beni seviyordu; benim bunlara ihtiyaç duymamam bu hislerini sadece daha da güçlendiriyordu. Ona geçmişi unutturduğumu düşünüyordu, geleceği yoktu, sadece ânı yaşamak istiyordu, her gün bugün, her an bu andı. Ama kim geçmişi unutabilir ki? Yenen de unutamaz yenilen de; çünkü konuşmak yasaklansa bile, belleği avlamanın başka yolları yok değildir: kaçırılan bakışlar, dostça bir merhaba, dostça bir hoşça kal anlamında değil, bunların tam zıddı anlamında sallanan bir el. Ya da bir odada tek başına oturmuş yalnız olduğunu sanırken, ruhunun huzur dolu bir yer arayıp bulamaması (çünkü böyle bir yer yoktur, ancak ölümde, ancak

düşsüz bir uykuda vardır); bu gerçek yüzde yazılı, bedenin kendi örgüsünde kayıtlıdır.

Kim unutabilir? Yıllarca birlikte yaşadığım ve onsuz da uzun yıllar yaşayacağım bu adam yanına, yamacına çeşitli şeyler toplardı. Hayatı boyunca, gelenekleri tarafından bir mutlak gerçeğe inandırılmıştı ve bu mutlak gerçek sadece hayatta kalanın değerli sayıldığı bir indirgemeye dayanıyordu. Şimdiye kadar sadece o ve onun gibiler hayatta kalmışlardı. Üstünde yaşadığı topraklara baktı ve kararlar aldı, bu kararlar kendisini hoşnut edecek şeylerle sınırlıydı, önce neyin güzel olabileceğine, ardından neyin güzel olduğuna karar verdi. Toprağı temizledi; üstünde biten şeylerin hiçbiri ilgisini çekmemişti. Mesele çiçeklenme değil, dedi ve "çiçeklenme" sözcüğünü öyle bir yetkinlikle söyledi ki duyan da çiçeklenmeyi o yarattı sanırdı; o kadar ki bir an için kendimden geçercesine kahkahalara boğuldum. Cam levhalar aldı ve bunları birbirine yapıştırarak cam kutular haline getirdi; bu kutulardan birine bir kertenkele, bir başkasına bir kara yengeci koydu; ikisi de karada yaşayan canlılardı, denizde yaşayan değil, hem denizde hem karada yaşayan değil, sadece karada yaşayabilen canlılardı; başka bir cam kutuya bir kaplumbağa koydu; denizde yaşayan değil, hem denizde hem karada yaşayan değil, sadece karada yaşayabilen bir kaplumbağaydı; başka bir cam kutuya ikide bir küçük kurbağa koyup durdu: Çünkü hayvanlar ölüyor, hareketsiz bir şekilde donup kalıyorlardı ki bu, kurbağalar için çok doğaldı, çünkü onlar düşmanı kandırmak için de bunu yaparlardı. "Cinsler" başlığı altında uzun listeler çıkardı, "Türler" başlığı altında uzun listeler çıkardı. Ara sıra tutsak canlıları tutuldukları cam kutulardan salıp yerlerine bir benzerlerini, türdeşlerini koyuyordum: Kertenkeleyi başka bir kertenkeleyle, yengeci başka bir yengeçle, kurbağayı başka bir kurbağayla değiştiriyordum. Yaptığım şeyin farkında mıydı değil miydi

bilmiyordum. Ama o bildiği her şeyin doğruluğundan öyle emindi ki —doğruluğundan, gerçekliğinden değil; gerçek onu geçersiz kılabilirdi, gerçek daima belirsizlik doludur.

Ve sonunda gerçek bir öksüz olduğumda, babam beni tanımadan, benimle güvenebileceğim bir dilde, söylediklerine inanabileceğim bir dilde hiç konuşmadan sonunda ölüp de gerçekten öksüz kaldığımda, dünyada hep nasıl bir yalnızlık içinde olduğum ve artık bundan bile daha büyük bir yalnızlık içinde olabileceğim gerçeği bana bir huzur verdi. Hayatım boyunca, yaşadığım yetmiş yılın tamamı boyunca hep yalnız kalacağım andan korkmuştum; beni dünyaya getiren, beni yapan iki insan da ölmüştü; ama sonra, en sonunda içimi müthiş bir huzur kapladı; sessizlik ya da kabullenme anlamına gelmeyen bir dinginlik, saf bir huzur hissi, bir kararlılıkla doldu içim. Yalnızdım ve korkmuyordum; iki elimi, iki gözümü, iki ayağımı, iki kulağımı, tüm duyularımı, bana dair bilinecek ne varsa, bilmediğim ne varsa, hepsini nasıl kendi gerçeğim kabul ettiysem, bunu da öyle kabul ettim. Yalnızlığım artık bir olguydu. Bu olgunun bir eki yoktu, bu ifadenin sonuna bir dipnot yıldızı kondurulamazdı. Ama'sı, ve'si yoktu. Bu dünyada yalnızdım.

Evlendiğim adam, kocam, o da yalnızdı; ama o bunu kabul etmiyordu, o bunu kabul edecek güce sahip değildi. Bunun için de, geldiği dünyanın gürültüsünden, fetihlerden, başkalarının dünyalarının başarıyla başlarına yıkılmasından, onun ve bir parçası olduğu ulusun gerçekliğini anlayamadıkları ve bu anlaşılmazlıkları nedeniyle önlerinde saygıyla eğilmek yerine başlarını dik tutarak öldürdükleri insanlardan yararlanıyordu. Artık ölülerle meşgul oluyor, raflarında duran kitapları, tarih, coğrafya, bilim, felsefe, kurmaca kitaplarını düzenliyor, bozuyor, sonra sil baştan düzenliyordu: Hiçbiri ona huzur getiremezdi. O artık dilini bilmediği, konuşamadığı bir dünyada yaşıyordu. Aracı oldum, ona çevirmenlik yaptım.

Hep gerçekleri söylemedim, her şeyi anlatmadım. İçinde yaşadığı dünyaya girmesine engel oldum; en sonunda bildiği, tanıdığı dünyalara girmesine de engel oldum. Doğmasına izin vermediğim tüm çocuklara, bazısı ondan bazısı başkalarından tüm çocuklarıma dönüştü. Ve onun sonunu da gördüm. Onun için bir şey ifade etmiyordu ama yine de hoş, tatlı bir cenaze töreni düzenledim. Dünyayı döndüren nedir? Onun hiçbir zaman böyle bir soruyla işi olmadı.

İki insanı hiç böyle bir keder kuşatmış mıdır? İkimizi birden kuşatan ama türdeş olmayan, aynı kaynaktan gelmeyen bir kederdi bu. Onun hayatı dışarıdan görüldüğü kadarıyla zaferlerle doluydu, gerçekleştirilemeyecek arzusu yok denecek kadar azdı ve dünyayı dilediği gibi yontma gücüne sahipti. Ama yine de, ah, yine de böyle bir kaybolma nasıl mümkün olabilir? Kaybolmanın pek çok yolu vardır. Tüm yollarda kaybolmak mümkündür. Öyleyse ona ne kadar acımalıyım? Atalarının başarılı işlerinin ona eşi görülmemiş, mutlak bir güçle, üstelik sonuçlarına katlanması gerekmeksizin hareket etme hakkı verdiğine inandı diye onu suçlayabilir miydim? O bir ırka, bir ulusa inanıyordu, hem de o kadar inanıyordu ki onların dışına çıkabilmişti; hayatının sonuna geldiğinde, benim yanımda ölmek istedi, onun ırkından, onun ulusundan olmamama karşın sadece bunu istedi.

Ben kimdim? Annem ben doğduğum an ölmüştü. Ki doğduğunuzda henüz bir hiçsinizdir. Annemin doğduğum an ölmesi, bu gerçek, hayatımın ana motifi oldu. Hayatımın bu gerçeğini ilk ne zaman kavradığımı hatırlamıyorum, hayatımın bu gerçeğini bilmediğim bir an hatırlamıyorum; belki de ellerimi kavrayabildiğim andı ve o andan sonra kendimi eksiksiz tanımadığım bir an bile hatırlamıyorum. Şimdi bedenim durgun; hareket ettiğinde içe doğru hareket ediyor, kendi içine büzülüyor ve koparılıp kirli bir tabağa konarak yenmeden kalan bir meyve gibi değil, asmada kuruyan üzüm gibi çürüyor. Yıllar boyunca, bedenim her ay

anneliği taklit ederek, gebe kalmak için yanıp tutuşarak, kalbimle ve aklımla verdiğim dünyaya çocuk getirmeme kararımın yasını tutarak şişti. Bir ırka ait olmayı reddettim, bir ulusu sahiplenmeyi reddettim. Sadece bunu yapanları gözlemlemek istedim, hâlâ sadece bunu istiyorum. Bugün artık her zamankinden daha iyi tanıdığım bu kimliklerin suçunu taşıyacak cesaretim yok. Öyleyse ben bir hiç miyim? Böyle olduğumu sanmıyorum, ama eğer hiç olmak ayıplanacak bir şeyse, ayıplanmayı çok isterim.

Artık o büyük boşluğun sesini duyabiliyorum, başımı hafif sağa, biraz sola çevirmem yetiyor; gitgide yükselmeyi, beni sarmayı bekleyen yumuşacık, aceleci bir ses duyuyorum. Korkutmuyor, ama merakım günden güne artıyor. Sadece onu tanımak istiyorum, böylece bir gün, onun içinde, o seste kendimi, kendi hikâyemi anlatabilirim. Kendimi oyalıyor değilim. Her şeyi bilmek imkânsız, ama beni ancak böyle bir şey tatmin edebilir. Geçmişi tersine çevirebilmek bana mutlak mutluluğu getirirdi. Böyle bir olay –çünkü bu bir olay olurdu– dünyamı ayakları üstünde durur hale getirirdi. Şimdi de, çok uzun zamandan beridir de baş üstü duruyor. Birinde, aşırı dikkatsiz bir ânımda bunu kocama söyledim; yaptığım şey dikkatsizlikti, çünkü ona en derin düşüncelerimin kapısını aralamam beni az da olsa anlamasına izin vermem demekti. Ona baş aşağı doğduğumu, gözlerimi dünyaya açtığımda dünyanın tepetaklak durduğunu söyledim; o da kahkahayı basarak, herkesin böyle doğduğunu söyledi. Ben herkes değildim ve onun bunu anlamadığını görmek hoşuma gitmişti. Bana bunu gülerek söyledi, bana bunu söyleyince güldüm. Gülünce yüzü keyifle açılıp her an yarılacakmışçasına yayıldıkça yayıldı; keyiflenmesine keyiflendiğimi görünce hatasını anladı; aynı anda ikimiz birden mutlu olamazdık. Hayat, Tarih, adına ne derseniz, böyle bir şeye izin vermezdi. Hiçbir zaman yüzü asık olmazdı, hayatında zorluk görmemişti, düş kırıklıklarının farkında değildi.

Hayatı gitgide kararıyordu, hayatının açık ağzı kapanıyordu. Onu o halde gördüğümde, gömüleceği yöne, doğuya bakan bir kayalığın kenarında dururken, bir kuş gibi, yırtıcı değil, çocuklara sevmeyi ve düş kurmayı aşılayan, kanatları süssüz bir varlık gibi, tekinsiz ama bir o kadar da dengeli bir şekilde kayalığın en ucunda dururken, onu uçuruma itmek istedim; bilinçli bir öfkeyle değil, sırtını pışpışlar gibi, onu onaylar gibi, bir dostu gibi ve ona, "Sen benim hayatımın büyük aşkı değildin, bu nedenle seni çok iyi anlıyorum ve bu his alışılmadık, sadece bana özel," der gibi itmek istedim onu. Ahh!

Benim yaşam öyküm, benim kadar annemin de yaşam öyküsü oldu; ve yine, nasıl doğurmadığım çocukların yaşam öyküsü onların olduğu kadar benim de yaşam öykümse, benim yaşam öyküm de aynı zamanda onların yaşam öyküsü. İçimde o hiç duymadığım ses, o hiç görmediğim yüz, o içinden çıktığım beden var. İçimde, benden çıkmış olması gereken sesler, şekillenmesine izin vermediğim yüzler, beni görmesine izin vermediğim gözler var. Bu öykü var olmasına hiçbir zaman izin verilmemiş birinin öyküsü, bu öykü olmayı kabul etmediğim kişinin öyküsü.

Günler uzun, günler kısa. Geceler boşluk, geceler bir şeylere kulak kesiliyor, ama ben buna alışmayı reddediyorum. Gün denen zaman dilimini tanımadığımı ilan ediyorum; bu, yalnız benim bildiğim bir kibir; kişisel olmayan her şeyi kişiselleştirdim ben. Benim bir önemim yok, önemli olmak gibi bir arzum da yok, ama yine de bir şekilde önemliyim. Benden daha büyük olanla, boyun eğebileceğim şeyle buluşmayı iple çekiyorum. O tarih kitaplarında yazmaz, adı dudaklarımdan dökülebilecek birinin yapıtı değil. Ölüm tek gerçekliktir, çünkü kesin olan, her şey için kaçınılmaz olan tek şey odur.

Bir insanı bebekliğinden itibaren gözlemlemek; tıpkı yeni tomurcuklanan bir çiçeği gözlemler gibi, taçyapraklarının başta birbirlerine sımsıkı sarılışlarını, sonra her birinin doğallıkla gevşeyip yayılışını ve çiçek oluşunu, yani bir çiçeğin ömrünü anbean gözlemler gibi gözlemlemek muhteşem bir şey olmalı; gözlerde, dudakların iki kenarında durmaksızın biriken deneyimleri, kaşlardaki sarkmayı, kalpteki, ruhtaki ağırlaşmayı, bel ve göğüs çevresindeki kalınlaşmayı, yaşlılıktan değil, sırf hayatı ihtiyatla yaşamaktan yavaşlayan adımları; tüm bunları gözlemlemek, tüm bunları fark etmek muhteşem bir şey olmalı; gözlemleyenin, tanık olanın duyduğu haz, gözlemlenen ile gözlemleyen, fark edilen ile fark eden arasında görünmez bir ırmaktır ve ben pek çok yönden sevginin tanımı olan bu görünmez ırmaktan yoksun bir hayatın daima eksik kalacağına, asla tamamlanamayacağına inanıyorum. Beni kimse gözlemlemedi, beni kimse fark etmedi, ben kendi kendimi gözlemledim ve fark ettim; o görünmez ırmak benden bana aktı. Çaresizliğime isyan ederek, çaresizliğimden sevdim kendimi, çünkü elimde bundan başka bir şey yoktu. Böyle bir sevgi iş görür, ama sadece iş görür, sevgilerin en iyisi değildir; rafta çok uzun süre bekleyip ekşimiş bir yiyeceğin, yendiğinde insanın midesini yakan bir yiyeceğin tadı vardır bu sevgide. Ama iş görür, iş görür çünkü yerini alacak başka bir şey yoktur; iş görür, ama kesinlikle önerilmez.

Jamaica Kincaid bir cümleyi yazarken, psikolojik olarak, cümle kendi çelişkisine doğru yönelir, onun canlılığı tam da burada gizlidir; âdeta cümle kendisini, nasıl hissettirdiğini keşfediyor gibidir. Ve bu şaşırtıcı bir durumdur; çünkü iyi bir bildirim cümlesi kurabilmek başka şey, anlatıcının canlılığını, hissini yakalamak başka şeydir. Ve bu herhangi bir yere özgü değil, evrenseldir.

–Derek Walcott

Çeviri: Umay Öze
Kapak Tasarım: Natalia Suvorova